

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SURİYELİ SİĞINMACILARIN ENTEGRASYON
SÜRECİ VE
SORUNLARI: ELAZIĞ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN **HAZIRLAYAN**
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MERMUTLU **Gamze DAĞDEVİREN**

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SURİYELİ SĞINMACILARIN ENTEGRASYON SÜRECİ VE SORUNLARI:
ELAZIĞ ÖRNEĞİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MERMUTLU

HAZIRLAYAN
Gamze DAĞDEVİREN

Jürimiz, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini
oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Doç.Dr. Reşat AÇIKGÖZ
2. Dr.Öğr. Üyesi Ayşe MERMUTLU
3. Dr.Öğr.Üyesi Beyzade Nadir ÇETİN

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla
bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Süreci ve Sorunları: Elazığ Örneği****Gamze DAĞDEVİREN****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Sosyoloji Anabilim Dalı****Elazığ-2018, Sayfa: XIII+123**

Suriye’de 15 Mart 2011’de başlayan rejim karşıtı gösterilerin kısa zamanda ciddi çatışmalara ve ardından da bir iç savaşa dönüşmesi ile birlikte Suriye’den komşu ülkelere doğru ciddi ve dramatik bir insan kaçıışı yaşanmaya başlanmıştır. Suriye’de devam eden bu durum milyonlarca Suriyelinin başka ülkelere sığınmak zorunda kalmasına yol açmış ve Suriyelilerin yaşam ve göç sürecinin gelecek kaygılarını artıracak şekilde çok daha karmaşık bir hal alarak devam etmesine neden olmuştur. Bu nedenle öncelikle kısa süreli ve geçici bir durum olarak görülen bu göç olgusu, gün geçtikçe kalıcı bir hal almıştır. Bu durum, göç eden insanları, geçim ve sosyal uyum süreçlerini içeren ve ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan genel toplum ile bütünleşmelerini sağlayacak çeşitli stratejiler geliştirme zorunluluğu ile baş başa bırakmaktadır.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 28.06.2018 tarihli resmi verilerine göre Türkiye’de 3.562.523 Suriyeli bulunmakta ve bu rakamın büyük bölümünü barınma merkezleri dışında yaşamlarını sürdürmekte olan 3.347.905 Suriyeli oluşturmaktadır. Aynı verilere göre Elâzığ ilinde de 11.580 Suriyeli sığınmacı ikamet etmektedir. Bu araştırma kapsamında, Elazığ ilinde ikamet etmekte olan Suriyeli sığınmacıların sosyal, ekonomik ve kültürel entegrasyon süreçlerinin anlaşılması amacıyla yönelik olarak; iş bulma, meslek edinme durumu ve çalışma koşulları, kazancın temel ihtiyaçları karşılamaya yetip yetmediği, sağlık hizmetlerinden

faaydalanma durumları ve söz konusu hizmetlerin yeterliliği, çocukların eğitim olanakları, ikamet edilen konutların niteliği ve yeterliliği, yardımlaşma, ayrımcılık ve dışlanma bakımından yerel halkla ilişkilerin durumu gibi konularda, gerçekleştirilen saha araştırmasından elde edilen verilerden hareketle genel bir değerlendirme yapılmaktadır. Elazığ'ın 7 mahallesinde ikamet etmekte olan 60 kişi ile derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre Suriyeli sığınmacılar ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan uyum ve entegrasyon sürecini zora sokan çeşitli güçlüklerle karşı karşıya bulunmakta ve özellikle geçim sıkıntısı, iş ve çalışma koşulları, sosyal ilişkilerde güven sorunu ve ayrımcılık ve hemen her alanda bir engel olarak karşı karşıya kalınan dil yetersizliği bu güçlüklerin başında gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriye, Sığınmacı, Entegrasyon, Sosyal Bütünleşme

ABSTRACT**Master Thesis****Integration Process and Problems of Syrian Asylum Seekers: The Case of Elazığ****Gamze DAĞDEVİREN****Fırat University****The Institute of Social Science****The Department of Sociology****ELAZIĞ-2018, Pages: XIII+123**

With the anti-regime demonstrations in Syria that began on March 15, 2011, and shortly after turned into a serious conflict and then into a civil war, a serious and dramatic escape from Syria to neighboring countries has begun to take place. This situation in Syria has caused millions of Syrians to have to take refuge in other countries, causing the life of Syrians and the immigration process to continue in a more complex way that increases future concerns. Due to this situation, this immigration phenomenon which was previously seen as a short-term and temporary situation, has become permanent. This leaves the migrants with the obligation to develop a range of strategies that would provide integration with the general society in terms of economic, social and cultural aspects and include livelihoods and social cohesion processes.

According to the official data dated 28.06.2018 of the Republic of Turkey Ministry of Interior Directorate General of Migration Administration, there are 3.562.523 Syrians in Turkey and a large part of this number, 3.347.905, constitutes Syrians living outside the shelters. According to the same data, 11.580 Syrian asylum-seekers live in Elazığ province. With the aim of understanding the social, economic and cultural integration processes of the Syrian asylum-seekers residing in the province of Elazığ, in this study a general evaluation is made based on the data obtained from the field study conducted on such matters as employment, occupational status and working conditions, sufficiency of earnings to meet basic needs, the availability and the

adequacy of health services, educational opportunities for children, the quality and adequacy of housing, the situation of the relationships with the local people in terms of solidarity, discrimination and exclusion. According to the data obtained from the interviews with 60 people residing in 7 districts of Elazığ by using in-depth interview technique, Syrian asylum-seekers are confronted with various difficulties in economic, social and cultural terms that make the social cohesion and integration process difficult, and especially living costs, work and working conditions, the problem of trust and discrimination in social relations and the inadequacy of language are at the top of these difficulties.

Key Words: Migration, Syria, Asylum-Seeker, Integration, Social Cohesion

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİL LİSTESİ.....	X
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR	XII
ÖN SÖZ	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	8
1.1. Araştırmanın Konusu	8
1.2. Araştırmanın Amacı	9
1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	10
1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	11
1.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	13
2.1. Göç Kavramı	13
2.2. Göç Türleri.....	14
2.3. Göç Teorileri	16
2.3.1. Ravenstein'ın Göç Kanunları	16
2.3.2. İtme Çekme Teorisi	18
2.3.3. Merkez Çevre Kuramı	19
2.3.4. Ağ(Network) Teorisi	19
2.3.5. Kesişen Fırsatlar Teorisi.....	20
2.3.6. Parekh'in göç teorisi.....	20
2.3.7. Göç Sistemleri Teorisi.....	21
2.4. Göçe Zorlama/Yerinden Edilme: Temel Kavramlar ve Yasal Tanımlar	22
2.4.1. İltica.....	22
2.4.2. Mülteci.....	23

2.4.3. Sığınmacı	25
2.4.4. İkincil koruma	25
2.4.5. Geçici koruma	26
2.5. Entegrasyon ve Göstergeleri	26
2.5.1. Sistem Entegrasyonu	34
2.5.2. Sosyal Entegrasyon	35
2.5.3. Sistem Entegrasyonu ve Sosyal Entegrasyon Arasındaki İlişki	35
2.6. Entegrasyon Süreci ve İlişkili Kavramlar	36
2.6.1. Kültürleşme	36
2.6.2. Asimilasyon	38
2.6.3. Çokkültürlülük.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ELAZIĞ İLİNDE YAŞAYAN SURİYELİ SİĞINMACILARA İLİŞKİN VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	40
3.1. Demografik Özellikler	40
3.1.1. Cinsiyet Dağılımı.....	41
3.1.2. Yaş	41
3.1.3. Medeni Durum.....	42
3.1.4. Eğitim Durumu	43
3.1.5. Meslek	44
3.1.6. Dil Yeterliliği.....	45
3.1.7. Dini İnanış, Köken, Anadil.....	46
3.1.8. Engel durumu	46
3.1.9. Suriye’deki Yaşantı Durumu	47
3.1.9.1. Suriye’den Geline Yeri	47
3.1.9.2. Suriye’deki Yaşantıları	48
3.1.9.3. Suriye’den Ayrılma Nedenleri.....	53
3.1.10. Suriyeli Sığınmacıların Elazığ İlindeki Mevcut Durumları	56
3.2. Ekonomik Alanda Entegrasyon ve Karşılaşılan Sorunlar	62
3.2.1. Suriyeli Sığınmacıların Elazığ’daki Yaşam Koşulları ve Deneyimleri.....	62
3.2.2. Suriyeli Sığınmacıların Elazığ’daki Çalışma ve İstihdam Alanları	67
3.3. Sosyo-Kültürel Alanda Entegrasyon ve Karşılaşılan Sorunlar	76
3.3.1. Kültür Dil İlişkisi.....	76

VIII

3.3.2. Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri	81
3.4. Eğitim Alanında Entegrasyon ve Karşılaşılan Sorunlar.....	86
3.5. Sağlık Alanında Entegrasyon ve Karşılaşılan Sorunlar	92
3.6. Hukuksal Alanda Entegrasyon ve Haklar Sorunu.....	98
SONUÇ	104
KAYNAKÇA.....	109
EKLER	114
EK-1 Etik Kurul Kararı	114
EK-2 İzin Belgesi	115
EK -3 Orjinallik Raporu.....	116
EK-4 Görüşme Formu.....	117
ÖZ GEÇMİŞ	123

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Göçmen entegrasyonu alt dalları ve göstergeleri.....	28
Tablo 2. MPG tarafından belirlenmiş Mülteci Entegrasyonu Ölçüm Aracı göstergeleri.....	30

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Entegrasyon Stratejisinin Boyutları	34
--	----

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Cinsiyet Durumu	41
Grafik 2. Yaş Durumu	42
Grafik 3. Medeni Durumu	42
Grafik 4. Eğitim Durumu.....	43
Grafik 5. Meslek Durumu.....	44
Grafik 6. Türkçe Bilme Durumları	45
Grafik 7. İnanış, Köken, Anadilleri	46
Grafik 8. Engellilik Durumu.....	47
Grafik 9. Suriye’den Geline Yeri.....	48
Grafik 10. Suriye’deyken Hane İçindeki Kişi Sayısı.....	49
Grafik 11. Suriye’deki Aylık Gelirleri	50
Grafik 12. Suriye’den Ayrılma Nedenleri	53
Grafik 13. Kayıtlılık Durumları	61
Grafik 14. Elazığ İlinde Hane İçindeki Kişi Sayısı	63
Grafik 15. Ödenen Kira Bedelleri.....	64
Grafik 16. Çalışma Durumları	68
Grafik 17. Elâzığ’da Akraba Varlığı	82
Grafik 18. Okul Çağında Çocuk Sahipliği.....	87
Grafik 19. Çocukların Eğitim Alma Durumu	88
Grafik 20. Çocukların Okulda Sorun Yaşama Durumu	90
Grafik 21. Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma Durumu	94

KISALTMALAR

BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IGAM	: İltica ve Göç Araştırma Merkezi
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İHH	: İnsani Yardım Vakfı
MPG	: Migration Policy Group
ORSAM	: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖN SÖZ

İç savaşın uzaması ve Suriye'nin normale dönme süresi uzadıkça sığınmacıların geri dönme ihtimali azalmakta ve Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de ciddi ve kalabalık bir nüfus oluşturmaktadır. Bu durumda yaşanan ülkede bir takım sorunlarla karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Başlangıçta geçici olarak görülen bu nüfus hareketi Suriye'deki savaşın uzamasıyla göç eden Suriyeli sığınmacıları daha da olumsuz etkilemiştir. Suriye'den canlarını kurtarmak için kaçan ve kaçarken yanlarına alabilecekleri para ve diğer değerli malzemeleri getiren Suriyeliler, süre uzadıkça yoksulluk içine düşmekte ve bu durum onların entegrasyon sürecini ve içinde bulunduğu durumu daha zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın temel amacı; Suriyeli sığınmacıların entegrasyon sürecinde karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve bu sorunların yaşam kalitesine nasıl bir etki bıraktığını ortaya çıkarmak olmuştur.

Çalışma boyunca bilgi, tecrübe ve yönlendirmeleriyle bana destek olan saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MERMUTLU'ya, araştırmamızın her aşamasında gerekli olan araç-gereç ve teçhizatları sağlayan Bilimsel Araştırma Projeleri (FÜBAP) Koordinasyon Birimine ve İSBF.16.03 numaralı Projenin yürütülmesinde gerekli olan bilgilerin sağlanmasında yardımcı olan saygıdeğer koordinatör Çetin ALBAYRAK'a ve çalışmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

GİRİŞ

Göç tek bir tür, tek bir tanım, bir nedenle ele alınamayacak kadar çok boyutlu bir olgudur. Son zamanlarda Türkiye'nin komşu ülkelerinden olan Suriye'de iç savaş sonucu yaşanan göç olayı, beraberinde birçok konuyu gündeme getirmiştir.

Göç sadece mekânsal bir yer değiştirme eylemi değildir, mekanla birlikte birey için toplumu toplum yapan tüm katman değişir. Göç sonucu sadece ülke topraklarından çıkılmaz aynı zamanda o toplumu birleştiren kültürel arka plandan da çıkılır. Her ne kadar kişi içinde sosyalleştiği kültürü karakteriyle birlikte taşısa da göç ettiği ülkede tekrar sosyalleşmek zorunda kalacaktır. Bu bağlamda da kendi kültürünün izlerinin bir kısmı ya da tamamından vazgeçmek zorunda kalacaktır. Kısacası insanlar sadece mekânsal olarak başka bir ülkeye gitmez, gittiği ülkenin sosyal, kültürel, dini, siyasi yapısı da en az mekanı kadar değişik olabilir. İnsanlar özünü ister değiştirsin ister değiştirmesin o ülkede yaşadığı sürece uyum sağlamak adına göç ettiği toplumla bütünleşecektir ve o toplumun bazı değerleriyle yeniden sosyalleşecektir.

Göçün birçok nedeni olabilir, ayrıca bu nedenler göçün şeklini, türünü de belirler. Bu açıdan farklı göç sınıflandırmaları; iç göç-dış göç, yasal göç- yasadışı göç, geçici göç-kalıcı göç, gönüllü göç- zorunlu göç, bireysel- kitlesel göçtür. Göç ülke içinde yapılıyorsa bu zorunlu ya da gönüllü, bireysel ya da kitlesel, geçici ya da kalıcı olabilir bu göç iç göçtür; aynı şekilde göç ülke dışına yapılıyorsa bu göç dış göçtür. Çalışmamızın kapsamını zorunlu göç olgusu oluşturmaktadır.

Zorunlu göç; bireylerin istekleri dışında bazı etki ya da zorlamalar sonucunda ortaya çıkan yine iç ya da dış göç hareketidir (Özkul, Vermez, 2009:145). Burada söz konusu olan göçün nedeni kişi ya da grupların doğrudan kendilerinin taraf olmadıkları çatışma ve savaşların nesnesi durumuna gelmelerinden ötürü zorla göç ettirilmeleri ya da göç etmek zorunda kalmalarıdır. Ayrıca kişilerin sahip oldukları etnik, dini siyasi vb. aidiyetleri nedeniyle yaşam alanlarından zorla göçe zorlanmaları ya da yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalmaları da bir diğer nedendir (Keser, 2011:10-11).

Türkiye, sahip olduğu jeopolitik konumu nedeniyle farklı göçmen grupları için önemli bir transit ve ev sahibi bir ülkedir. Türkiye üzerinden başka ülkelere transit olarak gitmek isteyen veya Türkiye'yi tercih eden göçmenlerin büyük bir çoğunluğu da mülteci ve sığınmacılardır. Türkiye'yi tercih eden mülteciler ve sığınmacılar, kendi ülkelerinde ırkı, dini, etnik kimliği, hastalık, korku, terör olayları veya savaş, sosyal bir

gruba üyeliği, siyasi düşünceleri, değişik baskılar görmek ve benzeri diğer korkuları yüzünden başka bir yere gitmek istemekte veya kendi yönetimleri tarafından zorunlu olarak gönderilmektedir. Sığınmacı ve mülteciler ülkelerini terk edip yerleştikleri yeni yerlerde gerek dini gerek sosyal gerekse kültürel açıdan bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Yeni bir çevre, farklı coğrafya ve kültür, korku, çekinme gibi nedenlerden kaynaklanan birçok sorun yaşamakta ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmektedirler (Önal, 2015:1).

Dolayısıyla bu çalışma kapsamında göç, zorunlu göç, mülteci, sığınmacı, Suriyeli mülteciler, onlara sunulan haklar, entegrasyon süreçleri ve sorunları gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Bu araştırmada Elazığ ilindeki Suriyeli bireylerin, yaşanan iç savaş sonucunda ülkelerini terk etmek zorunda kalmaları sonucunda geçirdikleri göç sürecine değinmek, Elazığ ilindeki şu anki durumlarını ele almak ve gelecekteki beklentilerini dile getirmek amacıyla çalışılmıştır. Diğer bir deyişle bu araştırma, Suriyeli sığınmacı kavramının ortaya çıkmasında ve devam etmesinde etkili olan süreç ve dinamikleri saptama/anlama ve çözümleme kaygısından doğmuştur. Bu çerçevede çalışma, Suriye'den Türkiye illerine göç etmiş ve şu an Elazığ'da barınan Suriyeli sığınmacıların yaşadığı toplumda entegrasyon sürecinin gerçekleşip gerçekleşmediği ve bu süreç boyunca sosyal, ekonomik, sağlık, kültür, eğitim vb. alanlarda entegrasyonun ne şekilde gerçekleştiğini belirlemeye odaklanmıştır.

Zorunlu göç kapsamında ülkesini terk etmek zorunda kalan sığınmacılara yönelik birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Bunlardan bir kaçına bakılacak olursa;

Ocak 2015 yılında Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) tarafından yapılan “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” adlı çalışmada Türkiye’nin resmi rakamlara göre nüfusunun %2,1’i resmi olmayan rakamlara göre de %2,5’i oranında Suriyeli ağırladığını ve bu sığınmacıların %85’inin kamp dışında yaşadığını, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Hatay, Adana, Osmaniye, Kahramanmaraş ve Mersin illeri ele alınarak Suriyeli sığınmacıların bu illerdeki toplumsal, ekonomik, siyasi ve temel hizmetler üzerindeki etkilerine değinilerek Türkiye’deki Suriyeliler konusunun sosyal, siyasal ve ekonomik boyutu olan bir uyum sorunu olduğu ve güvenlik meselesine dönüşmüş olduğu saptanmıştır.

Mahmut GÜNEŞ’in yüksek lisans tezi olarak hazırladığı “Uluslararası Göçün Tetikleyicileri; Suriye'den Türkiye'ye Zorunlu Göç'ün Cilvegözü Örneği İle Yansımaları” başlıklı çalışmasında göç olgusu ele alınarak göçün nedenleri teorik

yaklaşımlarla açıklanmış iltica, mülteci, sığınmacı gibi olgular ayrıntılı bir şekilde ele alınarak geçmişten günümüze kadar Türkiye’de gerçekleşen göç iltica hareketlerine ve Suriyeli sığınmacılar konusuna odaklanılmıştır. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların durumu medya analizi yapılarak açıklanmaya çalışılmış ve Hatay’ın Cilvegözü sınır kapısı civarında yapılan bir alan çalışması ile Suriyeli sığınmacıların yaşam şartları, yaşadıkları sorunlar, hangi konularla gündeme geldikleri araştırılarak ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda Suriyeli sığınmacılar konusunun yakın zamanda ortadan kalkmasını çok da olası olmadığını, normalleşme sürecine bağlı olarak mevcut sığınmacı nüfusunun artış kaydetmeye devam edeceği, devletin sığınmacılara yapacağı masrafların daha da artış göstereceği gibi bulgulara ulaşılmıştır.

2014 Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yapılan “Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri Kardeş Topraklarındaki Misafirlik” adlı çalışmada Adana, Adıyaman, Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Şanlıurfa da kamplarda ve kamp dışında yaşayan mülteciler ele alınarak onların demografi, sosyo-ekonomik yapı, barınma, güvenlik, sağlık, eğitim, beslenme ve gelecekle ilgili beklentiler konusunda bilgi edinilmiş ve Suriyeli sığınmacıların özelliklerinin ve Türkiye’deki deneyimlerinin kamp içinde veya kamp dışında yaşamalarına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mazlumder Kadın Çalışmalar Grubu tarafından 2014 yılında hazırlanan Mazlumder Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu’nda Suriye krizi sonrası yaşanan çatışmalı süreçte ve Türkiye’ye geçiş sırasında Suriyeli kadınların yaşadıkları cinsiyete dayalı sorunlara odaklanılmıştır. Kadın sığınmacılar olgusu çerçevesinde Suriyeli kadın sığınmacıların yaşam koşulları ve özellikle cinsel kimlikleri nedeniyle yaşadıkları olumsuzluklar araştırılmış ve bu konuya dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada mülakat tekniği kullanılarak 72 Suriyeli kadın sığınmacı ile görüşmeler yapılmış, kadınlara demografik ve sosyal yapıya yönelik genel bilgilerin yanı sıra barınma, güvenlik, sağlık eğitim, beslenme gibi temel ihtiyaçlar ve cinsiyet temelli sıkıntılara yönelik sorular sorulmuştur. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşam koşullarının, kadın ve çocukların sağlıklı, güvenli bir ortamda yaşamlarını sürdürebilmeleri için yetersiz olduğu Türkiye’nin, genelde tüm sığınmacıların özelde ise daha fazla risk altındaki kamp dışında yaşayan kadın ve çocuk sığınmacıların sorunlarını tespit ederek koruma ve destek programlarını genişletmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) tarafından yapılan çalışmada; Nisan 2011 tarihinden bu yana, ülkelerinde ortaya çıkan çatışma ortamı, ardından iç savaştan kaçarak “açık kapı politikası” çerçevesinde Türkiye’ye sığınan ve kendilerine “geçici koruma” sağlanan Suriyelilerin Türkiye’deki toplumsal kabul ve uyumu konusunu ele alan kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada, hem Suriyelileri hem de Türk toplumunu anlamaya ve sağlıklı kamu politikalarının geliştirilmesi için öngörülerde bulunmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında kamp dışında yaşayan Suriyeli sayısının olağanüstü derecede yüksek bir sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Suriyelilerin %87’den fazlası kamplar dışında Türkiye’nin 81 ilinin 72’sinde kendi imkanları ile yaşamaktadırlar ve kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sayısındaki artış her geçen gün devam etmektedir. Dolayısıyla toplumda Suriyelilerden kaynaklı aksamalar olacak ve artacaktır. Bu da Suriyeliler konusunun insani olduğu kadar iç ve dış politikada da gündemde kalmasına neden olacaktır.

Ayşe Şebnem TUNÇ “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme” adlı makalesinde göç, zorunlu göç, mülteci olgularının tanımlamalarını yaparak mülteci krizinin güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini açıklamıştır. Çalışmasında evrensel bir nitelik taşıyan mülteci davranışı ile Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin davranışını; göç alan toplum davranışı ile Türk toplumunun davranışını karşılaştırmak ve Suriyeli mülteci krizindeki davranışların evrensel bir nitelik taşıyıp taşımadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma sonucunda; Türkiye’deki Suriyeli profili, Suriyelilerin beklentileri ile toplumun davranış ve kaygılarının evrensel nitelikte olduğu saptanmıştır. Çalışmada sosyal uyum konusunda eğitimin birinci öncelikli olarak ele alınmasını ve Türkçe dil eğitimine önem verilmesinin sosyal uyum sürecine katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca sosyal uyum konusunda öncelikli ikinci konunun “istihdam” olduğu dile getirilmiştir.

Zeki BOYRAZ 2015 yılında ele aldığı “Türkiye’de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler” adlı makalede savaş, iç savaş ve siyasi baskılar sonucu yaşadıkları topraklardan milyonlarca insanın, mültecilik ve göçmenlik ile yüz yüze bırakılmasına örnek Suriye’den Türkiye’ye gelen göç sorununa dikkat çekmiştir. Yaşanan bu göç olaylarının en çok sınır illerini etkilediğini belirterek Suriye sınırına sıfır noktada bulunan Akçakale ele alınmıştır. Bu yerleşme yerinde var olan çeşitli sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel ve politik sorunlar dile getirilerek, yerli halkın Suriyeli mültecilere nasıl

bir bakış açısı geliştirdiklerini ve şehir üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Akçakale'deki yerli halkın bu göçten olumsuz etkilendiğini ve bunun temelinde işsizlik olduğu saptanarak Suriyeli sığınmacıların geldikleri günden itibaren işsizlik sayısında büyük artışların yaşandığı ve dilenciliğin yaygınlaştığı dile getirilmiştir. Ayrıca kültürel bir anlamda sorunun yaşanmasının mümkün olmadığı bunun temelinde akrabalık bağlarının etkili olduğu sorunun yaşam tarzından kaynaklandığı dile getirilmiştir.

2014 yılında “Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği” ile Hıdır APAK Mardin ilinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin uyum sürecini, sosyo-demografik ve sosyo- ekonomik özellikleri bağlamında irdelemiştir. Mardin ilinin sınır kenti olmasından dolayı çok fazla Suriyeli nüfusuna sahip olduğunu ve uyum sürecinin araştırılmasının önemli olduğu dile getirilmiştir. Çalışmada Suriyeli göçmenlerinin Mardin’e uyum sağlamada zorluk yaşamadıkları ve uyumun kolaylaşmasını sağlayan dil, din, etnik köken, ortak tarihi bağlar, akrabalık bağları ve ortak özelliklerin etkili olduğu dile getirilmiştir.

Ömer YAVUZ 2015 yılında “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri” adlı makalesinde mültecilere yapılan sağlık yardımlarının yasal ve etik temellerine, mültecilerin karşılaştıkları sağlık sorunlarına, Suriyeli mültecilere yapılan sağlık yardımlarına ve ulusal-uluslararası hukukta mültecilerin sağlık hakkı ile ilgili düzenlemelere yer vermiştir. Sağlık sorunlarının temelinde açlık, hastalık ve yoksulluk ile özdeşleşen yaşam koşullarının etkili olduğu belirtilerek mültecilerin hayatlarını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için barınma ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanması gerektiği dile getirilmiştir.

2015 İbrahim AKKAŞ tarafından hazırlanan “Suriyeliler: Sınırlar Ötesindeki Yaşam Mücadelesi” adlı çalışmada Suriyeli sığınmacıların Erzincan’da yaşadıkları süre içerisinde sosyolojik anlamda içinde yaşadıkları topluma, kültüre uyum sağlayıp sağlayamadıklarını, psikolojik anlamda ise korku, kaygı, endişe, güven ya da güvensizlik gibi yaşamış olduğu durumları tespit edebilmeye çalışılmış ve göçmenlerin Erzincan’da karşılaştıkları yeni toplumsal yaşam alanında ortaya koymuş oldukları davranışlar ve bu davranışların nedenlerini, bireyler üzerindeki olumlu ve olumsuz yansımalarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada Erzincan’daki Suriyeli sığınmacı öğrenciler belirlenmiş ve 24 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda Türkiye’ye sığınan öğrenciler can güvenliği endişesiyle göç ettiklerini ve

göç edenlerin büyük bir çoğunluğunun aileleriyle göç ettiği belirlenmiştir. Ülkelerini değişik zamanlarda terk etmek durumunda kalan öğrencilerin katlanmak zorunda oldukları sıkıntıların başında akrabalarından, ailelerinden ve hemşerilerinden ayrı kalmak ve onlarla görüşmek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrenciler genel anlamda Erzincanlı bireylerin yaklaşım tarzından memnun olduklarını belirtmiştir.

Orhan DENİZ 'in 2009 yılında "Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili" başlıklı çalışmasında hem Van'a kent merkezindeki mültecilere anket uygulanmış hem de konuya ilişkin bilgi toplamak ve görüş almak amacıyla sınır köylerinde yaşayan halkla ve resmi sivil toplum kuruluşlarıyla görüşülmüştür. Bu çalışma kapsamında Van kent merkezindeki mültecilerle ilgili demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri (medeni durumu, eğitim durumu, etnik yapısı, dini durumu, ekonomik durumu vb.) belirlenerek gerek mültecilerin karşılaştıkları sorunların ulaşılmasında, gerekse mültecilerin neden olduğu sorunların çözümünde yeni düzenlemelere ve yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğu ileri sürülmüştür.

Sema BUZ' un 2008 yılında hazırlamış olduğu " Türkiye'deki Sığınmacıların Sosyal Profili" adlı makalede Türkiye'nin farklı göçmen gruplarına ev sahipliği yaptığını ve bu gruplar içerisinde sığınmacıların önemli bir kategori olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada araştırmacı tarafından Türkiye'deki sığınmacılarla 2002 ve 2006 yıllarında yapılmış iki alan araştırmasının bulguları sunulmakta ve bu grupların sosyal profilleri hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye'ye gelen sığınmacıların sosyal profilinin büyük bir çeşitlilik gösterdiği ve bu çeşitliliğin kişilerin geldikleri ülke, cinsiyet, eğitim durumu gibi değişkenlere bağlı olarak meydana geldiği belirtilmektedir. Bu çeşitlilik içerisinde ortaya çıkan önemli bir durumun sığınmacıların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik bir sistemin hayata geçirilmesi gerekliliğidir. Ayrıca sosyal profilleri açısından bakıldığında sığınmacıların; cinsiyetleri, geldikleri ülkeler, eğitim durumları, sosyal statüleri, dil bilip bilmemeleri gibi pek çok durumun sığınma deneyiminde farklılıklara yol açtığı ve bu nedenlerle sığınmacıların sosyal profillerine ilişkin olarak genelleyici yargılardan kaçınılması gerektiği vurgulanmıştır.

Reşat AÇIKGÖZ, Ahmet KOYUNCU ve Ahmet GÖKÇEN'in 2017 yılında beraber hazırlamış olduğu "Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Yaşam Koşulları Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma: Elazığ Örneği" adlı çalışmada Suriyeli mültecilerin iş/çalışma,

gıda gibi temel ihtiyaçlar, barınma, konut, eēitim, saēlık, yardım vb. durumları incelemişlerdir. Çalışma Elâzığ'da bulunan mültecilerden 100 kişi seçilerek anket uygulaması yapılmıştır. Çalışma sonucunda Elazığ'da yaşayan Suriyeli mültecilerin özellikle gıda, iş bulma/çalışma ve kira ödeme gibi konularda büyük sıkıntı yaşadıkları; konut, barınma, yardım, saēlık ve eēitim gibi alanlarda ise çok fazla güçlük yaşamadıkları belirlenmiştir. Bu alışmanın Elazığ ilinde yapılmış olması araştırmamızda bulguların yorumlanmasında ve elde edilen verilerin desteklenmesi veya farklılık oluşturulmasında bilgi saēlayacaēından önemlidir.

Bu tarz araştırmaların sayısı insan hareketliliēi devam ettiēi sürece var olacaktır. Dolayısıyla literatüre katkısı olduēunu düşündüğümüz bu çalışmaların “Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Süreci ve Sorunları: Elazığ Örneēi” adlı alışmamızda Elazığ'da bulunan sığınmacıların deneyimlerinin tespit edilmesi, sorunlarının dinlenmesi ve bunların çözümüne yönelik stratejilerin geliştirilebilmesi açısından önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu

Suriye’de 15 Mart 2011’de başlayan rejim karşıtı gösterilerin kısa zamanda ciddi çatışmalara ve ardından da bir iç savaşa dönüşmesi ile birlikte Suriye’den komşu ülkelere doğru ciddi ve dramatik bir insan kaçıışı yaşanmaya başlanmıştır.

Suriye’de devam eden bu durum milyonlarca Suriyelinin başka ülkelere sığınmak zorunda kalmasına yol açmış ve Suriyelilerin yaşam ve gelecek kaygılarını artıracak şekilde çok daha karmaşık bir hal alarak devam etmesine neden olmuştur. Bu nedenle öncelikle kısa süreli ve geçici bir durum olarak görülen bu göç olgusu, gün geçtikçe kalıcı bir hal almaktadır. Bu durum, göç eden ve göçü kabul eden insanların entegrasyon sürecini etkilemektedir. Dolayısıyla bu entegrasyon sürecinde en büyük acı ve sorunlar Suriyeli sığınmacılar tarafından çekilmektedir.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 28.06.2018 tarihli verdiği verilere göre Türkiye’de 3.562.523 Suriyeli bulunmakta ve bu rakamın büyük bölümünü barınma merkezleri dışında kalan 3.347.905 Suriyeli oluşturmaktadır. Barınma merkezleri dışında ikamet eden Suriyeli sığınmacı sayılarının olağanüstü derecede yüksek bir sayıda ve oranda olması çalışmamız için önemlilik arz etmektedir.

Geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların hemen hemen hepsine iyi bir yardım akışı söz konusu iken barınma merkezleri olmayan illerde kendi imkanları ile yaşama mücadelesi veren mülteciler için durum çok farklıdır. Çünkü Suriyeli sığınmacılar sığındıkları ülkelerde iyi bir yaşam sürmekten ziyade güvenlik, beslenme, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılama arayışındadır. Dolayısıyla kendi imkanları ile bu ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken kamp merkezlerinde yaşayan sığınmacılara göre daha fazla çaba harcamakta ve sürece entegre olurken daha fazla zorlanmaktadır.

İşte bu doğrultuda yüksek lisans tezi olarak sunulan bu çalışmanın kapsamını ve sınırını Elazığ ilinde bulunan Suriyeli sığınmacılar; kendi imkânları ile barınma, beslenme, sağlık, eğitim, gibi temel ihtiyaçlarını karşılarlarken halihazırdaki problemleri,

mevcut durumları, nitelikleri, memnuniyet ve entegrasyon düzeyleri ve kalıcılık konusundaki görüşleri oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Zorunlu göç kapsamında değerlendirilen mülteci hareketi ve sığınmacılar konusu dünya ülkelerinin sınırlarının yeniden çizildiği İkinci Dünya Savaşı sonrası önemli bir uluslararası sorun haline gelmiş ve uluslararası düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir.

Dünyada yaklaşık 45 milyon sığınmacı ve mülteci nüfus yer almaktadır. 2011 yılı şubat ayında başlayan Suriye'deki iç çatışmalar nedeniyle yaklaşık milyonlarca kişi yerini terk etmek zorunda bırakılmıştır. Bunun bir kısmı sınır ötesi göçe katılarak komşu ülkelerin nüfus dağılışı haritalarında önemli değişimler meydana getirmiştir.

Türkiye'de coğrafik konumu gereği çeşitli iç savaş, siyasi istikrarsızlık ve insan hakları anlamında ağır ihlallerin olduğu problemlili ülkelere yakınlığı ve komşuluğu nedeniyle yoğun mülteci hareketlerine maruz kalmış ve Suriyeli sığınmacılara yönelik kapsamlı bir yasası olmamıştır. Bu durum hem göç eden bireylerin bir takım ve sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmuş hem de göç alan bölgenin sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel ve güvenlik gibi birçok alanda uyum sorunlarıyla karşı karşıya kalınmasına neden olmuştur.

Dolayısıyla hazırlanan bu çalışma Suriye'deki iç savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve Elazığ'a sığınan sığınmacıların savaştan kaçış ve yeniden yerleşim aşamasındaki entegrasyon süreçleri ve karşılaştıkları sorunları ön plana çıkarmayı ve bir nebze de olsa onların ihtiyaçlarına çözüm bulmayı amaçlamaktadır. Bu durumda özellikle geçici barınma merkezlerinde bulunmayan, kendi imkanları ile hayatta kalma mücadelesi veren Suriyeli sığınmacıların yaşam koşullarını ön plana çıkarmaktadır. Geline nokta entegrasyonun zaten doğal bir süreç olarak başladığını ve kaçınılmaz/geri döndürülemez olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu entegrasyon sürecinin kararlı ve kontrollü bir şekilde yürütülmesi şarttır. Çünkü entegrasyon süreci doğru yönetilmediği takdirde Suriyeli sığınmacıları bekleyen bir çok tehlike ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla yapılan bu çalışma; Elazığ iline gelen sığınmacıların yaşadıkları koşulları ortaya koyması ve bu konuda oluşturulması gerekli politikaları önermesi açısından önem taşımaktadır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

“Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Süreci ve Sorunları: Elazığ Örneği” başlığıyla hazırlanan tez çalışması, Suriye’deki iç karışıklıklar nedeniyle ülkemize gelerek kendi imkânları ile Elazığ’da ikamet eden Suriye vatandaşlarının demografik özellikleri, Elâzığ ilindeki durumları, ihtiyaçları, sorunları, Elazığ ilini tercih etme nedenleri, sosyal kültürel, sosyal ekonomik hayata entegrasyon süreçleri ve beraberinde getirdiği problemlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu açıdan yapılan çalışma betimsel nitelikte bir araştırmadır. Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemi olan “derinlemesine mülakat” tekniği kullanılmıştır ve konu kapsamında ilk olarak literatür taraması yapılmış ve aynı konuda yapılmış olan saha çalışmaları incelenmiş, konuyla ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma kapsamındaki örneklem grubunu oluşturan Suriyeli sığınmacılara birebir mülakat tekniği için görüşme formatında bir soru formu hazırlanmıştır. Soru formlarındaki sorular; katılımcıların hangi sebeple ve ne şekilde Elazığ’a gelmeye karar verdikleri; sosyo-demografik ve sosyo-kültürel özellikleri; savaştan önceki yaşantıları ve Elâzığ’daki yaşantıları; hâlihazırdaki ihtiyaç ve sorunları; kendilerini burada yabancı hissedip hissetmedikleri; çevrelerindeki insanlarla yaşadığı çatışmalar ve yaşadıkları kaygılar; sığınmacılara tanınan haklar ve onların Elazığ yöneticilerinden ve insanından beklentileri vb. gibi hususlardaki durumlarını saptayıp analiz imkânı sunacak niteliktedir. Mülakat tekniğinin seçilme nedeni; özelliği gereği araştırma sorusunu oluşturan kavramsal temelin esnek olmasıdır ve bu bağlamda mülakat sırasında sorularda değinilmeyen konuların ortaya çıkmasına fırsat vermesi o konunun da mülakata dahil edilebilme imkanını sağlamasıdır. Bu doğrultuda hazırlanan görüşme formu belirlenen örnekleme uygulanmış ve soru formlarından elde edilen veriler analiz edilerek yorumlanmıştır. Demografik bilgiler için oluşturulan grafikler SPSS 15 programı kullanılarak yapılmıştır.

Araştırma sürecinde çalışmanın geçerlilik ve güvenilirlik düzeyinin geliştirilmesi için bir dizi strateji öngörülmüştür. Bu çalışmanın bir örneğini sunduğu nitel araştırmalarda, genellemeler yapmaya imkân verecek verilerin elde edilmesinden ziyade belirli ya da özgül olanın derinlemesine anlaşılması amaçlanmakta ve söz konusu doğrultuda ölçme araçlarının yeterliliği ve araştırmacının ehliyeti güvenilirlik ve geçerliliğin parametreleri olarak değerlendirilmektedir. Öncelikle, ölçme aracının

geçerliliğinin arttırılmasına yönelik bir strateji olarak, aynı konuda ama farklı bölgelerde yapılmış olan ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiş ve mülakat formu bunlar da dikkate alınarak dizayn edilmiş ve zenginleştirilmiştir. Ayrıca, literatürde “üçgenleme” olarak adlandırılan ve veri toplamada çoklu yöntemlerin/araçların kullanılmasını ve bu yolla elde edilen verilerin birbirlerini denetlemesini içeren bir stratejinin uygulanmasına imkân verecek şekilde, mülakatın yanı sıra sahaya ilişkin gözlem notları (görüşme esnasında görüşmecinin görüşülen kişinin tutum ve tavırlarına, görüşme mekanına, vb. çeşitli ayrıntılara ilişkin gözlem ve izlenimlerini içerecek veriler) ve resmi istatistikler (Göç İdaresi Müdürlüğü, AFAD gibi resmi ve yarı-resmi kuruluşlardan yasal izinlerle elde edilecek dokümanlar) vb. verilerin de elde edilerek değerlendirilmesi yoluyla sahadan elde edilen verilerin geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Veri toplama sürecinde örneklem uygun ve yeterli katılımı sağlayacak şekilde seçilmiş ve örneklem grubunun olabildiğine çeşitlilik içermesine dikkat edilmiştir.

Araştırma çerçevesinde üzerinde durulan temel hipotez; Suriyeli sığınmacıların sosyal-kültürel, sosyal ekonomik, sağlık, eğitim ve hukuk alanında karşılaştıkları sorunlar entegrasyonu engellemekte ve toplumda ayrışmaya neden olmaktadır. Bu temel hipotez çerçevesinde dil bilmeme entegrasyon sürecinin her alanında karşılaşılan bir sorundur. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların Elazığ ilinde kalma süreleri arttıkça entegrasyon süreçleri artmaktadır.

1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu çalışmanın evrenini; Elazığ ili merkezinde bulunan ve Elazığ’ın Suriyeli aileler tarafından yoğun olarak tercih edilen Rızaiye, İzzetpaşa, İcadiye, Çarşı, Mustafa Paşa, Sanayi ve Sarayatık Mahallelerinde hayatlarını idame ettiren 4.122 Suriyeli mülteci oluşturmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). Araştırmada, örneklem seçiminde bir olasılıksız örnekleme türü olan kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle 2016 yılının Kasım (26,28,29), Aralık (10,11,20) ayları ve 2017 yılının Ocak (1,7,8) ve Mart (18,19) ayları süresince Elazığ ilinde bulunan şehrin değişik mahallelerinde ikamet eden ve Elazığ İl Göç İdaresinden alınan adres bilgileri doğrultusunda 40 erkek 20 kadın olmak üzere toplamda 60 Suriyeli sığınmacılara ulaşılarak görüşme yapılmıştır. Görüşme sürecinde elde edilen verilerin doygunluk derecesine (birbirini tekrar etme sıklığı) bağlı olarak örneklem miktarının

yeterli olduğu belirlenmiştir. Görüşmeler, tercümanlar eşliğinde gerçekleştirilmiştir. 2 erkek 1 bayan olmak üzere 3 tercümanla çalışılmıştır.

1.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında Suriyeli sığınmacıların Elâzığ ilinde karşılaştıkları sorunlar 5 kategori ile sınırlandırılmıştır. Bu kategoriler; sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık ve hukuki alanda entegrasyon ve karşılaşılan sorunlar şeklinde belirlenmiştir. Bireylerin yaşadıkları sorunların yaşam kaliteleri ve uyum üzerindeki etkileri bu kategoriler bağlamında tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmada görüşme yaptığımız kişiler yalnızca il merkezinde Suriyeli ailelerin yoğun olarak yaşadığı Rızaiye, İzzetpaşa, İcadiye, arşı, Mustafa Paşa ve Sarayatık, Sanayi Mahalleleri ile sınırlandırılmıştır.

Yapılan tüm mülakatlar kayıt altına alınmış daha sonra ses kayıtları çözümlenerek yazıya geirilmıştir. Mülakatların analiz edilmesi ana kategoriler altında alt kategorilerin oluşturulmasıyla olmuştur.

Çalışma evreninin tam sayısının çeşitli sebeplerden dolayı belirsizlikler ve sınırlılıklar taşıması (kamp dışında ikamet eden çoğu Suriyeli sığınmacının kayıt altında olmaması, kente muhtelif zamanlarda giriş-ıkışlar olması, sığınmacılara yönelik kapsamlı bir ihtiyaç analizinin yokluğu gibi) rneklem belirlemede dikkate alınması gereken bir durumdur.

Ayrıca araştırma süresince Arapça bilinmediğinden tercmanlarla çalışılması araştırma süresinin uzamasına neden olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramı

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir kavram olup tarihin bilinen bütün evrelerinde var olan bir olgudur. İnsanlar eski zamanlardan beri baskın, savaş, sürgün, açlık, iklim vb. sebeplerle başka yerlere göç etme gereği duymuşlardır. Çeşitli nedenlerden kaynaklandığı için göç birçok araştırmacı tarafından farklı boyutlarıyla ele alınıp incelenmiştir. Aynı zamanda göç olgusu, sosyoloji, coğrafya, ekonomi, kültür, siyaset, nüfus ve eğitim bilimleri gibi birçok sosyal bilim dalının ilgi alanına girmekte ve her bilim dalı göç kavramını kendi alanının bakış açısına göre tanımlamaktadır.

Göç, her araştırmacı ve kendisini ilgilendiren her bilim tarafından farklı şekillerde tanımlansa da genel kabul gören bazı tanımlar aşağıda verilmiştir:

Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlüğündeki tanımına göre göç; ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr, 2018).

2016 Türkiye Göç Raporuna göre göç; yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade eder (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü).

Kişilerin ya da grupların sembolik, coğrafi ya da idari sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve sosyalliklere doğru hareketleri olarak tanımlanabilecek göç olgusu, içeriğinde homojen bir yapı barındırmaz, farklı sosyallikler içerir ve sebebi, türü ve sonuçlarıyla toplumların yaşamlarını şekillendiren en önemli olgulardan birisidir (Keser, 2011:1).

Göç; asıl yerinden ulaşılmak istenen yere yapılan hareket, kalıcı ya da yarı kalıcı yer değiştirmeler veya bireylerin veya toplumsal kümelerin bir yerden bir başka yere göçü gibi odak noktalarıyla çeşitli şekillerde tanımlanmıştır (Güneş, 2013:1). Yalçına göre ise kapsayıcı bir göç tanımı şöyledir; Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya

bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004:11-13).

Görüldüğü üzere göç olgusu; tek bir tür, tek bir tanım, bir nedenle ele alınamayacak kadar çok boyutlu bir olgudur dolayısıyla göç olgusu üzerinde evrensel bir tanım ve yaklaşım yoktur. Ancak yapılan bütün göç tanımlamalarında ortak olan “yer değiştirme” olgusudur. Bu değişme sadece mekânsal bir yer değiştirme eylemi değildir, mekânla birlikte birey için toplumu toplum yapan tüm katmanların değişmesidir. Örneğin, göç sonucu sadece ülke topraklarından çıkılmaz aynı zamanda o toplumu birleştiren kültürel arka plandan da çıkılır. Her ne kadar kişi içinde sosyalleştiği kültürü karakteriyle birlikte taşısa da göç ettiği ülkede tekrar sosyalleşmek zorunda kalacaktır bu bağlamda da kendi kültürünün izlerinin bir kısmı ya da tamamından vazgeçmek zorunda kalacaktır.

Kısacası insanlar sadece mekânsal olarak başka bir ülkeye gitmez, gittiği ülkenin sosyal, kültürel, dini, siyasi yapısı da en az mekanı kadar değişik olabilir. İnsanlar özünü ister değiştirsin ister değiştirmesin o ülkede yaşadığı sürece uyum sağlamak adına oda göç ettiği toplumla bütünleşecektir ve o toplumun bazı değerleriyle yeniden sosyalleşecektir.

2.2. Göç Türleri

Göçün kapsayıcı bir tanımını yapabilmemiz ya da göç olgusunu daha iyi anlayabilmemiz için göç çeşitlerine de bakmamız gerekir. Bu açıdan gidilen yere göre iç göç-dış göç, yasallığına göre yasal göç- yasadışı göç, zamana göre geçici göç-kalıcı göç, iradenin kullanımına göre gönüllü göç- zorunlu göç, büyüklüklerine göre de bireysel-kitlesele göç olmak üzere farklı göç sınıflandırmaları yapılmıştır. Göç bir ülke içinde yapılıyorsa bu zorunlu ya da gönüllü, bireysel ya da kitlesele, geçici ya da kalıcı olabilir ve yapılan göç iç göçtür; aynı şekilde yapılan göç bir ülkeden başka bir ülkeye yapılıyorsa bu göç dış göçtür.

Göç, yasayla ilişkisinde yasal ve yasadışı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yasal göçü, kişilerin herhangi bir amaçla kendi ülkelerinin dışına çıkarak diğer ülkelerde yaşamlarını sürdürmek için gerçekleştirmiş oldukları yasal hareketler olarak tanımlayabiliriz. Yasal göç kavramında en önemli nokta yasaya uygun olmak ilkesidir. Bu tür göç hareketlerinin öznesi olan kişiler gittikleri ülkenin yasalarına uygun şekilde

ülkeye giriş yapmış ve yine bulunuş amaçlarına uygun olarak gerekli izinleri aldıktan sona yerleşmiş kişilerdir; bu kişilerin aldıkları izinler, ikamet, çalışma ve öğrenim yapma gibi izinler olup yabancılara yasal çerçevede çeşitli haklar tanımaktadır. Bu haklar uluslararası hukukun bir gereği olsa da, temelde devletlerin ulusal tasarrufudur. Yasadışı göç ise; bir kişinin, yasal olarak bulunduğu ülkeyi terk ederek başka bir ülkeye yasadışı yollardan girmesi, ya da yasal yollardan ülkeye girdikten sonra süresi içinde ülkeyi terk etmemek suretiyle, o ülkede, yasal izin sahibi olmaksızın uzun süreli olarak yaşaması ve/veya çalışmasıdır (Urk, 2010:17).

Göçler kalıcı ya da geçici olabilir. Geçici göçler, ekonomik, siyasi, eğitim amacıyla yapılan kısa süreli göçlerdir ve kalınacak zaman az çok tahmin edilebilir. Kalıcı göçler, yaşam şartları ekonomik, siyasi, ekolojik vb. bakımdan oldukça zor ve yaşanacak durumda olmayan, kendisini güvende hissetmeyen ve bu güvenlik hissini karşılayacak herhangi bir kuruma sahip olmayan kişilerin gerçekleştirdikleri uzun süreli göç hareketleridir.

Yapılan göç hareketleri bireysel ve kitle halinde de yapılmaktadır. Kitle halinde yapılan göçler genellikle sığınma amaçlı yapılan ve mülteci statüsü için yapılan göçlerdir. Fakat mülteci veya sığınmacı olup bireysel halde göç edenlerde vardır.

Bir diğer sınıflandırmaya göre de göç gönüllü ve zorunlu göç olarak gruplanmaktadır. Gönüllü göç; insanların kendi iradeleri ve beklentileri yönünde yaptıkları göçlerdir. Zorunlu göç ise; bireylerin istekleri dışında bazı etki ya da zorlamalar sonucunda ortaya çıkan göç hareketidir.

Zorunlu göç; çevresel ve doğal afetlerden depremler, büyük yangınlar, iklim değişiklikleri gibi sebeplerle olabileceği gibi savaş, şiddet, gibi nedenlerle de gerçekleşebilmektedir. Elbette savaşın ve şiddetin ortaya çıkardığı tehdidin topluma yansması da en az savaşın kendisi kadar şiddetli olmaktadır. Bu nedenle en trajik ve travmatik olan göç türü, savaşın ve şiddetin yarattığı zorunlu göçler olmuştur (IV. Kültür Araştırmaları Sempozyumu,2007 akt. Özkarlı,2014:21).

Zorunlu göçte kişiler veya gruplar, doğrudan kendilerinin ilgili olmadıkları çatışma, baskı ve savaşların nesnesi durumuna gelebilmekte ve zorla göç ettirilmeleri ya da göç etmek zorunda kalmaları sağlanmaktadır (Keser,2011:2).

Zorunlu göç içine mültecileri ve sığınmacıları alır, yaygın olarak iç savaş, yerel çatışmalar, güç mücadeleleri insanları mekânsızlığın sorumlulukları ile birlikte yaşadıkları yerleri terk ettirmek zorunda bırakır (Morvarid,2008, akt. Kıratlı,

2011:11).Görüldüğü gibi mülteci ve sığınmacılar zorunlu göç kategorisinde ele alınmaktadır. Çeşitli nedenlerle baskı ve zulüm görüp ülkelerinde yasayamaz duruma gelen ve ülkelerini terk etmek zorunda kalan bireylerin öncelik amacı güvenli bir ülkeye sığınmaktır.

Güvenlik amacıyla bir ülkeye sığınan bireyler yaşanan sorunlardan kaynaklı olarak uluslararası korumaya ihtiyaç duyan göçmenlerdir. Vatandaşı olduğu devletin korumayı sağlayamadığı durumlarda kişi bu korumayı uluslararası toplumdan veya başka bir devletten talep etme hakkına sahiptir. Bunun için bu bireylerin göç süreci ve göçün sonunda yaşadıklarını uyum sürecinde değerlendirmek gerekmektedir.

2.3. Göç Teorileri

2.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Ravenstein kuramsal olarak göç olgusunu ilk ele alan kişidir. *Göç Kanunları* adlı çalışmasıyla sanayi ve ticareti göçün ana nedeni olarak görmüştür (Özyakışır,2013, akt. Karataştan, 2017:6). Söz konusu çalışmasında belirlediği göç kanunları şunlardır:

1. Göç ve mesafe: Göçmenlerin büyük çoğunluğu sadece kısa mesafeli ve endüstri merkezlerine doğru göç ederler. Bu kısa mesafeli göç, gidilen yerde göç dalgaları yaratan bir etkiye sahiptir. Ortaya çıkan bu göç dalgaları daha fazla göçmeni içine alabilecek olan büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğrudur. Büyük merkezlere doğru yönelen göçün boyutlarını belirleyen de, bu gelişen sanayi kentlerindeki yerli nüfusun yoğunluğudur. Bir diğer ifadeyle, Ravenstein göç edilen merkezlerdeki iş imkânlarının çokluğunun o kentte yaşayan nüfusa oranının, göçün boyutunu belirlediğini ifade etmektedir (Çağlayan,2006:69).
2. Göç ve basamakları: “ Bir kentte meydana gelen hızlı ekonomik gelişme karşısında, kenti çevreleyen yakın yerlerden göçmenler hızla bu kente gelirler. Böylece kırsal kesimde meydana gelen nüfus azalması daha uzak bölgelerden gelen göçmenlerle doldurulur. Bu durum hızlı gelişen kentin kendisini tüm ülkeye hissettirmesine kadar basamaklı bir şekilde devam eder. Başka bir deyişle, kentin yakınlarından kente yapılan göçlerle kırsal kesimde ortaya çıkan işgücü açığı buraya yakın yerlerden gelen işgücü fazlasıyla doldurulacak: yeni gelenlerce geldikleri yerlerde oluşan boşluklar da yine

oralara yakın yerlerden işgücü fazlasıyla kapatılacaktır.” (Yalçın, 2004:23). Bu şekilde tüm ülkeyi etkileyecek olan bir göç dalgasından bahsetmektedir.

3. Yayılma ve emme süreci: Göç olgusunda yayılma ve emme süreci birbirini destekler ve amaç birlikteliği vardır. Ravenstein’a göre göç, kendi başına amaç olamaz, bireyler sadece göç etmek istedikleri için yer değiştirmezler. Göçmenler için amaç, kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetin getirisinden pay almaktır. Kentin getirisinden pay alma isteği ya da daha iyi yaşama arzusu, yayılma sürecini desteklemektedir. Yeni ve hızlı bir şekilde gelişmekte olan sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü göçle karşılanmakta ve böylece gelen göç, kentsel sanayi merkezlerince emilmektedir (Çağlayan, 2006:70).
4. Göç zincirleri: Ravenstein’a göre göç olgusu zamanla zincirleme olarak gelişir, göç alan bir yerleşim yeri aynı zamanda göç de vermektedir. Böylece her bir göç dalgası, tetikleyici etki göstererek, bir diğer göç dalgası yaratmaktadır. Dolayısıyla göç, bir kez başladığında ardı ardına devam eden bir süreçtir (Çağlayan, 2006:70).
5. Doğrudan göç: uzun mesafeli ve basamaksız olup göç eden kişiler büyük ticaret merkezlerine yönelmekte ve doğrudan bu kentlere yerleşmeyi tercih etmektedirler. Kısacası göç doğrudan varılmak istenen noktaya yapılır ve uzak olan sanayi merkezleri ya da kentler tercih edilir ve bu basamaksız bir göç sürecidir.
6. Kır kent yerleşimcileri farkı: Ravenstein’ın kanununa göre kırsal alanda kente göre göç daha fazladır. Ayrıca kırdan kente olan göçlerde kentliler yerlerinden oynamazlar ve bu kırdan kıra yaşanan göçte bir dalga bir basamak oluştururken kentte böyle bir durum söz konusu değildir.
7. Ravenstain’a göre cinsiyet de göç sürecinde etkilidir. Ona göre kadınların erkeklere göre göç etme eğilimi daha fazladır. Ayrıca Ravenstein 1881 ve 1889’da yayınladığı iki makalesinde uluslararası göçle ilgili bilgiler vermiştir. Uluslararası göçle ilgili de ekonomik belirlenim temelli bir yaklaşım ortaya koymuş ayrıca göçü yaratan ya da artıran etkenler olarak kötü veya baskıcı kanunlara, olumsuz iklim koşullarına ve ağır vergilere işaret etmiştir fakat yine temel neden olarak ekonomiyi göstermiştir (Çağlayan, 2006: 71).

2.3.2. İtme Çekme Teorisi

Bu kuram Everett Lee tarafından formüle edilmiştir. İtme ve çekme kuramına göre, hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde, itici ve çekici faktörler vardır. İtici faktörler olumsuz iken çekici faktörler olumlu olarak nitelenmektedir. Aynı zamanda Lee'nin kuramına ait nötr değerler, herkes için aynı olan ve göçe herhangi olumlu ya da olumsuz bir katkısı olmayan faktörlere karşılık gelmektedir. Hem itici hem de çekici faktörlerin birliği bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu birlikteliğin ortaya koymuş olduğu bütünlük, açıkça göstermektedir ki, yaşanan yerin de göç edilecek yerin de kendi içinde olumlu ve olumsuz faktörleri, yani itme ve çekme faktörleri vardır (Çağlayan, 2006:73).

“İtici Güçler”in başlıcasını, işsizlik ve düşük gelir; “Çekici Güçler”i ise genellikle yüksek gelir ve istihdam fırsatları oluşturur (Çelik, 2006, akt. Güneş, 2013:6). Yaşanan yerde baş gösteren ekonomik istikrarsızlıklar, ailevi veya toplumsal sorunlar veyahut kişisel nedenler de itici faktörler arasında sayılabilir (Kleiner, 1986, akt. Güneş, 2013:6). Bunların yanında siyasi kargaşalar, kaoslar, etnik temizlik ya da terör gibi olgular da itici faktörler arasında değerlendirilmelidir. Daha iyi bir hayat umudu, zenginlik, iş imkanları, güvenli topraklar vb. hususlar da çekici güçleri oluşturmaktadır (Yalçın, 2004:33).

Görüldüğü gibi itmeye neden olan olumsuz faktörler ve çekmeye neden olan olumlu faktörler oldukça çok ve birbirinden farklıdır. Dolayısıyla itme ve çekme faktörleri öznel ve görelidir. Bunun için kişisel anlamda göç için olumlu ve olumsuz yönleri belirleyen yaş, cinsiyet, eğitim, ırk vb. gibi demografik faktörlerin değerlendirilmesi bu kuram için önemlidir. Ayrıca demografik unsurlar çerçevesinde göç için kişisel avantajların ve dezavantajların, hangi sosyal bağlamlar içerisinde ve süreçler çerçevesinde hesaplanıp ortaya konulacağı da önem taşımaktadır. Örneğin çocuk sahibi bir aile için göç edilecek yerdeki eğitim olanakları önemliyken, çocuksuz bir aile için göç edilecek yerdeki eğitim olanaklarının durumu önem taşımamaktadır. Tüm bunların sonucunda itme çekme faktörlerinin çok karmaşık ve çok boyutlu sosyal gerçekliklere bağlı olduğu görülmektedir. Lee, bu çok faktörlü, ince ve ayrıntılı içerik çerçevesinde, önemli olanın, öncelikle tüm itme ve çekme faktörlerinin farklı sınıflar için doğru tanımlanıp, bu faktörlerin içeriğinin de doğru bir şekilde oluşturulması gerekliliğini belirtmiştir (Çağlayan, 2006:73).

2.3.3. Merkez Çevre Kuramı

Bu kuram, Bağımlılık Okulu olarak da adlandırılmaktadır ve Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi düşünürler tarafından geliştirilmiştir. Kurama göre dünya, merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılmış ve bu ikili dünya birbirine ekonomik temelde bağımlıdır (Çağlayan, 2006:78)

Wallerstein'ın yaklaşımı çerçevesinde merkez-çevre kuramına bakıldığında, merkez olarak adlandırılan ülkeler, ekonomik ve sosyal olarak gelişmiş ve genel olarak da kapitalist ilişkiler sistemini benimsemiş ülkelerdir. Çevre ülkeler ise bu kapitalist ağlar ve değerlerle çevrelenmiş merkez ülkelere bağımlı olan ülkedir. Merkez ve çevre ülkeler, kapitalist değerler ve ekonomik zorunluluklar sistemi çerçevesinde karşılıklı olarak birbirlerine bağımlıdır. Merkez ülkeler(gelişmiş ülkeler) var olan kapitalist birikimlerini geliştirmek ve mükemmelleştirmek için çevre ülkelere ihtiyaç duyarlar. Çevre ülkeler de(az gelişmiş ve ya gelişmemiş), kapitalist gelişimlerini tamamlama ve ekonomik refahlarını yükseltmek için merkez ülkelerle ilişki halindedir. Görüldüğü üzere, bağımlılık gelişmişlik ve az gelişmişlik kriterlerine göre olsa da sadece tek yönlü değildir. Çünkü kurama göre gerek merkez olarak kabul edilen gerekse de çevre olarak kabul edilen ülkelerin, çeşitli bağlamlarda ve yapılarda birbirlerine ihtiyaçları vardır (Çağlayan, 2006:79).

Ayrıca Wallerstein, Dünya Sistem teorisinde dünyada birde yarı çevre ülkeler olduğuna değinip üçlü bir sınıflama yapmıştır. Yarı çevre ülkeler çevre ülke olmaktan kaçınan ve merkez ülke olma yolunda ilerlemeye çalışan ülkelerdir. Yarı çevre ülkeler her ne kadar çevre ülkelerden farklı görülseler de, merkez ülke açısından sömürü bağlamında muhtaç olunan ülkelerdendir (Yalçın, 2004:35-40).

2.3.4. Ağ(Network) Teorisi

Göçmenler arasındaki ilişkiler ağı; göçmenlerin yeni yerleştikleri ülkelerde, eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında kurdukları ortak köken, soy ve dostluğa dayanan bağlantılar sayesinde oluşmaktadır. Bu ilişki ağlarının varlığı, uluslararası göçü özendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Bu tür bağlar insanların gerektiğinde yardım almak ya da iş bulmak konusunda başvurabilecekleri bir çeşit sosyal sermaye olarak değerlendirilmektedir. Zaman içinde bu ilişki ağları göçmen gönderen ülkenin diğer katmanlarına da yayılmakta ve böylelikle göç hareketi sınırsız bir şekilde sürdürülmektedir (Abadan-Unat, 2006:34, akt. Ela Özcan, s.202)

Wilpert'e göre göçmen ağı şu şekilde çalışmaktadır: Öncü göçmenler öncelikle göç veren ve alan toplumları birbirine bağlayan bir altyapı oluştururlar ve bu bağlantı göç veren toplumdaki diğer bireylere göçme olanağı sağlar. Yeni göç dalgaları, kurulmuş bu ağı harekete geçirir ve sonradan göç edenler ilk gelenlerin tecrübelerinden yararlanırlar. Zamanla göç kendi kendini devam ettiren bir hal alır. Kurulan göç ağlarıyla ilişki sağlanır ve göçmeye karar vermede ve göçtükten sonraki durumda da kurulan bu ilişki önemlidir ve etkilidir (Yalçın, 2004: 49-50).

Ağ teorisinin göçmenlerin sosyal uyumuna yönelik etkilerine bakıldığında, olumlu ve kolaylaştırıcı yanlarının olduğu görülmektedir. Göçmen ağının varlığının, yeni gelen göçmenin sosyal uyumunu kolaylaştırmaktadır. Göçmen ilişki ağları ve var olan bu sosyal ağların içeriği sayesinde, göç edilen yeni ülkedeki hayata göçmenlerin yumuşak bir geçişi ve uyumu söz konusudur (Çağlayan, 2006:86)

2.3.5. Kesişen Fırsatlar Teorisi

Bu kuramdan bahseden kişi Stoufferdir. Bu kurama göre önemli olan göç edilecek mesafe ve göç edilen yerdeki imkânlar ve bu imkânların miktarıdır. Stouffer' e göre gidilecek yerdeki olumlu faktörlerin ve fırsatların önemli olduğu ancak bunu belirleyen temel faktörün mesafe olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca göç edilecek yerdeki fırsatlar ne kadar çoksa oraya göç edecek insan sayı da o kadar çoktur.

Bu kuramın özellikle ekonomik temelli göçlerde ve işçi göçü çalışmalarında daha sıklıkla kullanılabileceği görülmektedir. Buna göre, bir bölgede yaratılan iş imkânı ve bu iş imkânlarının yarattığı cazibe, kuramın temel işleyiş biçimini oluşturur. Yaratılan iş fırsatlarının sayıca çokluğu ve bu işleri talep eden yerleşim içindeki yerleşik işçilerin sayısı, yaşanacak olan göçün büyüklüğünü belirleyecektir (Çağlayan, 2006:79).

Ayrıca göç edenler, bir süre sonra içinde bulundukları ekonomik örgütlenmeler aracılığıyla yeni fırsatların sahibi olabilirler. Yani daha sonra gelenleri kurdukları işyerinde işçi olarak çalıştırabilirler (Güneş, 2013: 7).

2.3.6. Parekh'in göç teorisi

Parekh'in göç teorisi sınıflaması; göçü oldukça farklı bir açıdan açıklamaktadır. Teoriye göre bir ülkede işgücü anlamında talep varsa, göç süreci o yöne doğru akacaktır. Ancak ülkedeki ihtiyacın bittiği ya da istihdamın sınırlandığı anda göçün duracağı ve iş bulamayan göçmenlerin de yeniden ülkelerine dönüş yapacakları belirtilmektedir (Yalçın, 2004:40).

Parekh liberal, toplumcu, etnik ya da milliyetçi olmak üzere 3 göç teorisinde bahsetmektedir. Yalçın göç sosyoloji kitabında (2004:40-45) bu teorilere şu şekilde değinmektedir. Liberal teoriye göre insanlar belli bir toplumun gereksinim duyduğu beklentileri karşılayacak durumda iseler o topluma göç edebilirler. Ve bu göç süreci devletin imkanına bağlıdır. Yani bir devlet ekonomik açıdan kötü bir dönemde ise, göçmenleri kabul etmeyebilir ya da sadece nitelikli elemanların göçüne izin verebilir bu durumda ihtiyaç doğrultusundadır.

Toplumcu görüşe göre ise; bir ülke yönetimdeki güç tarafından yönetilen bir yapılanma değildir. Tersine iç içe geçmiş bir nüfusun paylaştıkları anlamların, duyguların, bağlılıkların ve birliktelik gururunun bileşkesidir. Bireyler toplumda bunlar doğrultusunda birbirlerine bağlıdırlar. Bu nedenle, bu görüşe göre göçmenlerin göçtükleri ülke toplumunun sahip olduğu kültürden farklılıklar sergileyeceğini bu nedenle de göç alan toplumun kendi toplumsal yapısına, kültürüne en iyi uyum sağlayacak olanları seçmesi gerekmektedir.

Bir diğeri ise etnik ya da milliyetçi görüştür. Bu görüşte bir ülkenin yüzyıllar boyu birlikte yaşamış, birbiriyle kan bağıyla bağlanmış ve ortak bir tarihin mirasını devralmış insanlardan oluştuğunu belirtmektedir. Bu yaklaşıma göre bir ülkeye ancak kan bağı ile bağlı olanlar göç edebilmektedir ve dışarıdan gelecek iş gücüne o ülkenin ihtiyacı varsa bu işçi göçmenler geçici bir süreliğine misafir statüsünde kabul edilebilmektedir.

2.3.7. Göç Sistemleri Teorisi

Göç sistemleri kuramı uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve politik temelli olarak geliştirilmiş bir kuramsal çerçevedir. Bu kurama göre iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluştururlar. Bu ilişkiler zinciri yakın iki ülke arasında gerçekleşebileceği gibi, birbirilerine hayli uzakta bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilir. Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki göç ve göçmen ilişkisi, yakın bir coğrafya üzerinde; Batı Afrika ve Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisi de uzak iki coğrafya arasında gerçekleşen, göç sistemleri ilişkisine iyi birer örnek olabilirler (Çağlayan, 2006:82).

Göç sistemleri yaklaşımı, göçe yönelik herhangi bir sosyal hareketin makro ve mikro yapılardaki karşılıklı etkileşiminin bir getirisi olabileceğini göstermektedir. Bu çerçevede, makro yapılar çok geniş bir yelpazedeki kurumsal faktörleri gösterirken,

mikro yapılar ise göçmenlerin kendilerine ait olan inanışlarını, davranışlarını ve kendi aralarındaki etkileşim ağını göstermektedir. Göç sistemleri kuramsal yaklaşıma göre, göç alan ve veren ülkeler arasında göçün kontrolü ve göçmenlerin yerleştirilmeleriyle ilgili oluşan ilişki çerçevesindeki makro yapılar, dünya pazarının ekonomik politliğini, uluslararası pratik ve hukuksal ilişkileri içermektedir (Castles ve Miller, 1998, akt. Çağlayan, 2006:83).

2.4. Göçe Zorlama/Yerinden Edilme: Temel Kavramlar ve Yasal Tanımlar

2.4.1. İltica

İltica, bugün dünyanın pek çok yerinde ülkesinden ayrılmak zorunda olan insanların uluslararası sözleşmelere dayalı olarak resmi şekilde yararlanabildikleri bir uluslararası koruma standardıdır. İlk kez 1951 tarihli Mültecilerin hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile çerçevesi çizilen iltica hakkından milyonlarca insan yararlanmış ve halen yararlanmaktadır (Güneş, 2013:9).

İltica, bir kişinin ayrımcı yasal suçlar veya çeşitli baskılar sebebiyle uyruğunda bulunduğu veya ikamet ettiği ülkeyi terk ederek, farklı bir devletin sınırlarına girerek o devletin korumasını istemektir (Akyürek, 2007, akt. Kultas, 2017:10).

Başka bir tanımla iltica, menşei ülkesinde dışında başka bir ülkenin mercilerine, mültecilikle ilgili iş ve işlemler yürüten kurumlara veya Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne sığınma hakkına erişim amacıyla yapılan başvuruya karşılık gelmektedir. İngilizcedeki karşılığı “asylum”dur. İltica, kendisine mültecilik statüsü verilmesi istemiyle bir ülkeye başvuru yapan kişinin başvurusunun kabul edilmesini sağlayan bir haktır. Mültecilik durumu iltica hakkının tanınmasıyla oluşan hukuki bir statü olduğu için mültecilik ve iltica hakkı iç içedir (Pehlivan, 2004: 49, akt. Korkut, 2010:9).

Öte yandan iltica etme hakkı ve sığınma hakkı birbirinden farklıdır. İltica etme hakkı ve bunun sonucu mülteci olma; hukuki bir statünün kazanılmasını, sığınma hakkı ile sığınmacı olmak ise hukuki bir statünün kazanılmasından daha çok fiili ve sığınılan ülkenin yasalarından mülteciler gibi yararlanılmasını öngörmeyen kısa süreli bir barınma durumunu ifade eder (Odman, 1995: 189, akt. Korkut, 2010:9)

2.4.2. Mülteci

Vatandaşlarını korumak ve gözetmek devletlerin başlıca sorumluluklarından biridir. Ancak, devletlerin çeşitli nedenlerden dolayı vatandaşlarını koruyamadıkları ya da korumakta isteksiz davrandıkları durumlarda, kişilerin hakları öylesine ihlal edilebilir ki, bu kişiler başka bir ülkede güvenliğe erişmek için evlerini, hatta çoğu zaman ailelerini terk etmek zorunda kalabilirler (Özcan, 2005:13, akt. Urk, 2010:21).

Kirişçi'nin tanımına göre mülteci; kendi ülkesinde ırkından, dininden, sosyal görüşlerinden, siyasi düşüncelerinden dolayı kendini huzursuz ve baskı altında hissettiği için ülkesine olan güvenini yitiren ve “kendi ülkesinin ona tarafsız davranma imkânını kaybettiği düşüncesine kapılıp” ülkesinin koruması yerine başka bir ülkenin korumasından faydalanmak için başvuran ve başvurusu kabul edilen kişidir (Kirişçi, 1996: 8, akt. Korkut, 2010:9).

Mülteci (refugee) kısaca; başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından kabul edilen kişidir. Daha kapsamlı tanımı ise 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde yer almaktadır. Cenevre sözleşmesine göre mülteci:

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen, yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya dönmek istemeyen şahıslardır”

Mülteciliği açıklayan en önemli özellik; insanların zorunlu nedenlerle yaşam alanlarını terk ederek kendilerini daha güvende hissettikleri ülkelere gitmek istemeleridir. İsteme nedenleri olarak ülkelerinde maruz kaldıkları zulüm, ırk, din, tabiiyet ve farklı sosyal gruba mensubiyetin yarattığı baskıları sayabiliriz. Bu nedenlere siyasi düşünce farklılıkları, yaşam biçimi ve kimlik farklılıkları da eklenebilir (Urk, 2010:26).

Her yıl dünyanın farklı yerlerinde yüz binlerce insan ülkelerini terk edip mülteci durumuna düşmektedir. Mülteci hareketlerinin nedeni savaşlar, doğal afetler, iç çatışmalar, isyanlar, ihtilaller, insan hakkı ihlalleri, baskıcı rejimler, yoksulluk ile çeşitli siyasi, ekonomik ve sosyal olaylardır. Bu nedenlerden dolayı dünyada milyonlarca insanın yaşam şartları her geçen gün çok daha zor bir hal almakta ve bu insanlar

umutlarını başka bölgelerde ya da ülkelerde aramak zorunda kalmaktadır (Kultas, 2017:12).

Mülteci statüsünün kazanılabilmesi için birçok koşulun yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu koşullar şunlardır;

- ✓ Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü nedeniyle,
- ✓ Vatandaşı olduğu ülkede zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyuyor olmasından,
- ✓ Bu korku nedeniyle vatandaşı olduğu devletin korumasından yararlanamıyor ya da bu devletin korumasına sığınmak istemiyor olması,
- ✓ Vatandaşı olduğu ülkenin sınırları dışında bulunması ve zulüm korkusu nedeniyle, ülkesine dönemiyor olması, gerekmektedir.

Mülteci statüsünün sona ermesi ise; iradi sebeplerle olabilir. Ülkesinin ona sağladığı himayeden kendi isteğiyle yeniden yararlananların, vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi isteğiyle yeniden kazananların, yeni bir vatandaşlık kazanan ve vatandaşlığını aldığı ülkenin korumasından yararlananların, zulümden korktuğu için terk ettiği ülkeye sonradan kendi isteğiyle yeniden yerleşenlerin mülteci statüsü sona erer. Aynı şekilde göç etmek zorunda kaldığı ülkedeki koşulların değişmesi de bu statünün sona ermesine neden olabilir. Mültecinin tanım gereği gerekli şartlar ortadan kalktığı anda, başvuru sahibi vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmak istemediğini söyleyemez çünkü ortada haklı bir sebep yoktur artık. Vatansızlar açısından da mültecilik şartları ortadan kalkanlar, ikametgâhının bulunduğu ülkeye geri dönebilecek durumda olmaları halinde, mültecilik statüsü sona erecektir (Başak, 2011:21-24).

Şartlı Mülteci kavramına baktığımızda ise “ Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü” olarak ifade edilmektedir (<http://www.goc.gov.tr>).

2.4.3. Sığınmacı

Sığınmacı “İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyenleri ifade eder (Güneş, 2013:10).

Bu çerçevede Türk hukukunda sığınmacı genel olarak hukuki düzenlemelerde tanımlandığı gibi mültecilik statüsü almak için bekleyen değil, Avrupa dışındaki bir ülkeden gelen, güvenli üçüncü bir ülke bulana kadar kendisine geçici koruma izni verilen kişidir (Erdoğan, 2015:47). Geçici sığınma hakkını kullanan kişi BMYYK’ye başvuruda bulunup üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek için yardımda bulunulmasını talep edebilmektedir (Başak, 2011:10).

Mülteci ve sığınmacı kavramları birbirinden farklı anlamdadır. Mülteci sığınma başvurusu olumlu sonuçlanan ve o ülkede mülteci olarak kalmasına izin verilen kişilerdir. Bundan dolayı mülteciler bir takım hak elde etmiş olanlardır. Yani mülteciler bir takım haklara sahip iken sığınmacılar haklardan mahrum kalan insanları ifade etmektedir. Kısacası belli sebeplerden dolayı ülkesini terk ederek başka bir ülkenin koruması altında olmayı talep eden kişiler ileri sürdükleri iddialar doğrulanıncaya kadar sığınmacı olarak kabul edilmektedir. İddiaların doğrulanması halinde mülteci statüsünde kabul edilmektedirler. Ayrıca Türkiye’de yasalar açısından mülteci konusuna bakıldığında Avrupa dışındaki ülkelere gelen bireyler veya gruplar mülteci olarak kabul edilmemektedirler (Yaşar, 2014:7)

2.4.4. İkincil koruma

Diğer bir uluslararası koruma statüsüdür. İkincil koruma 1951 sözleşmesinde de yer verilen ve uluslararası örf adet hukukunun bir parçası kabul edilen “geri göndermeme” ilkesinin bir uzantısıdır (Akçabay,2016:130).

“Mülteci ve şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelinde silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak,

olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir” (<http://www.goc.gov.tr>).

2.4.5. Geçici koruma

Devletler tarafından şiddet nedeniyle grup halinde kaçıp gelen, durumları geçici olan kişilere bireysel statü belirlemesi olmadan, koruma sağlamak için geliştirilen düzenleme veya araç geçici korumadır. “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönmeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir” (<http://www.multeci.net>).

Geçici koruma rejimi; uluslararası standartlara uygun olarak ortaya konmuş bir düzenleme olup ülkeye giriş yapan ani ve kalabalık mülteci hareketlerinde yapılması gerekenleri içermektedir. Bu kapsamda Suriyelilere sınırsız kalış ve kendi istekleri dışında zorla göndermemeyi, acil insani ihtiyaçlarının karşılanması ile oluşturulan kamplarda barınma, iye, sağlık, güvenlik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmaktadır. Kamp dışında kalanlarda kimlik belgeleri olmasa dahi Geçici koruma rejimi kapsamında değerlendirilerek, hizmetlere erişimlerinin sağlanmasına çalışılmaktadır (Ercoşkun, 2015:32).

2.5. Entegrasyon ve Göstergeleri

Mülteciler, kendi ülkelerinden komşu ülkeye geldiklerinde pek çok sorun onları daha ülkeye girer girmez karşılamaktadır. Bu bireylerin ölüm korkusu ve zulüm endişesinin yanında birde sığındıkları ülkede karşılaştıkları sorunlar, hayata bağlılıklarını ve uyum sürecini zorlaştırmaktadır.

Uyum ya da diğr adıyla entegrasyon, sığınmacı ve mültecilerin bulundukları ülkede var olan kültüre, yaşam şekline, diline, coğrafi ve iklim şartlarına alışma, özümseme ve bunu yaparken de kendinde olanı yitirmeden her iki değr yargılarının

bütünleşmesini ifade etmektedir (Tekin, 2009:20). Entegrasyon sorununu daha iyi anlamak için ilk olarak kavramsal anlamda neleri içerdiğine bakılacaktır.

Entegrasyon kelimesi Fransızca kökenli entegre etmek fiilinden türemiş bir kelimedir. Türk dil kurumu sözlüğü bu fiili “bütünleştirme” olarak, entegrasyonu da “bütünleşme olarak tanımlamaktadır. İngilizcede de integrate fiili Oxford İngilizce Sözlüğü tarafından “bir şeyi bütün oluşturmak için başka bir şeyle birleştirmek” anlamında tanımlamaktadır.

Entegrasyon Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan Göç terimleri sözlüğünde, göçmenleri hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul eden süreç olarak ifade edilir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009:17).

Entegrasyon 1951 Cenevre Sözleşmesinde şu şekilde yer almıştır; “Taraf Devletler, mültecileri özümlemeyi ve vatandaşlığa almayı her türlü imkân ölçüsünde kolaylaştıracaklardır. Vatandaşlığa alma işlemlerini çabuklaştırmaya ve bu işlemlerin masraf ve resimlerini her türlü imkân ölçüsünde azaltmaya özel çaba göstereceklerdir” (Tekin, 2009:21).

Sosyolog Friedrich Heckmann ise entegrasyonu şu şekilde özetliyor; genel olarak entegrasyon yeni bir toplumsal grubun mevcut sosyal yapılar ile topluma kazandırılmaları, ayrıca bu süreçte nasıl ve ne şekilde hazırdaki grubun sosyo-ekonomik, yasal ve kültürel ilişkilerine dahil edileceğini ifade eder (Heckmann, 2005:2 akt. Haksever, 2014:22).

Entegrasyon, genel olarak, yerli ve göçmen toplulukların karşılıklı yasal, ekonomik, sosyal ve kültürel bakımlardan değişmelerini içeren ve farklı boyutlardan oluşan bir süreç olarak değerlendirilebilir (Sirkeci, vd., 2015:3).

Entegrasyon oldukça karmaşık ve tartışmalı bir kavramdır. Entegrasyon süreci ülkelerin tarihlerinden kopuk değildir. Bu nedenle entegrasyonun bütünsel olarak alt boyutlarında sistematik bakımdan neleri içermekte olduğu başarılı bir entegrasyon sürecinin nasıl ilerleyeceği konusunda sosyal, ekonomik, kültürel, politik hayata nasıl entegrasyon sağlanacağına dönük tartışmalar bulunmaktadır (Sirkeci vd., 2015:3).

Berry entegrasyon olgusunun, bir toplumda bireylerin kendi özgün kimliklerini ve özelliklerini sürdürmelerinin yanı sıra, toplumla uyumlu ilişkiler kurabilmenin de değerli olduğu bir etkileşim stratejisi olduğunu belirtmektedir. Entegrasyon stratejisinin başarılı olarak uygulanması, konunun tüm boyutları ile bütüncül olarak ele alınmasına bağlıdır (Berry,1997 akt. Türker, 2015:25).

Göçmen entegrasyonu genel kavramının ancak onu teşkil eden birtakım belirli alanlardaki entegrasyon seviyelerinin ölçülmesiyle mümkün olabileceğini düşünen araştırmacılar vardır. Bunlar ‘siyasal’ ve ‘sosyal’ entegrasyon dışında ‘hukuksal’ entegrasyon ile ‘akademik ve mesleki eğitim’, ‘ekonomi’, ‘iş gücü’ ve ‘sağlık’ gibi alanlarda entegrasyon kavramlarını tanımlamış ve bunları ölçmek için birtakım göstergeler ortaya koymuşlardır. Tabloda yer alan göstergeler çok çeşitli kaynaklardan derlenmiştir (Castles, 2002 akt. Öner, 2015:144).

Tablo 1. Göçmen entegrasyonu alt dalları ve göstergeleri

Kültürel Entegrasyon Göstergeleri
✓ Toplumun kültürünü tanıma ve değerlerini benimseme ✓ Toplum fertlerine duyulan güven ve yakınlık ✓ Aidiyet hissi ✓ Dile hâkimiyet
Siyasal Entegrasyon Göstergeleri
✓ Vatandaşlık sayıları/oranları ✓ Mesleki sendikalara ve profesyonel derneklere katılım ✓ Diğer derneklere katılım ✓ Siyasal partilere katılım ✓ Oy vermek ✓ Yerel, bölgesel ve ulusal yönetimlere seçilerek görev almak
Hukuksal Entegrasyon Göstergeleri
✓ Ülkede yasal olarak oturma hakkına sahip olmak ✓ Ülkede yasal olarak çalışma hakkına sahip olmak ✓ Sosyal güvenlik ve refah hizmetlerine erişim hakkına sahip olmak ✓ Vatandaşlığa sahip olmak
Sosyal Entegrasyon Göstergeleri
✓ Mekânsal ayrışma ✓ Farklı etnik gruplar arasında evlilik oranı ✓ Dil öğrenimi ve dili kullanma becerisi ✓ Kendi grubu içinde ve dışında sosyal etkileşim ve ilişkiler ✓ Bir suça maruz kalma oranları ✓ Irkçı nedenlerle işlenen suç oranları ✓ Suç işleme oranları

Akademik ve Mesleki Eğitim ile İstihdama Entegrasyon Göstergeleri
✓ Mesleki eğitime erişim ve tamamlama istatistikleri ✓ Yüksek akademik eğitime erişim ve tamamlama istatistikleri ✓ Kendi ülkesinde kazandığı dereceleri geçerli saydırabilme ve meslekleri uygulayabilme istatistikleri ✓ Yapılan iş başvurusu, mülakata çağırılma ve iş teklifi sayıları ✓ Kendi işi kuran ve işleten göçmen sayısı ✓ Göçmenler arasındaki işsizlik oranları ✓ Meslekler ve sektörler bazındaki istihdam dağılımı ✓ Ekonomik sonuçlar (örneğin gelir düzeyi ya da ev sahibi olma oranı) ve bunların toplumun geneli ile kıyaslanması
Sağlık Alanında Entegrasyon Göstergeleri
✓ Ortalama yaşam süresi ✓ Yaşa ve cinsiyete göre ölüm oranları ✓ Yaşa ve cinsiyete göre hastalıklara yakalanma oranları ✓ Kaza oranları ✓ Sağlık hizmetlerine erişim
Genel Entegrasyon Göstergeleri
✓ Demografik göstergeler ✓ Sunulan yardım programları ve hizmetlerin erişilebilirliği, kalitesi ve yeterliliği üzerine göçmenlerin şahsi değerlendirmeleri ✓ Dahil olduğu toplumdaki hayatından ve başarısından duyduğu tatmin üzerine göçmenin şahsi değerlendirmesi

(Castles vd., 2002:131-132 akt. Öner, 2015:145)

Ayrıca başka bir çalışma özelinde oluşturulan, MPG(Migration Policy Group) tarafından geliştirilen Mülteci Entegrasyonu Ölçüm Aracı da yukarıda not edilen pek çok ana ve alt başlığın yanı sıra birtakım yeni alt dallar ve göstergeleri de ölçüme dâhil etmiştir aşağıdaki tablo bu ölçümü göstermektedir.

Tablo 2. MPG tarafından belirlenmiş Mülteci Entegrasyonu Ölçüm Aracı göstergeleri

Genel Şartlar	
✓ Kabul koşullarının entegrasyona etkisi ✓ Anaakımlaştırma mültecileri ve mültecilerin farklı özel ihtiyaçlarının kamu politikalarına yansıtılabilmesi	✓ Toplam sığınmacı nüfusu ✓ Özel ihtiyaç sahiplerinin tespiti ve tespit prosedürü ✓ Kabul aşamasının ortalama süresi, ayrılan devlet bütçesi ✓ Sığınmacılara hizmet veren sosyal bakım personeli sayısı ✓ Entegrasyon çalışmalarına özel devlet bütçesi ✓ Legal, sosyal, ekonomik ve kültürel entegrasyon konularında uzman kamu personeli sayısı ✓ Uzman sivil toplum kuruluşları ile lokal, bölgesel ve ulusal düzeyde ortak çalışma ve koordinasyon düzeyi
Hukuki Entegrasyon	
✓ İkamet ✓ Aile birliği ve birleşimi ✓ Etkin vatandaşlığa erişim	✓ Statü güvenliği ✓ Statü tanınması sonrası verilen ikamet tip ve süresi ✓ İkamet yenileme prosedürü ✓ Uzun dönemli ikamete başvuru ve yasal ikamet hakkına erişim ✓ Ülkede yasal çalışma başvurusu ve çalışma iznine erişim ✓ Vatandaşlara denk veya kolaylaştırılmış şartlarda sosyal güvenliğe erişim ✓ Özel ihtiyaç sahibi kişi ve grupların gözetilmesi ✓ Vatandaşlık başvuru hakkı ve vatandaşlık edinimi süreçleri ✓ İşlem bedeli ve harç miktarları ✓ Aile birliği ve diğer aile üyelerinin hukuki statüleri ✓ Aile bireyleri için otonom ikamete erişim imkânları

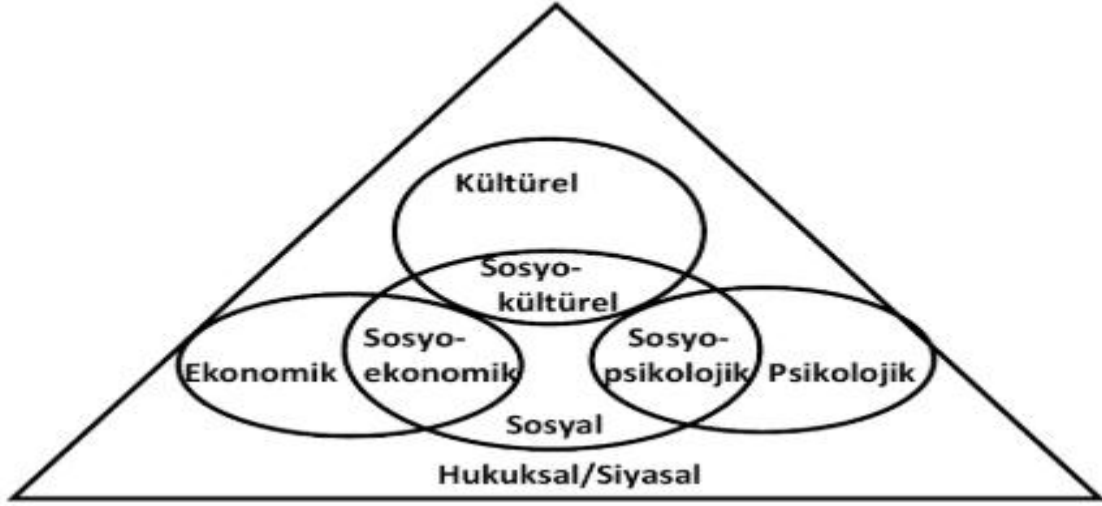
Sosyo-ekonomik Entegrasyon	
✓ Barınma ✓ Çalışma ✓ Yaşam boyu öğrenme	✓ Mültecinin ülke içinde serbest dolaşım ve yaşadığı yeri seçebilme özgürlüğü ✓ Hassas grupların barınma desteğine erişimi ✓ Mülkiyet hakkına erişim ✓ Sosyal konutlardan faydalanabilme imkanı ✓ Emlak piyasasında mültecilerin yaşam koşullarına dair bilinç düzeyi ✓ Barınma desteğinin tipi ve süresine dair veriler ✓ Barınma koşullarının kalitesi, altyapı ve iç dekorasyonun insani yaşam standartlarına uygunluğu ✓ Mültecilerin yasal istihdamı ve girişimcilik istatistikleri ✓ İstihdam edilmiş mültecilerin eğitim düzeyleri ✓ Yasal istihdama erişim prosedürü ✓ Özel gruplara tanınan kolaylık ve muafiyetler ✓ Mültecilerin yetenek ve eğitime bağlı derecelerinin, diplomalarının tanınması ✓ İş arama sürecinde mülteciye özel destek mekanizmaları ✓ Mülteci girişimciliğinin desteklenmesi ✓ Mülteci istihdamı için yerel ve bölgesel otorite ve sivil toplumla koordinasyon ✓ Mültecilerin meslek ve gelirlerinden memnuniyet istatistikleri ✓ Mesleki eğitim ve işbaşı eğitime erişim, kayıt ve devam istatistikleri ✓ Hassas grupların mesleki eğitim/işbaşı eğitim hizmetlerine erişimi ✓ Mültecilerin kurslara dair memnuniyet düzeyleri ✓ Ev sahibi toplumun entegrasyon politikalarının uygulanmasındaki rolü/

	katkısı ✓ Sosyal kaynaşmada yerel-bölgesel otoritelerin rolü ve işbirliği imkânı ✓ Gönüllü girişimlere destek; toplumsal kaynaşma için mültecilere birebir mentorluk hizmeti ✓ Refakatsiz çocuklar için sağlanan hizmetler ✓ Mültecilerin sivil ve siyasal katılım süreçlerinde içerilmesi ✓ Mülteciler tarafından kurulan/işletilen dernek sayısı ve bu kuruluşlara yönelik devlet desteği
Sosyo-kültürel Entegrasyon	
✓ Çocukların eğitimi ✓ Dil öğrenimi ve sosyal uyum Toplulukları kaynaştırmak ve katılım teşvik	✓ Çocuk mültecilerin okullaşma hızı ve okullaşma istatistikleri (cinsiyete,yaşa, legal statü ve uyruğa dayalı) ✓ Temel eğitimde vatandaşlara eşit muamele ✓ Hassas grupların eğitimine özel politika ve uygulamalar ✓ Eğitimde dil ve okul oryantasyon kursu destekleri ✓ Eğitimde uzman STKlar ve yerel ve bölgesel aktörler ile işbirliği ✓ Mültecilere özel eğitim programı tasarımlarının varlığı (telafi eğitimleri gibi) ✓ Temel düzey sonrasında eğitime devamlılık istatistikleri ✓ Devlet destekli dil ve sosyal oryantasyon kursları, süresi ve erişilebilirlikleri ✓ Kursların kalitesi, dil eğitimi ve sosyal oryantasyon için görevli personel sayısı, kurslara ayrılan bütçe ✓ Mülteciye devlet tarafından sağlanan ücretsiz tercüman/çeviri desteği

Yukarıda yer alan göçmen entegrasyonuna dair kabul edilmiş genel çerçeve ve mülteci entegrasyonu değerlendirmesi için özel olarak MPG tarafından hazırlanan çok çeşitli kültürel, sosyal, ekonomik geçmişlere ve gerçekliklere sahip, birbirinden oldukça farklı dinamiklere sahip göç/iltica olgularına cevap vermek durumunda olan ülkeler için entegrasyon çalışmalarında kullanabilecekleri bir temel görevi görecektir (IGAM, 2017:17-18)

Yasal, ekonomik ve sosyo-kültürel olmak üzere entegrasyonun üç boyutu bulunmaktadır. Kültürel entegrasyon, hem göçmenlerin yerel değerlerle, kurallarla ve davranış modelleriyle ilişkisi ve uyumu, hem de ev sahibi toplumun göçmenlerin kültürel hayatlarının tezahürlerine yönelik oluşturduğu bağlarla alakalıdır. Başarılı ve olumlu kültürel entegrasyon kendini açıkça güçlü etnik ilişkilerde gösterir. Yapısal entegrasyon aracılığı ile göçmenler farklı sektör, kurum, kuruluş ve organizasyonlara girmeyi başarırlar ve kendileri de bu kurumların paralel formlarını yaratırlar. Bu tür sektörler, kurumlar ve organizasyonlar, ekonomi, eğitim, siyasi partiler ve dini toplulukları içermektedir. Yerel işgücü piyasasında ortaklık, yapısal entegrasyonun en önemli göstergelerinden biridir. Politik entegrasyon ise devletin göçmenlerle işbirliği yollarını ifade eder. Belli başlı konular, ev sahibi topluma bütünüyle katılımı gerektiren, vatandaşlık elde edebilme ve diğer yasal hakları kapsamaktadır. Böylece göçmenlerin kendilerinin politik karar vericiler durumuna gelmeleri de aynı derecede önemlidir. Ayrımcılığa karşı yasa yapmak kadar, vatandaşlık elde etme ile ilgili imkânlar veya sınırlılıklar da politik entegrasyonun parçasıdır (Kivisto, 2002 akt. Özmen, 2010:266).

Kısacası Entegrasyon birey veya grupların toplum içindeki kendilerine ait kimliklerinin oluşturulmasında sahip olduğu kültürel değerleri sürdürmesinde ve sığındıkları ülkelerde toplumla uyumlu ilişkiler içerisinde olmaları için gerekli olan bir olgudur. Entegrasyon olgusunu toplum içerisinde olumlu bir şekilde uygulanabilmesi için tüm boyutlarıyla bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Aşağıdaki şekil bir toplum içerisindeki entegrasyon sürecinin boyutlarını göstermektedir. Bütüncül olarak entegrasyon olgusuna bakıldığında sosyo-kültürel, ekonomik, hukuksal, sosyo-ekonomik gibi boyutları bulunmaktadır.

Şekil 1. Entegrasyon Stratejisinin Boyutları

(Kaynak: Türker, 2013 akt. Türker ve Yıldız 2015:25)

Ayrıca entegrasyon kavramını genel olarak sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyon perspektifinden ele alan farklı çalışmalar da bulunmaktadır.

2.5.1. Sistem Entegrasyonu

Sistem entegrasyonu toplumun bir bütün olarak bütünleşmesini ele alır. Sistem entegrasyonu parçaların bir sosyal sistemdeki bağılılıklarıdır. Bu bağılılık her bir aktörün şahsi motifleri ve ilişkilerinin üstünde ve hatta ilgi ve davalarının ötesinde oluşur ve ilerler denilir. Sistem entegrasyonu kişilerin üzerinden değil onlardan etkilenmeden oluşan bir yapı olabilmektedir (Haksever, 2014:22).

Sistem entegrasyonu temelde entegrasyonun dahil olunacak hedef gruba, temel gelenekleri düzeyinde ait olma statüsünü kazanmayı içerdiğini ifade eder. Ekonomi ve iş piyasası, eğitim ve yeterlik sistemleri, konut ve politik topluluklar bu temel gelenekler olarak görülür. Entegrasyon burada göçmen ve onların arkadan gelenlerinin alıcı toplumun temel geleneklerindeki konumlarına girişi hak kazanımı ve ediniminden bahseder denilmektedir. Toplumun yapıtaşları olan iş hayatı, ekonomi, eğitim, sosyal, sağlık ve politika alanlarına göçmen kişilerin girebilme hakkını alabilmeleridir denilir. Bu ifadeler ile yapısal entegrasyon yani uyum açıklanır (Heckmann, 2005:2 akt. Haksever, 2014:23).

2.5.2. Sosyal Entegrasyon

Bir toplumda aidiyet kazanma, kendini sosyal birliktelikler trafiğinde, arkadaşlık ve ortak (eş) seçimi yapısı da dahil, grup ve dernek üyeliklerinde kendini göstermektedir. Buralara katılım sağlayabilmek ya da buralara girebilmek sonucunda kat edilen sosyalleşme ile sosyal uyum ifade edilmiştir. Sosyal ilişkiler kurmak, iş yerinde sosyal bağlantılar, komşu çevresinde ve serbest zaman aktivitelerinde ki sosyal bağlantılar geliştirme genel olarak sosyal uyum olarak geçmektedir (Haksever, 2014:22). Yani sosyal entegrasyon tamamen bireylerin kişisel motifleri, ilişkileri ve ilgileri ile alakalı olarak anlatılmaktadır. Bireylerin bir sosyal sisteme dahil edilmeleridir. Sosyal entegrasyonu konusunda çalışmalar yapan ve bu konuda sosyal entegrasyon teorisi oluşturan Esser'e göre, kimlik, kültürleşme, etkileşim ve sosyal-ekonomik-politik konum sosyal entegrasyonu oluşturan boyutlardır (Esser, 2000:56-61 akt. Haksever, 2014:23).

2.5.3. Sistem Entegrasyonu ve Sosyal Entegrasyon Arasındaki İlişki

Esser'e göre sistem entegrasyonu, göç alan ülkede, yeni bireyler ile yerli bireyler ve gruplar arasında çok büyük bir gerilim olmadan göçmenlerin topluma dahil edilmesidir. Bu bağlamda göç eden bireyler özellikle çalışma alanında bulundukları katkıdan ve vergi ödemelerinden dolayı ekonomik yapıda yer almaktadırlar. Topluma yeni dahil olan bireyler bir işte çalıştıkları, ekonomiye katkıda bulundukları, vergilerini ödedikleri ve yasalara uygun davrandıkları sürece yapıya entegre olmuşlardır. Bu bireylerin çok iyi dil bilmeleri ya da içinde yaşadıkları toplumun kültür ve geleneklerine adapte sağlamaları ya da bu toplumun bireyleri ile bağlantı kurmaları ve ilişki içinde olmaları da gerekmemektedir. Dil bilmeden ve iletişimde bulunmadan da göç edenler toplum içinde sistemle uyumlu olarak yaşamlarını devam ettirebilmektedirler. Fakat sistem entegrasyonundan farklı olarak, sosyal entegrasyon göçmenlerin yeni topluma dahil olmasını sadece ekonomi kurumu ya da yasal sorumluluklar açısından değil, diğer alanları da kapsayacak şekilde ele almaktadır. Esser, sosyal entegrasyon alanını dört boyutta belirler: **kültürleşme** (acculturation), **sosyo-ekonomik-politik konum**(placement), **etkileşim** (interaction) ve **kimlik** (identity). Sosyal entegrasyon bu dört boyuta ve bunlar arasındaki ilişkiye bağlıdır. Bu dört boyut ise kısaca şu şekilde tanımlanabilir. *Kültürleşme*, gelenekler, dil gibi çeşitli konularda yeni toplumun kültürü

ile etnik kültürün etkileşimidir. Sosyal-ekonomik-politik konum, topluma yeni katılan bireyin sosyal, ekonomik ve politik konumu ve haklarını içermektedir. *Etkileşim*, topluma yeni katılan bireylerin kendi toplumu ve yeni toplumun bireyleri ile olan ilişkilerini içermektedir. *Kimlik* ise kişinin toplumsal yaşam içinde kendisini nereye ait hissettiği anlamında ele alınmakta ve kişi tarafından duygusal anlamda oluşturulduğu için de sosyal kimlik kavramına yakın bir anlam taşımaktadır (Esser, 2000:56-66 akt. Şahin, 2010:107)

2.6. Entegrasyon Süreci ve İlişkili Kavramlar

2.6.1. Kültürleşme

Kültürleşme, sosyal hayattaki iki veya daha fazla grubun teması sonucu gruplarda karşılıklı olarak birey ve grup düzeyinde yaşanan değişim sürecidir. Birey düzeyinde yaşanan kültürleşme sürecinde bireyde fiziksel (yeni bir yer, ev vb.); biyolojik (yeni hastalıklar, beslenme alışkanlıkları vb.); sosyal(aidiyet vb.), ekonomik(yeni iş vb.); psikolojik, davranışsal ve kültürel bazı değişimler yaşanmaktadır. Grup düzeyinde kültürleşme süreci ise sosyal yapıda, kurumlarda ve kültürel alanlarda yaşanan değişimleri kapsamaktadır (Berry vd., 1987 akt. Şeker, 2015:11).

Kültürleşme kültürel yayılma sonucunda meydana gelen maddi ve manevi öğelerle, başka kültürden birey ve grupların, belli bir kültürel etkileşime girmesi ve karşılıklı etkileşim sonunda her ikisinin de değişmesi olarak tanımlanmaktadır (Güvenç, 2010:121 akt. Çağlar, 2015:38). Güvenç'e göre kültürleşme, iki ya da daha çok sayıdaki kültür grubunun aşağı yukarı sürekli ilişki ve etkileşim sonucunda, gruplardan birinin ötekine ait kültürel öğeleri kabul etmesi, benimsemesi ve ortaya yeni bir kültür bileşiminin çıkması olarak tanımlanabilir (Çağlar, 2015:38).

Çağlar ise, kültürleşmenin, yerli kültürün belli öğelerine adapte olmak olduğunu belirtmektedir. Bu durumda kişi asla kendi kimliğini terk etmez, sadece göç ettiği ülkenin dili gibi belli öğelerini öğrenir ve topluma öyle adapte olmaya çalışır (Çağlar, 2015:64).

Berry'e göre kültürleşme kültürler arası ilişkiyle ortaya çıkan kültürel ve psikolojik değişim sürecidir. Berry' e göre göç edenler yeni yerleştikleri yerde kendi kökenlerini koruma, sürdürme ve baskın topluma katılım ve onunla temas kurma

yönündeki eğilimlerine göre değerlendirilirler. Köken ve baskın kültür eğilimlerine göre 4 farklı kültürleşme stratejisi ortaya atar. Bunlar asimilasyon, entegrasyon, ayırma/dışlama ve marjinalizasyondur. Berry egemen olmayan gruplar açısından bakıldığında; bireyler, kendi kültürel kimliklerini korumak istemediklerinde ve diğer kültürlerle günlük ilişkilere girmek arayışında olduklarında asimilasyonun oluştuğunu ifade etmektedir. Diğer taraftan bireyler kendi kültürlerine özel bir değer verdiklerinde ve aynı zamanda değerleriyle ilişkiyi önlediklerinde ayrılma seçeneğinin gerçekleştiğini belirtmektedir. Birisinin hem kendi orijinal kültürünün korunması, hem de diğer gruplarla ilişkisi söz konusu olduğunda entegrasyon olgusu söz konusu olmaktadır. Bu seçenekte, daha büyük toplumsal ağı bütünleştirici bir parçası olma arayışı sürerken, kültürel bütünlük bir dereceye kadar korunmaktadır. Son olarak ise kültürün korunması ihtimali düştüğünde ve diğer gruplarla ilişkilerin (genellikle dışlama ve ayrımcılık nedeniyle) kazançlı olmadığı durumlarda marjinalizasyon söz konusudur (Berry, 2006:309 akt. Çağlar, 2015:40). Kültürleşme stratejileri gelenekler, dil, evlilik, sosyal ilişkiler ve arkadaşlarla ilgili alanlarda mevcuttur. Berry bu durumu şöyle örneklendirmiştir; “hem yaşadığım ülke vatandaşlarıyla hem de kendi etnik grup üyelerimle sosyal faaliyetlerde bulunmayı tercih ederim” (entegrasyon); “yalnızca yaşadığım ülke vatandaşlarıyla sosyal ilişkileri tercih ederim” (asimilasyon); “yalnızca kendi etnik grubun üyeleriyle sosyal ilişkileri tercih ederim” (ayırma); “ne yaşadığım ülke vatandaşlarıyla ne de kendi etnik grubun üyeleriyle sosyal ilişkiler kurmak istemiyorum” (marjinalizasyon) (Berry, 2006:309 akt. Çağlar, 2015:40).

Ayrıca kültürleşme kavramını Berry baskın toplumun kültürü açısından da değerlendirmiş ve çok kültürlülük, eritme potası, ayırma ve dışlama gibi stratejiler ileri sürmüştür. Baskın toplum ve ya mülteci grubunun asimilasyon stratejisinin benimsemesini savunuyorsa eritme potası, ayrılma stratejisini savunuyorsa ayırma, mülteci grubun marjinalleşmesini destekliorsa dışlama, kültürel çeşitlilik destekleniyorsa entegrasyonu temsil eden çok kültürlülük stratejileri ortaya çıkmaktadır (Şeker, 2015:12).

2.6.2. Asimilasyon

Entegrasyon sürecinde bahsedilmesi gereken kavramlardan bir diğeri de asimilasyondur. TDK asimilasyon kavramını şöyle tanımlamıştır; “Farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme” (<http://www.tdk.gov.tr>).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğünde asimilasyon kelimesi, bir etnik ya da sosyal grubun - genellikle azınlığın – diğeri bir grupla uyumlu hale gelmesi olarak açıklar. Açıklamada devamla asimilasyon, dil, gelenek, değer ve davranışlarda ya da hatta temel hayati çıkarılarda ve aidiyet duygusunda değişiklik olması anlamına gelir denmektedir. Asimilasyon kültürel uyumdan daha ileri giden bir durum olarak özetlenmiştir (Göç Terimler Sözlüğü, 2009:3).

Asimilasyon; bir grubun diğeri bir gruba geçiş yapması başka bir deyişle göç eden birey ve ya grupların sığındıkları yerlerden farklı olan etnik kökenlerini, kültürel değerlerini ve kimliklerini bırakması olarak tanımlayabiliriz. Örnek olarak kendi dilinden vazgeçerek içinde bulundukları toplumun dilini kabul etmelerini verebiliriz.

Egemen kültürün sosyal değerleri, yaşam modeli, kültürel ifade şekilleri, normları, gelenekleri, eğilim ve davranış modelleri o derece benimsenmelidir ki; kendi kökenlerine ait kimlik bilincinin kaybedilerek egemen kültür üyelerinin aidiyet bilinci benimsenebilsin. Göç eden birey veya gruplar yerleşilen toplumun geleneksel inançlarına yönelmekte, kendi etnik gruplarıyla görüşmemekte, ev sahibi toplumun bireyleriyle sosyal ilişkiler kurmaktadır. Ön yargı ve ayrımcılık ortadan kalkmış, göçmenlerin önceki sosyal yapıları ev sahibi topluma uyum sağlamıştır. Asimilasyon, yaşanılan topluma kültürel(dil ve değerler), yapısal(istihdam, eğitim ve toplumsal kurumlar), sosyal(toplumun üyeleriyle olan ilişkiler) ve duygusal seviyelerde(yeni vatan ve toplumun kimliğini benimseme) tam bir uyumu gerektirmektedir. Ancak bu değerler tamamıyla içselleştirilirse asimilasyon gerçekleşmektedir (Löffler, 2011:90 akt. Çağlar, 2015:42).

Kısacası asimilasyon kavramı olarak göç eden bireylerin geldikleri yerdeki değer, dil, politik sistem ya da onları geldikleri topluma bağlayan her şeyin yok olması yeni toplumun değerlerinin, dilinin, sistemlerinin o boşluğu doldurmasıyla oluşan kişinin durumudur. Özellikle bugün postmodern dönemde hiçbir zaman tam asimilasyonun

gerçekleşemeyeceği anlaşılmıştır ve çoğulluğun korkulması gereken bir şey olarak görülmemeye başlanmasıyla çokkültürlülük ortaya çıkmıştır.

2.6.3. Çokkültürlülük

Bir toplum içerisinde göç eden bireylerin ve ya grupların farklılıklarının kendine has özellikleriyle o toplum içerisinde var olabilmesidir. Yani farklı kültürlerin bir toplum içerisinde eşit statülerde yer alabilmesidir.

Genel olarak çok kültürlülük kavramı, bireyleri topluluk içerisinde algılar, üstün olan, birey değil onun tarihi nedenlerle ait olduğu tarihi topluluk kültürüdür. Aile yapısı nedeniyle farklı kültürel kökenlere sahip bireylerde görülen çokkültürlülük melez bir kültürü oluşturur (Altun, 2006:104 akt., Çağlar vd., 2015:55).

Kelly'e göre çokkültürlülük politikasının tanımlamasında eşitlik ve kültür kavramlarının yorumlanması önem arz etmektedir. Kültür TDK(2018) Sözlüğünde "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü" olarak tanımlanırken eşitlik "Bedensel, ruhsal başlıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayrım bulunmaması durumu" şeklinde tanımlanmıştır. Yani çok kültürlü bir toplumda eşitlik; eşit derecede farklı olma özgürlüğünü ve fırsatını kapsamaktadır (Çağlar vd., 2015:56).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ELAZIĞ İLİNDE YAŞAYAN SURIYELİ SİĞINMACILARA İLİŞKİN VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ülkeler arası gerçekleşen göçlerde göç eden topluluğun sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal, toplumsal ve eğitime yönelik geçmişi ve tecrübeleri göç edilen yerlere uyumu olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Yıllar boyu yaşamlarını idame ettikleri topraklarını, evlerini, iş yerlerini, geçmişlerini geride bırakarak belki de bir daha dönmek üzere ülkelerini terk eden sığınmacı ve mültecilerin göç ettikleri yerlere alışmada çeşitli sıkıntılar yaşamaları kaçınılmazdır (Kultas,2017:15).

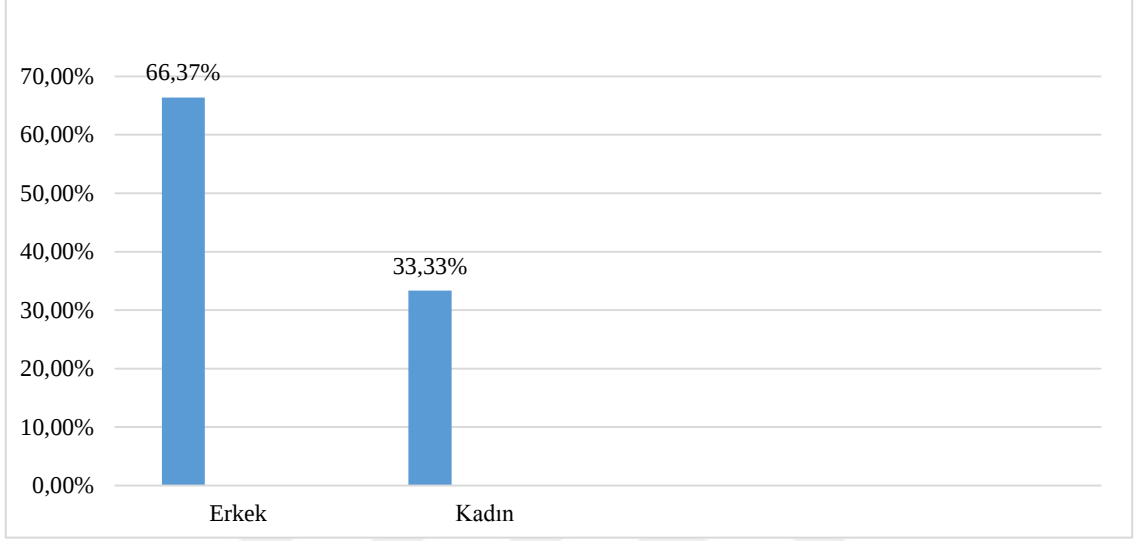
Dolayısıyla “Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Süreci ve Sorunları: Elazığ Örneği” başlıklı çalışma kapsamında ilk olarak Elâzığ ilinin farklı mahallelerinde ikamet eden 60 Suriyeli mülteciye ulaşarak entegrasyon sürecinde karşılaştığı sorunları açığa çıkarmak ve bu sorunların entegrasyon sürecini nasıl etkilediğini tespit etmek amacıyla seçilen örneklem grubuna derinlemesine mülakat tekniği uygulanmıştır. Örneklem grubunu oluşturan 40 erkek ve 20 kadın olmak üzere toplamda 60 olan sığınmacıların çalışmaya katkı sağlaması bakımından demografik ve diğer değişkenler açısından farklılık göstermesine dikkat edilmiştir. Araştırmamız demografik özellikler, sosyo-kültürel, ekonomik, sağlık, eğitim gibi alanlarda entegrasyon süreci ve sorunları adlı ana başlıklar altında kategorilendirilerek ele alınmıştır.

3.1. Demografik Özellikler

Araştırma bulgularının değerlendirilmesi kısmında örneklem grubundaki kişilerin genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak açısından ilk olarak katılımcıların demografik özellikleri betimlenmektedir. Bu bölümde katılımcıların yaş dağılımları, medeni durumları, eğitim durumları, meslekleri, dini inanış ve kökenleri, konuştukları anadil, Suriye’den geldikleri şehirler, Suriye’den ayrılma nedenlerine ilişkin genel bilgiler verilmektedir.

3.1.1. Cinsiyet Dağılımı

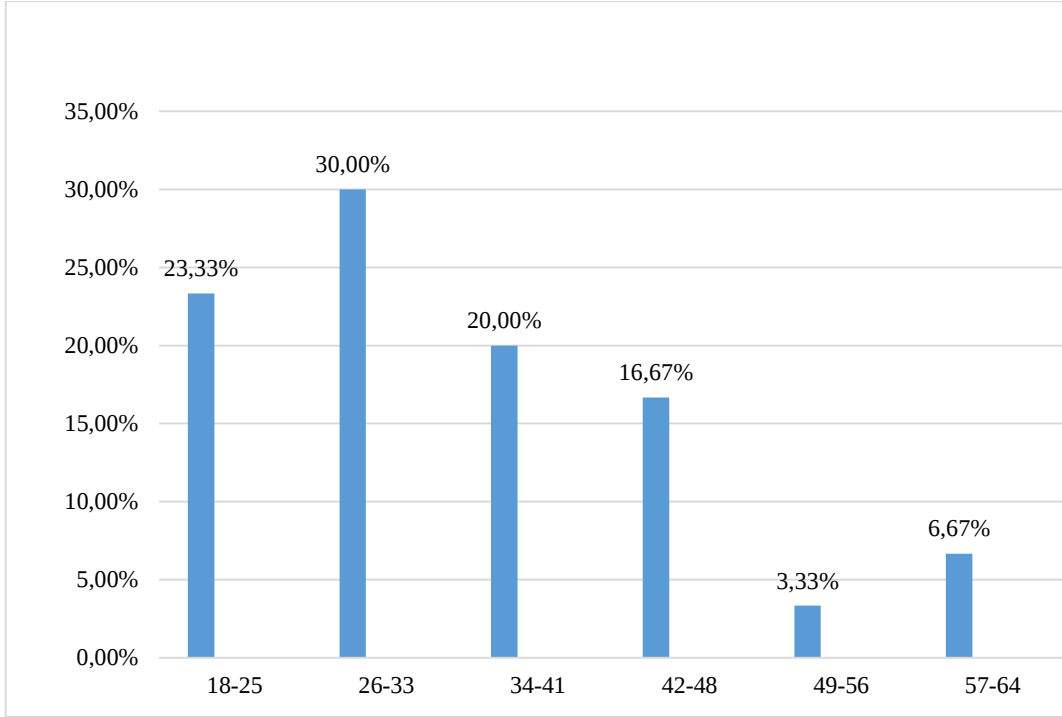
Araştırma grubundaki bireylerin cinsiyet durumları aşağıdaki grafikte gösterilmiştir. Örneklem grubu 40 erkek ve 20 kadından oluşmaktadır. Grafiğin %66.37 erkeklerden oluşurken kadınlar bu grubun %33.33 oluşturmaktadır. Saha araştırmasında kadınlara ulaşma güçlüğünden dolayı erkek sığınmacıların sayısı daha fazladır.

Grafik 1. Cinsiyet Durumu

3.1.2. Yaş

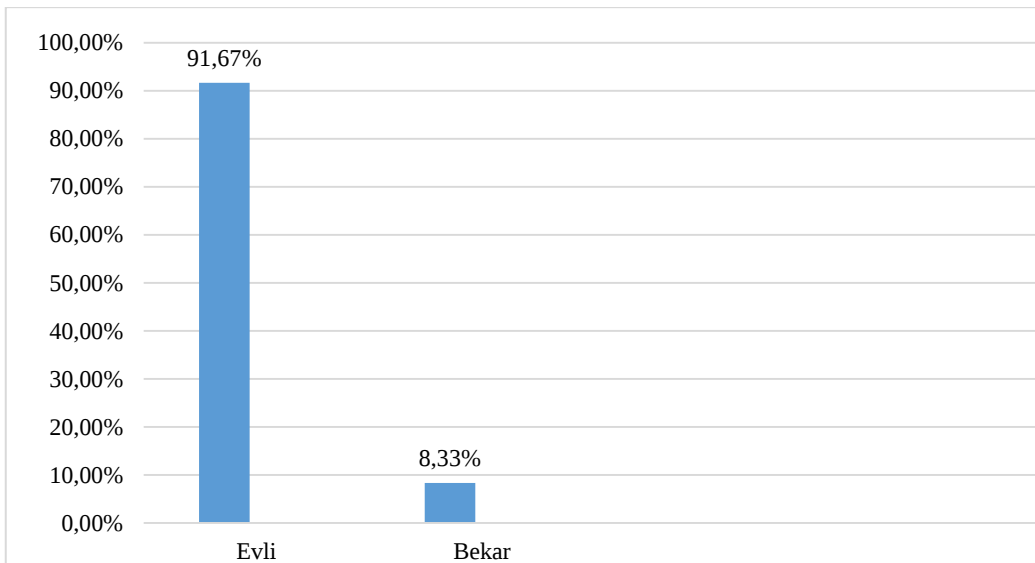
Örneklem grubundaki kişilerin yaş durumuna ilişkin veriler aşağıda grafikte gösterildiği gibi olup araştırma grubunu temsil eden bireylerin %23,33'ü 18-25 yaş, %30 'u 26-33 yaş, %20'si 34-41 yaş %16,67'si 42-48 yaş, %3,33'ü 49-56 yaş, %6,67'si ise 57-64 yaş aralığındadır. Araştırmada her yaş grubundan bireylerin seçilmesine dikkat edilmiş ve örneklem grubunu oluşturan bireylerin çoğunluğunun genç yaşta olduğu saptanmıştır. Buradaki temel amaç; yalnızca belirli bir yaş kesiminin görüş ve düşüncelerden oluşmasının önüne geçmek ve konu ile ilgili farklı yaş gruplarından oluşan bireylerin görüş ve düşüncelerini değerlendirmektir.

Grafik 2. Yaş Durumu

3.1.3. Medeni Durum

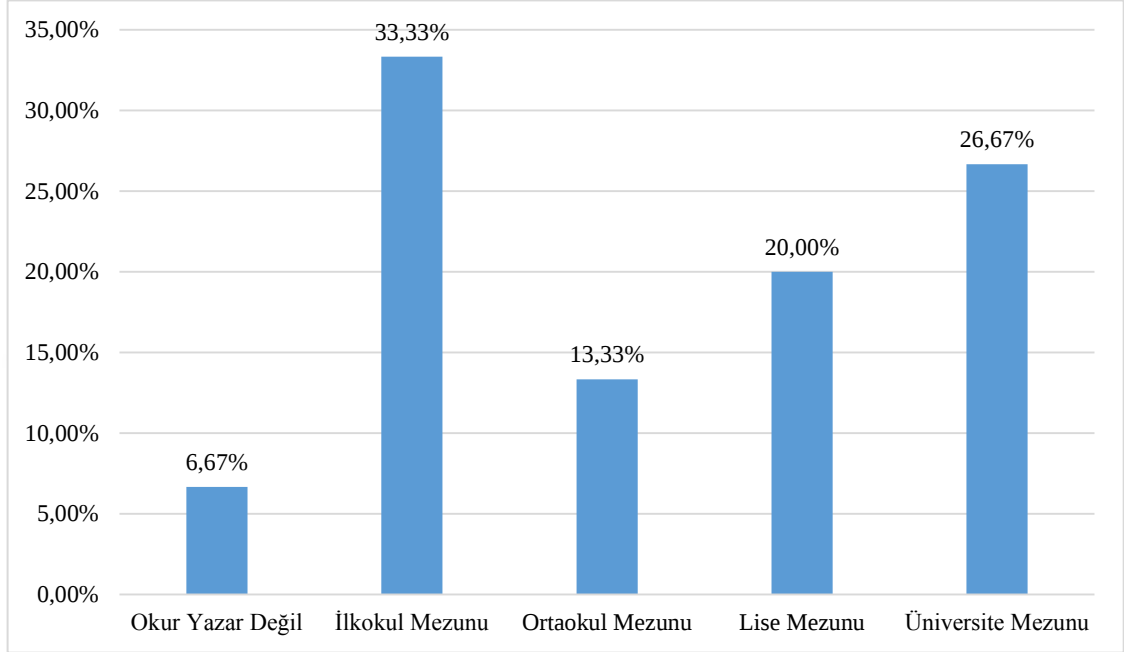
Araştırma kapsamında görüşme yapılan kişilerin medeni durumları göz önüne alındığında bu bireylerin büyük çoğunluğunun(%91.67) evli olduğu görülmüştür. Görüşülen 20 kadınının hepsi evli iken görüşülen 40 erkeğin 35 evlidir. Bu durum, göç eden kişilerin yalnız olmadıklarını bir aileye sahip olduğunu göstermektedir.

Grafik 3. Medeni Durumu

3.1.4. Eğitim Durumu

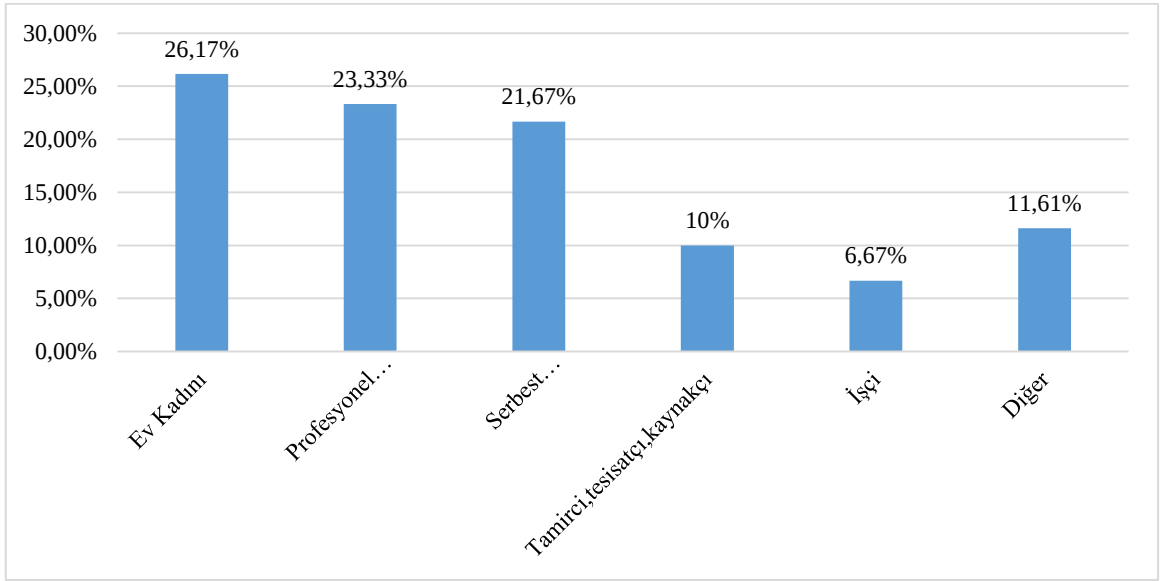
Araştırma kapsamında örneklem grubunun eğitim düzeyine göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 4. Eğitim Durumu

Grafikte görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan bireylerin çoğu (%33.33) ilkokul mezunu iken %26,67’lik kesim üniversite mezunudur bunu takiben görüşmecilerin %20’si lise mezunu %13,33 ortaokul mezunu ve 6,67’ si de okuryazar değildir. Grafiğe göre görüşmelere katılan bireylerin büyük çoğunluğu eğitilmiş ve okuryazardır.

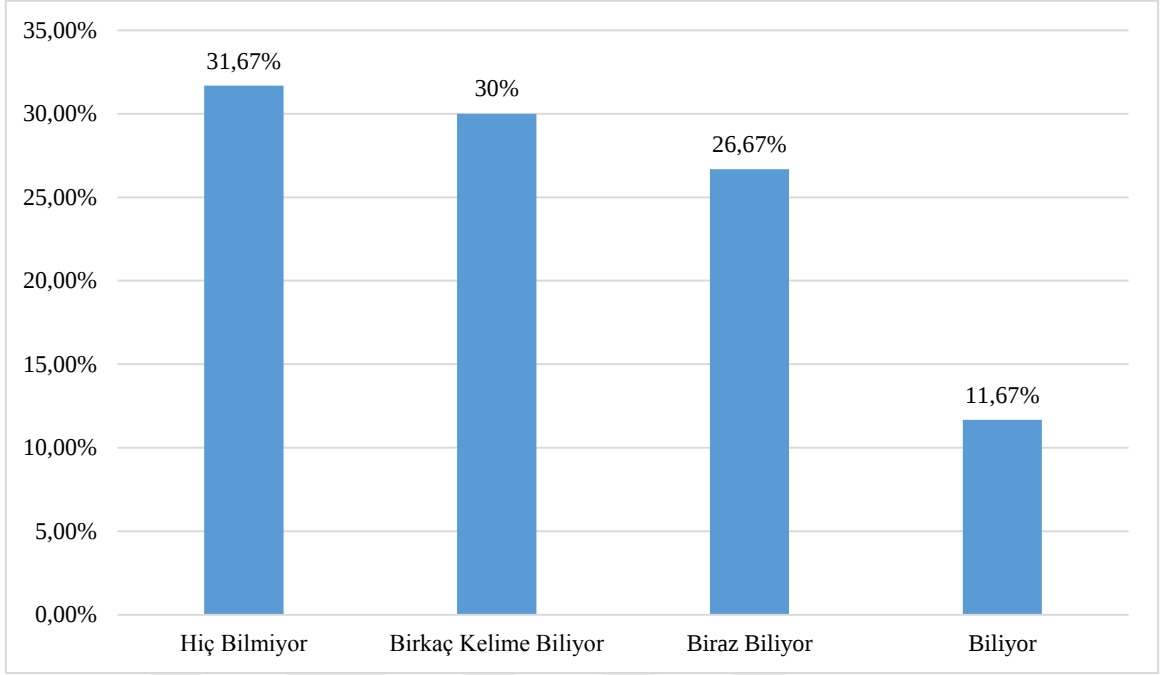
3.1.5. Meslek

Grafik 5. Meslek Durumu

Araştırmaya katılan kadın görüşmecilerin büyük çoğunluğu ev hanımı iken öğretmenlik yapan kadın görüşmeciler de vardır. Örneklem grubunu oluşturan erkek görüşmecilerin ise farklı mesleklerle ilgilendiklerini %23,33 oranında öğretmen, memur, hemşire, bankacı, muhasebeci, eczacı gibi meslekleri içinde barındıran profesyonel meslekler grubundadır. %21,67'lik kesim ise ticaret, emlakçı, tüccar, mobilyacı gibi meslekleri kapsayan serbest meslek grubundadır. %11,61'lik dilim ise terzi, öğrenci, şoför, telefoncu gibi mesleklerle ilgilenmektedir. %10'luk dilimde ise tamirci, tesisatçı, kaynakçı işlerini yapan görüşmeciler vardır. Son olarak %6,67'lik kesimde ise işçiler vardır. Grafikte de görüldüğü üzere çalışma örneklemimizi oluşturan görüşmeciler çok çeşitli mesleklerde çalışmaktadırlar.

3.1.6. Dil Yeterliliği

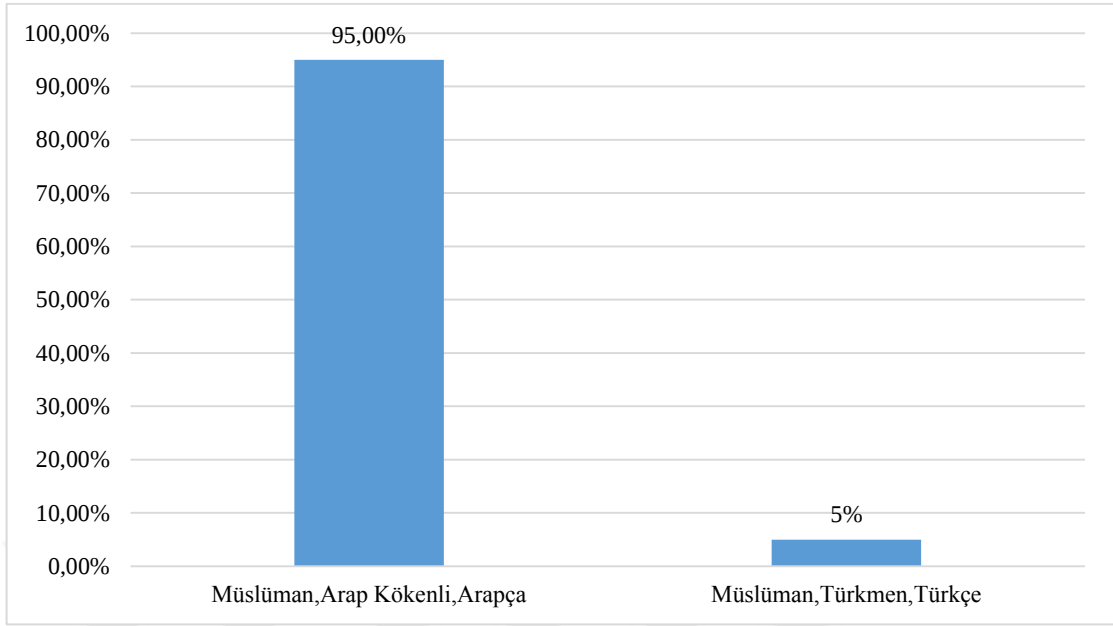

Grafik 6. Türkçe Bilme Durumları

Kamp dışında yaşamını idame ettiren Arap kökenli Suriyelilerin en önemli sorunlarından biri Türkçe bilmemeleridir. Dil bilmedikleri için iletişim yerli halk ile iletişim kuramamakta, resmi işlerini halledememekte, herhangi bir sorunla karşılaştıklarında ne yapacağını bilmemektedirler.

Ayrıca dil problemi nedeniyle içinde bulundukları çevreye ve insanlara uyum sağlama açısından da sıkıntılar yaşanmaktadır. Dolayısıyla Suriyeli mültecilerin topluma uyum sağlamasın da dil çok önemli faktördür. Bu açıdan araştırma örneklemimizi oluşturan görüşmecilerin dil bilip bilmedikleri çalışma açısından önemlidir. Yukarıdaki grafiğe göre görüşmecilerin çoğunluğunun %31,67'sinin hiç Türkçe bilmediği, %30'unun birkaç kelime bildiği (birkaç kelimeden kastedilen şey günlük yaşantıda kullanılan selamlaşma, nasılsın, iyi misin şeklindeki ifadelerdir) %26,67'sinin ise biraz bildiği herhangi bir sorunla karşılaştığında kendini ifade edebilecek şekilde Türkçe bildiği, %11,67'sinin ise Türkçe bildiği belirlenmiştir.

3.1.7. Dini İnanış, Köken, Anadil

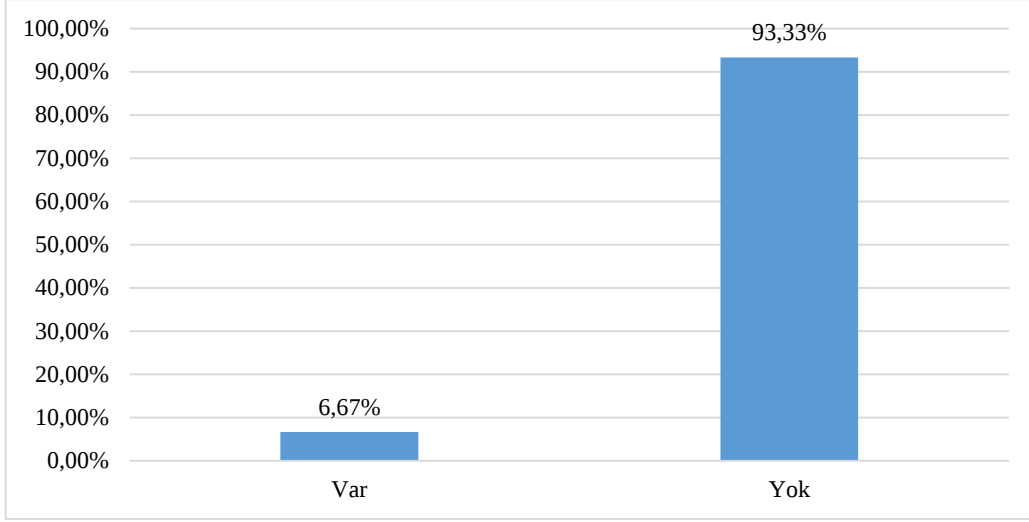

Grafik 7. İnanış, Köken, Anadilleri

Araştırmaya katılan görüşmecilerin büyük çoğunluğunun %95'inin Müslüman, Arap kökenli olduğu ve ana dilinin Arapça olduğu belirlenmiştir. Geriye kalan %5'lik dilimde ise Müslüman, Türkmen, ana dilleri Türkçedir. Geline bölgelerdeki etnik dağılım göz önüne alındığında görüşmecilerin büyük çoğunluğunun Arap kökenli olması kabul görülen bir durumdur (bkz. Grafik 9)

3.1.8. Engel durumu

Araştırma örneklemimizi oluşturan görüşmecilerin %93,33'ünün günlük yaşamını etkileyecek herhangi bir fiziksel ve zihinsel engelinin olmadığını, %6,67'sinin ise günlük yaşamındaki ihtiyaçlarını karşılamada zorlayacak fiziksel engellerinin olduğu belirlenmiştir. Bu engeller, savaş sırasında yaşanan olaylar, atılan bombalar sonrasında oluşmuştur. Bazı görüşmeciler patlamalar sırasında etrafa saçılan şarapnel parçalarının vücuduna isabet etmesiyle yaralanmış, bazıları atılan bombalarda yanarak elini ve ayaklarını kullanamaz duruma gelmiş ve bazıları da halen vücudunda olan kurşunlarla yaşamına devam etmektedir.

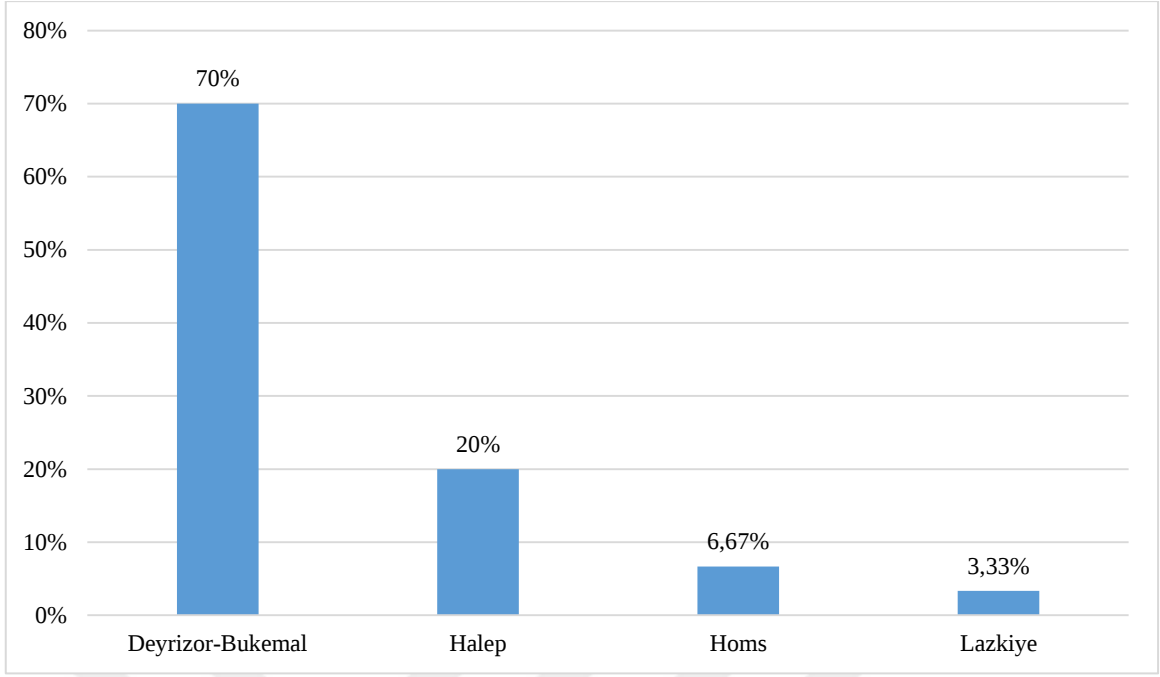

Grafik 8. Engellilik Durumu

3.1.9. Suriye’deki Yaşantı Durumu

3.1.9.1. Suriye’den Geline Yeri

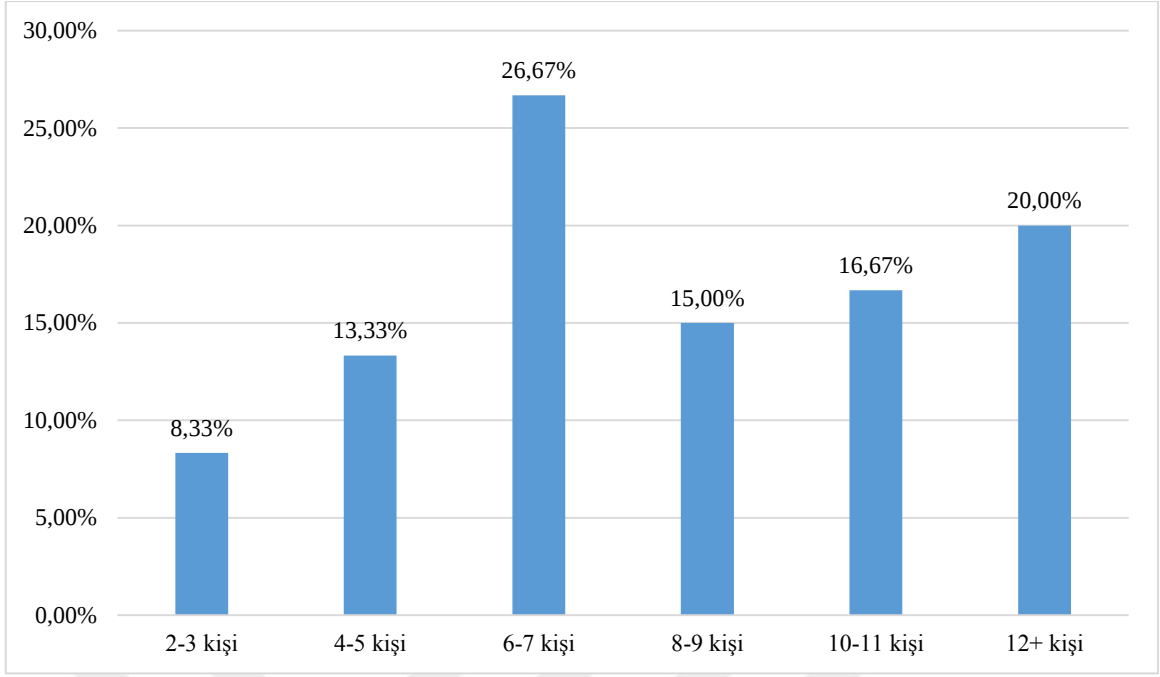
Aşağıdaki grafik araştırma kapsamında görüşülen Suriyeli görüşmecilerin geldikleri yerleri göstermektedir. Grafiğe bakıldığında görüşmecilerin %70’i Deyrizor bölgesindeki Bukemal şehrinden gelirken %20’si Suriye’nin ikinci büyük kenti olan ve Halep’ten, %6,67’si Suriye’nin üçüncü büyük kenti olan Homs(Humus) ve %3,33’lük kısımda Hataya 80 km mesafesi bulunan bir liman kenti olan Lazkiye’den gelmektedir. Oranlara bakılınca Elâzığ iline gelen görüşmecilerin genellikle Suriye’nin büyük kentlerinden geldiği ayrıca savaşın buralarda ilk olarak ve yoğun bir şekilde başladığı söyleyebilir. Lazkiye şehrinin bir liman ve turizm şehri olması Lazkiye’den Elâzığ’a gelen Suriyeli görüşmecilerin Elâzığ dışında İstanbul İzmir gibi liman kentlere gitmek istediklerini dile getirmişlerdir.

Grafik 9. Suriye’den Geline Yeri

3.1.9.2. Suriye’deki Yaşantıları

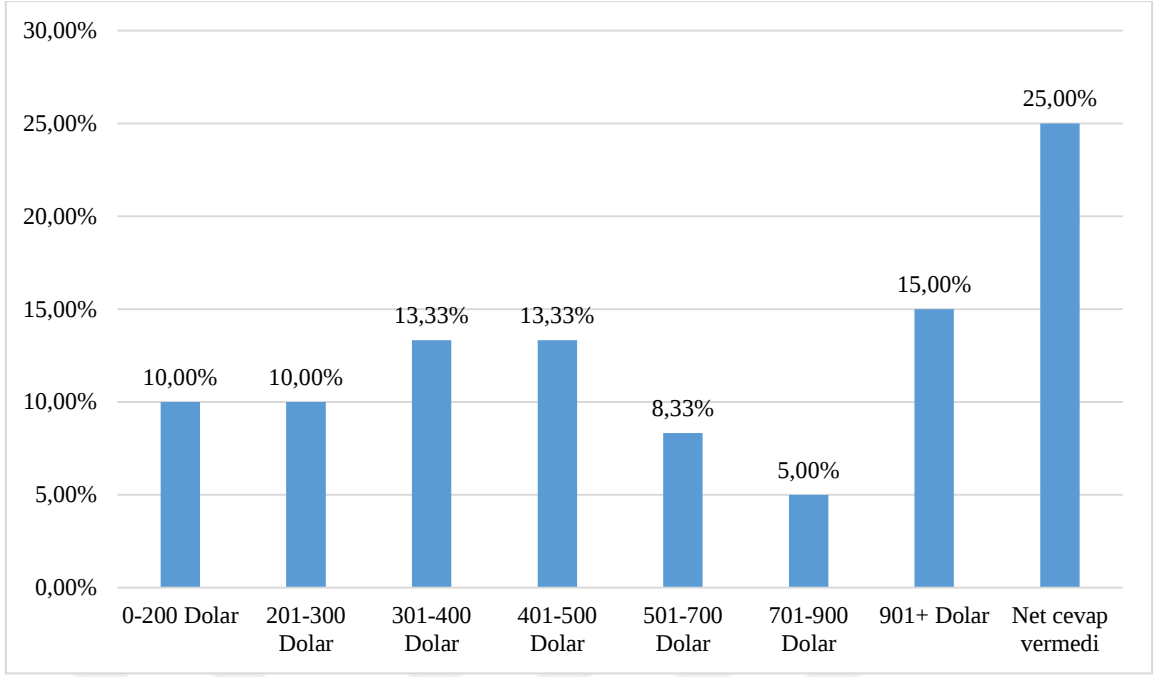
Araştırma kapsamında görüşülen bireylerin Suriye’deki yaşantılarını öğrenebilmek için bir takım sorular sorulmuştur. Bu soruların sorulması Suriye’deki yaşantılarının göç sonrasında yaşanan yerdeki yaşantılarıyla bir benzerlik taşıyıp taşımadığı, Suriye’deki yaşam tarzlarının yeni yaşamlarına etkisinin olup olmadığı ve değişen yaşam koşulları yorumlayabilmek için önem taşımaktadır. Bu kapsamda ilk olarak görüşmecilere Suriye’de iken hane mevcudunun kaç kişiden oluştuğu sorulmuştur. Verilen cevaplar aşağıdaki grafikteki gibidir:

Grafik 10. Suriye’deyken Hane İçindeki Kişi Sayısı

Araştırmaya katılan bireylerin hane halkının kaç kişiden oluştuğuna bakıldığında katılımcıların %26,67’sinin 6-7 kişiden ve %20’sinin 12 kişiden fazla oluşan hane halkına sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların %16,67’sinin hane halkı sayısının 10-11 kişiden oluştuğunu belirtirken, %15’inin 8-9, %13,33’ünün 4-5 kişi ve %8,33’ünün 2-3 kişiden oluşan hane halkına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında katılımcıların ataerkil ve geniş aile yapısına sahip oldukları, bir evde birden fazla aile ile yaşadıkları ve evde yaşanan kişi sayısının 27 ye kadar çıkabildiği tespit edilmiştir.

Yine araştırma kapsamında görüşmecilere “Ülkenizdeyken aylık geliriniz ne kadardı?” şeklinde yöneltilen soruya katılımcıların verdiği cevapların dağılımı aşağıda görüldüğü gibidir:

Grafik 11. Suriye’deki Aylık Gelirleri

Katılımcıların ülkelerindeyken aylık gelirlerinin yüzdelik dağılımına bakıldığında %15’inin aylık gelirlerinin 900 Doların üzerinde olduğu görülürken, %26,66’sının aylık gelirlerinin 300-500 Dolar aralığında olduğu görülmektedir. Aylık gelirlerinin 0-300 Dolar aralığında olanların oranı ise %20’dir ve 500-900 Dolar aralığında gelire sahip olanların oranı ise 13,33’tür. Grafik yorumladığında genel olarak katılımcıların tümünün düzenli bir aylık gelire sahip olduğu ve büyük bir oranının gelirlerinin gayet iyi olduğu tespit edilmiştir. Net cevap vermeyen katılımcıların ifadelerine bakıldığında durumlarının gayet iyi olduklarını, ihtiyaçlarının rahat bir şekilde karşılayabildiklerini, genel olarak bütün aile bir arada yaşadığından hanede çalışanların birden fazla olduğunu dolayısıyla gelirinde birden fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca birden fazla dükkân işletenlerin, iki ya da daha fazla işle meşgul olanların ve belli bir mesleği olmayan katılımcıların aylık gelirleri hakkında net bir cevap veremedikleri tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen sorulardan biri de aylık gelirlerinin dışında mal varlıklarının olup olmadığıdır. Bu soruyu cevaplayan 60 katılımcıdan 56’sının ev sahibi olduğu, 22 tanesinin dükkânlarının olduğu hatta birden fazla dükkân sahibi olan katılımcıların olduğu, araştırmaya katılan görüşmecilerin 13 tanesinin dönümlerce arazi sahibi olduğu, 13 tanesinin araba sahibi olduğu, 12 tanesinin

ise ev, araba, tarla veya ev, dükkân, tarla sahibi olduğu tespit edilmiştir. Bu durum gösteriyor ki Suriyeli görüşmecilerin büyük çoğunluğunun ülkelerindeyken aylık gelirlerinin dışında mal varlıklarının olduğu ve yaşam şartlarının gayet iyi olduğudur. Çünkü görüşme boyunca katılımcılar ülkelerindeyken durumların gayet iyi olduğunu Elâzığ ilinde barınacakları bir ev bulamazken ülkelerindeyken birden fazla ev, dükkân, araba ve tarlalarının olduğunu ifade etmişlerdir.

Yukarıdaki ifadelere bakıldığında yaşamları gayet düzenli ve iyi bir şekilde devam ederken yaşanan iç karışıklıklardan dolayı Suriyeli aileler bütün mal varlıklarını geride bırakıp can güvenliği tehlikesiyle yurtlarını terk etmek zorunda kalmış ve sınır ülkelere doğru hareket etmişlerdir. Suriye’de yaşanan korku ve kaygılar sınırı geçiş sürecinde de yaşanmıştır. Ailelerin büyük bir kısmı geride bazı aile üyelerini bırakarak kaçak yollarla sınırı geçmişlerdir. Bu süreçte de birçok sıkıntıyla baş başa kalmışlardır.

Araştırma kapsamında katılımcılara yönelttiğimiz “Türkiye sınırını kimlerle ve ne şekilde geçtiniz?” şeklindeki soruya görüşmeciler;

“Parça parça gelmek zorunda kaldık ben annemle geldim babam kardeşimle birlikte geldi abim eşi ve çocuklarıyla geldi. Yaşadığımız yere Daeş hakimdi eğer birlikte gelseydik onların dikkatini çekerdik kaçacağımızı anarlardı bırakmazlardı öldürürlerdi bizi bunun için parça parça geldik” (35,E)

“İlk önce eşim geçti 2 ay sonrada ben çocuklarımla kaçak yollarla geldim” (34, K)

“İlk olarak kendim resmi yollarla geçtim ailem daha sonra kaçak olarak geldi” (42,E)

“Kendim tek başına geçtim 1 ay sonrada ailem kaçak yollarla geldi” (60,E)

“Ailemle beraber resmi yollarla geçtik” (33,E) şeklinde cevap vermişlerdir, verilen cevaplara ve tüm görüşmecilerin ifadelerine bakıldığında genellikle kaçak yollarla Türkiye sınırını geçtikleri ve aile üyelerinin tümünün değil de aralıklı zamanlarla kısım kısım geçtikleri görülmüştür. Ayrıca komşu, akraba ve tanımadıkları 50’ye yakın kişilerle sınırı geçtiklerini ifade eden görüşmeciler de bulunmaktadır.

Ülkelerini terk etmek zorunda kalan bireylerin kaçak yollarla ülkelerini terk ediş süreçleri birçok güçlüğü de beraberinde getirmektedir. Özellikle kaçak ve resmi olmayan yollarla sınırlardan geçerken insan kaçakçılarının, baskı ve şiddetten kaçan insanlara ticari amaçla yaklaşp var olan zorlu şartları daha da kötüleştirmesi söz konusudur. İnsan kaçakçıları parasını aldıkları bireyleri sınırdan geçirmekte ve herkesten de farklı ücretler almaktadırlar. Bu durum insan kaçakçıların keyfi uygulamalarına ve kazanç sağlama niyetine bağlıdır ayrıca tüm aile üyelerinin parasını

denkleştiremeyen sığınmacılar ailenin bazı üyelerini geride bırakmaktadırlar. Uygun olmayan hava şartları, tehlikelerle dolu bir süreç olan bu kaçış kadınları, yaşlıları ve çocukları göz ardı etmeden tüm zorluklarıyla kuşatmıştır. Buna karşın yasal ya da yasadışı yollardan elde edilmiş pasaport ve vizelerle gelen Suriyeli sığınmacılar bir problem olmadan sınırı geçmiştirlerdir.

Sınırı geçiş sürecinde bir takım şiddet olaylarına maruz kalan ve ya şiddet olaylarının yaşandıklarına dair duyumların olduğunu ifade eden görüşmeciler şunları dile getirmişlerdir;

“Biz kaçak yollarla giriş yaptık. O giriş esnasında Türk askeri bana dipçikle tam böbreğimin üstüne vurdu. Eşimin de sırtına vurdu. Oğlum eşimin kucağındaydı ikisi beraber yere düştü zaten yağmurlu bir havaydı her taraf çamurdu üstümüz başımız hep çamur oldu ama sonra bizi bıraktılar bizde buraya geldik”(32,E)

“Ben şahsen bir şiddet olayıyla karşılaşmadım ancak eşim sınırdan geçerken dayak yemiş ve eşimin yakın bir arkadaşı sınırı geçerken öldürülmüş”(34 K)

“Ben bir şiddete maruz kalmadım ancak kardeşin sınırı geçerken yakalandı iki gün boyunca nezarete kaldı ancak sonra salıverdiler”(45 E)

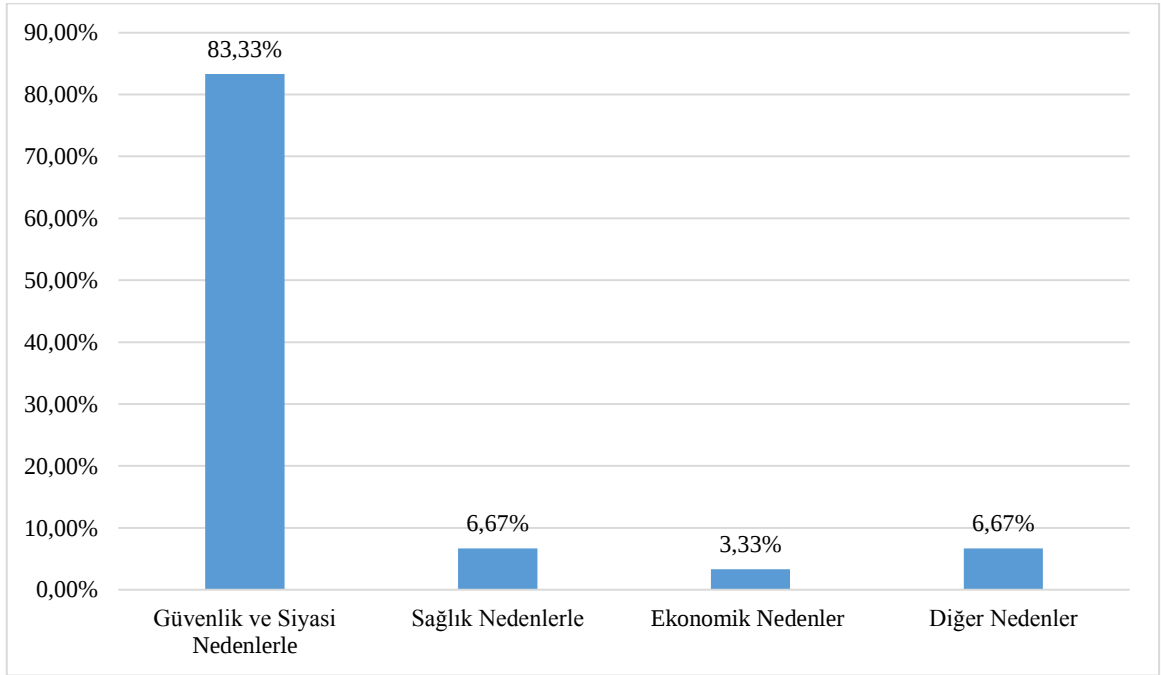
“Ben bir şiddet olayıyla karşılaşmadım ancak bizden önce geçenler sorun yaşamış askerler tarafından yakalanmışlar kaçmaya çalışırken havaya ateşler açılmış ve yakalananlar Suriye 'ye geri gönderilmiş”(37, E)

“Sınırı geçerken ateş açıldı bir bayan ve çocuğu yaralandı”(33,E).

Görüşmecilerin ifadelerine bakıldığında sınırı geçiş sürecinin hiç de kolay olmadığı bir takım şiddet olaylarının yaşandığı ve görüşmecilerin sınırda şiddet olaylarının olduğuna dair duyumlar aldığı söylenebilir. Buna karşın sınırı geçiş sürecinde hiçbir sorun yaşamayan ve rahatlıkla geçen görüşmeciler de bulunmaktadır. Savaşın ilk yıllarında ülkelerini terk eden sığınmacıların sınır kapılarından rahat ve güvenli bir şekilde geçtikleri görülmüş savaş süresinin uzaması ve dışarıdan gelen göçün artmasıyla beraber güvenlik tehdidiyle sınır kapılarında güvenlik koşullarının artmasıyla sınır kapılarından geçmek zorlaşmış ve kaçak yollarla sınır kapılarından girişler artmıştır.

Araştırma kapsamında görüşülen bazı sığınmacılar Suriye’de yaşanan olaylardan dolayı aile üyelerinin acı bir şekilde öldüklerini dile getirmişlerdir. Bunun dışında görüşülen tüm katılımcıların akrabalarından Suriye’de yaşanan olaylardan ölen tanıdıklarının olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber bazı katılımcıların halen Suriye’de olan aile üyelerinin olduğu tüm katılımcıların ise Suriye’de kalan akrabaları bulunmaktadır.

3.1.9.3. Suriye’den Ayrılma Nedenleri

Grafik 12. Suriye’den Ayrılma Nedenleri

Yukarıdaki grafiğe bakıldığında görüşme yapılan Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğu (%83,33) güvenlik ve siyasi nedenlerle Suriye’den ayrıldığını dile getirirken %6,67 oranında bireyler sağlık nedenlerinden dolayı Suriye’yi terk ettiklerini, %3,33’lük kesim ise savaştan dolayı evleri, işyerleri yıkıldığı için yaşam şartlarının zorlaştığını ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ülkelerini terk ettiklerini dile getirmişlerdir. %6,67’lik oranında diğer seçeneği seçenler ise çocukların eğitimleri için ve daha iyi yaşam şartlarına kavuşmayı tercih etmek istedikleri için Suriye’den ayrılmışlardır.

Siyasi ve güvenlik sebebiyle ülkelerini terk eden görüşmecilerin ifadelerine bakıldığında;

“Suriye’ye geliş nedenim tamamen güvenlik amaçlı çünkü hem Besar hem de Daeş tarafından aranmaktayım, her iki taraftan da arandığım için kaçmak zorunda kaldım”(43,E)

“Tamamıyla güvenlik amaçlı Türkiye ye geldik babam oradayken generaldi, Daeş tarafından tehdit ediliyordu geleceğiz seni öldüreceğiz gibisinden tehdit alıyordu, evlerimize ve mallarımıza el koydular, bizde kaçmak zorunda kaldık”(35,E)

“Güvenlik nedeniyle geldik, kocam DAEŞ tarafından zulüm gördü ve ölüm emri verildi, bizde ilk fırsatta kaçtık” (38,E). Suriyeli ailelerin rejim güçleri ve Daeş

üyelerinin zulüm ve baskısına maruz kaldıkları can güvenlikleri için ülkelerini terk ettikleri görülmüştür.

Sağlık nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan bir görüşmecinin ifadesi ise şu şekildedir;

Buraya geliş amacımız tamamen sağlık. 2 yaşındaki oğlumun sağlık sorunları için geldik. Bulunduğumuz ilçede ne bir hastane ne de bir doktor kaldı. Eğer sağlık sorunları olmasaydı ve onu giderebilecek bir ortam olsaydı gelmeyecektik. Zaten alışmıştık uçaklar geliyordu bomba atıp gidiyorlardı. Rejim güçleriyle ilgili bir sorunumuz da yoktu ancak oğlumun tedavi olması gerekiyordu”(32, E)

Başka bir görüşmeci ise “*Kardeşim bomba düştüğü esnada yaralandı ve ambulansla Antep’e getirildi orada biraz kaldıktan sonra bizi Elâzığ’a sevk ettiler ve bende Elâzığ’a kardeşimle birlikte geldim daha da geri dönmedik”(26, E)*

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında sağlık nedeniyle Türkiye’ye gelen görüşmeciler Suriye’de sağlık hizmetlerinden faydalanamadıklarını, savaştan dolayı herhangi bir sağlık merkezinin kalmadığını dile getirmişler ve ülkelerinden ayrılmak zorunda olduklarını ifade etmişlerdir.

Siyasi, güvenlik, sağlık nedenleri dışında Suriyeli ailelerin Suriye’de yaşanan olaydan dolayı ekonomik zorluklar çektiklerini ve hayatlarını idame ettirmekte, ihtiyaçlarını karşılamada zorlandıklarını, çocuklarının eğitim hayatlarına devam edemediklerini dile getirerek Suriye’den ayrılmak zorunda olduklarını söylemişlerdir.

Araştırma kapsamında sığınmacıların Suriye’de yaşanan olaylar hakkındaki düşüncelerine bakıldığında Suriyeli bireyler genel olarak Suriye’de yaşanan durumun çok acı olduğunu, yaşanan olayların katliam niteliğini taşıdığını, ölümün her yerde olduğunu dile getirmektedirler. Bu olayların kolay kolay son bulmayacağını uzun yıllar boyunca devam edeceğini, olayları sonlandırmak için de hiçbir devletin yardım etmediklerini ifade ediyorlar. Görüşmecilerin Suriye’de yaşanan olaylar hakkındaki düşüncelerine bakıldığında;

“Yaşanan olaylar çok dehşet verici, ülkenin ve insanların durumu çok kötü ve bu durum yıllar geçse de düzelmeyecek. Suriye de yaşadığım ev şu an Daeş grubu tarafından mahkeme olarak kullanılmakta. Ailemi güvenebileceğim bir yere bırakabilirsem Suriye ye dönüp savaşacağım ancak ailemi bırakabileceğim bir yer yok, hiç bir şey yapamıyorum”(36,E)

“Suriye deki durum bugün dünü aratıyor yarında bugünü aratacak. Daha da kötü olacak daha da çekilmez dayanılmaz olacak. Çözüme yönelik hiçbir çalışma yok hiçbir atılım yok dünyanın hiçbir gücünün bugün Suriye deki olayları çözmeye yönelik hiçbir çalışması yok. Bundan ziyade oradaki ortamı kızıştırma milleti birbirine düşürme ve işleri içinden çıkılmaz bir hale getirmeye çalışıyorlar. Şu an oradaki millet bir an önce oradan kaçıp kurtulmak istiyor. Toprağı da olsa malı mülkü de olsa durum fark etmiyor bir an önce kaçıp kurtulmak istiyorlar. Önümüzde durumların çözüleceğine dair hiçbir ışık göremiyoruz”(32,E)

“Şu anki durum iç açıcı değil kimin kime ne yaptığı belli değil olaylarda pek çözülecek gibi görünmüyor çözülsün bile olaylar son bulmayacaktır insanlar birbirinden intikam almaya çalışacaklardır çoğu kişinin ailesi akrabasını kaybetti ve bunların sorumluları var ve insanlar birbirlerini öldürecekler”(35,E)

“DAEŞ zulmünden kaçtık ve DAEŞ in zulmü sadece Sünnilere yönelik başka da kimseye karışmıyorlar zaten, temel amaç Sünnileri bitirmek ya da Sünnilerin oradan kaçıp başka bölgelere yerleşmesini sağlamak amaçları buydu ve amaçlarını da gerçekleştiriyorlar millet orada rahat nefes alamıyor hiçbir şekilde yaşamını sürdüremiyorlar. Ölüm ne taraftan gelecek diye korkuyorlar, Rusya bir taraftan vuruyor rejim güçleri başka bir taraftan vuruyor birde DAEŞ in saldırıları var insanlar korku içinde yaşıyorlar” (18,E)

“Suriye’de ki savaş küfür ile hakkın savaşı. Biz devlete karşı savaşıyoruz ya da diktatörün gitmesi değil durum tamamıyla hak ile batılın savaşı kimin ne olduğu da belli değil 60, 70 tane savaştan cephe var ama kimin ne olduğunu bilemiyoruz gidip savaşırsak hak yolunda değil de batıl yoldan gitmekten korkuyoruz ve durum hiç açıcı değil”(23,E)

“Durum bizim gördüğümüzden farklı, savaş Müslümanlığa açılmış bir savaş, Müslümanların Sünnilerin yoğunlukta olduğu bölgelerde savaş, kaçırmalar, zulümler ve öldürmeler var sadece Sünnilerin olduğu yerlerde mevcut olaylara bakış açımız bu ve Türkiye’de olan patlamalarda insanlara yönelik değil aynı şekilde Müslümanları birbirine düşürmek ve Türkiye’yi de Suriye gibi bir duruma düşürmeye çalışıyorlar, Türkiye’nin bizim için yaptıklarını asla unutmayacağız, bize çok yardım ettiler”(53,E)

“Yaşam şartları çok zorlaştı hiçbir şey kalmadı orada ne elektrik ne de su vardı yani yaşamı idame ettirecek hiçbir şey kalmadı her şey çok pahalılaştı her şey

fırsatçılığa dönüştü zaten güvenliğe dair hiçbir şey yoktu artı ölümler fazlalaştı Allah orada kalanlara yardım etsin”(40,E)

“Orada özgürlük yok hak yok güven yok savaş ve ölüm var” (45,E) yukarıdaki gibi görüşlerin olduğunu, sığınmacılar Suriye’de yaşanan olayların çok karışık ve içinden çıkılmaz bir hal aldığını söylemektedirler. Yaşanılan her alanda ölümlerin olduğu, insanların korkuyla yaşadıkları, hayatlarını devam ettirebilmek için gerekli olan imkânların ortadan kaldırıldığını ifade etmektedirler. Yine bu olayların Sünnilere yönelik yapıldığını ifade eden görüşmeciler de bulunmaktadır bu durumda bir mezhep ayrımcılığının olduğunu göstermektedir. İfadeler Suriyelilerin savaşın son bulacağına dair görüşlerinin olmadığını geleceğe dair Suriye için umutsuz olduklarını göstermektedir.

3.1.10. Suriyeli Sığınmacıların Elazığ İlindeki Mevcut Durumları

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 28.06.2018 tarihli resmi verilerine göre Türkiye’de 3.562.523 Suriyeli bulunmakta ve bu rakamın büyük bölümünü barınma merkezleri dışında yaşamlarını sürdürmekte olan 3.347.905 Suriyeli oluşturmaktadır. Aynı verilere göre Elâzığ ilinde de 11.580 Suriyeli mülteci ikamet etmektedir saha çalışmalarına başlandığı tarihte ise Elâzığ ilinde 4.122 (20.01.2016 tarihli verilerine göre) Suriyeli bulunmaktaydı bu durum Elâzığ ilinin her geçen yıl daha fazla Suriyeli bireye ev sahipliği yaptığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında katılımcıların Elâzığ ilini seçme nedenine bakıldığında; akraba, arkadaş ve dostlarının Elâzığ ilinde yaşıyor olmaları katılımcıların tamamının Elâzığ ilini tercih etmelerini sağlamıştır. Ayrıca Elazığ ilinin diğer illere göre daha sakin olması, insanların iyi olması, kiralarının büyük şehirlere göre düşük olması ve iş bulabilme imkânlarının olması Elâzığ’ı tercih etmelerinin diğer nedenleri arasındadır.

Elazığ şehrinin, Türkiye’nin güney sınırından uzak Doğu Anadolu Bölgesinin ortasında yer almasına rağmen, Suriyeli sığınmacılar tarafından tercih edilmesi önemli bir olgu olarak görülmüş ve vakıfların, diğer yardım kuruluşlarının yardımları, akraba ve eş dost tavsiyesi ve Elazığ halkının yardımseverliği Elazığ ilinin tercih edilmesinde etkili olmuştur (Açıkgöz vd., 2017:92).

Aşağıda bazı görüşmecilerin Elâzığ ilini tercih etme nedenleri belirtilmiştir;

“Elazığ insanının iyi ve yardımsever olduğunu duydum ayrıca geldiğim yıllarda buradaki Suriyeli sayısı azdı daha fazla yardımcı olabileceklerini düşündüm ve geldim ancak Suriyeli sayısı artınca durum değişti”(48,E)

“Burada çok fazla Suriyeli yok, diğer şehirlere göre biraz daha ucuz ve iş olanağı daha fazla kiralar daha ucuz ve ablam burada onunla yaşıyorum”(29, E)

“Amcamın oğlu burada onun aramasıyla geldim, İstanbul’da çalışmak için iş aradım ama bulamadım sonra İstanbul’da kira fiyatları çok yüksek Elâzığ’da evler daha iyi ve daha düşük kiralara sahip onun için buraya geldim”(23, E) şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Elazığ ilinde barınma merkezleri (kamplar) bulunmamaktadır. Kamplarda geçici koruma altındaki Suriyeli bireylere yiyecek, sağlık, barınma, eğitim ve güvenlik hizmetleri dışında sosyal aktivite, eğlence, meslekî eğitim, ibadet, tercümanlık, temizlik hizmeti ve benzeri imkânları sağlanmaktadır. Dolayısıyla kamp dışında yaşayan bireyler bu imkânlardan faydalanamamakta ve kamplarda yaşayan bireylere göre daha fazla sorun ile karşılaşmaktadır. Ancak Elâzığ ilini tercih eden görüşmeciler karşılaştıkları sorunlara rağmen kampları tercih etmemişlerdir ve bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmektedirler;

“Kamplarda dışarı çıkma konusunda sürekli izin almak gerekiyor, annem kalp hastası onun tedavisi için sürekli hastaneye gitmemiz lazım ancak kampta yaşamış olsaydık hastaneye gitmek için sürekli izin almamız gerekirdi bu durumun sorun oluşturacağından eminim. Ayrıca kamplardaki yaşam şartlarının da pekiyi olmadığını duyduk yağmur yağdığında her yer çamur içinde kalıyormuş”(36, E)

“Temizlik şartlarının olmaması, ahlak dışı hareketlerin fazla olması, uyuşturucu tarzı şeylerin oraya rahat bir şekilde girebilmesinden dolayı tercih etmedik bir de küçük çocuklarım var o ortamın çocuklarım için uygun olduğunu düşünmüyorum burada güvenlik daha iyi hayatımız normal bizim istediğimiz şekilde ilerliyor hani kamplarda her türlü şey sağlanıyor ancak bir çadırda yaşıyorlar ortak kullandıkları alanlar fazla temizlik iyi değil mahremiyet denilen kavram yok onun için büyük sıkıntı burada iyiyiz ve durumdan da memnunuz”(34, K)

“Kamplarda yaşam şartları dışarıya oranla daha zor sonuçta bir çadırda yaşıyorsunuz bir yağmur yağdığı zaman her yer çamur, soğuk oluyor sonra tuvaletler ortak kullanılıyor ayrıca ahlak dışı davranışları oluyor birde oradaki kişilere

güvenemiyorsunuz da her türlü insan ile aynı yerde yaşamak zorunda kalabiliyorsunuz ve orada uyuşturucu ticareti gibi kanun dışı şeylerin olduğunu da duyduk”(42, E)

“Ben 2012 yılında Irak’ın çadır kentinde kaldım orası açık hava hapishanesi gibi bir yer, çok büyük sıkıntılar var orada, her yer ortak kullanım alanı, yemek desen birbirini eze eze alıyorsun, mahrem denen bir şey yok kimse bunu düşünmüyor yan tarafta ne konuşuluyorsa duyuyorsun sen ne konuşsan diğer taraf duyuyor bu da bizim için büyük sıkıntı, dışarı çıkmak ve girmek bizim elimizde olan bir şey değildi onlar belirli bir vakit belirliyorlar ve izin veriyorlardı o sürede dışarı çıkıp gelebiliyorduk bunların hepsi sıkıntıydı bizim için”(22,E)

“Kendim 6 ay boyunca Irak’ın çadır kentinde kaldım orada yaşam şartları çok kötüydü, yaz ve kış tüm ortam çamurdu, aile mahremiyeti yok, kullanım alanları ortak dolayısıyla sıkıntı bizim için Türkiye geldikten sonra Türk çadır kentleri hakkında hiçbir fikrim olmadı hiç gitmedim ve nerede olduklarını bilmiyorum, gitmeme nedenim ise annem babam burada, akrabalarım burada, dışarıya daha rahat azda olsa akrabalara gidip gelebiliyorsun onun için gitmeyi düşünmedim”(31,E)

“Kamplarla ilgili çok farklı şeyler duyduk duyduğumuz şeyler öyle yenilir yutulur şeyler değil. Ahlaki değer açısından hiçbir şey yok çadırlar yan yana, sonra lavaboları herkes kullanıyor benim genç kızlarım var onlar için uygun olduğunu düşünmüyorum. Genel itibariyle de burası bizim için güzel bir yer sakin temiz bir yer rahatız burada. Suriye’de iken 3 ay büyük bir bombardımanın altında kaldık bizden başka kimse kalmamıştı yaşadığımız yerde o zaman çadır kentler Irakta kurulmuştu orası bizim yaşadığımız yerle yan yana olmasına rağmen kamplarda yaşamayı hiç düşünmedik. Bombardıman azalınca hemen kaçıp Elâzığ’a geldik”(43,E)

Yukarıdaki ifadelerle bakılınca Suriyeli aileler her ne kadar zor durumda kalsalar da yaşadıkları tecrübelerden (Irak kamplarında kalanlar) veya etraftan duydukları söylentiler doğrultusunda barınma merkezlerinde kalmayı tercih etmemektedirler. Bu söylentiler içinde barınma merkezlerinin çok kalabalık olması, mahremiyet alanlarının olmaması, her türden insanların bir arada yaşaması ve bu durumu kendileri için güvenlik tehdidi olarak düşünmeleri, ortak kullanım alanlarının fazla olması dolayısıyla hijyenik bir ortamın olmaması, kamp ortamlarında uyulması gereken bazı kuralların olması ve dışarı çıkmanın yasak olması vardır. Görüşmeciler kamp dışında yaşamının daha iyi bir seçenek olduğunu düşünmektedirler. Çünkü kendilerini dışarıda özgür hissetmektedirler ve çalışıp para kazanma, istedikleri şeyleri alma, eve istedikleri

vakitte gelme, evinde rahatça konuşma daha önemlidir kendileri için. Bu durumu bir görüşmeci şöyle ifade etmektedir; “*Kamp dışında olmak bir nevi özgür olmaktır, kampta yaşarsan oradaki şartlara uymak zorundasın, dışarı girip çıkmak pek mümkün olmuyor, bir işte çalışmak mümkün olmuyor dolayısıyla zorda olsa en azından dışarıda bir işte çalışma imkânın oluyor ve daha özgürsün evine istediğin saatte girip çıkabiliyorsun çalışmak varken oraya gidip hiçbir şey yapmadan oturmak istemiyorum*”(43,E)

Yine başka bir görüşmeci “*Ben çalışmayı seviyorum ve çalışmaya alışkınım başka kimseden medet ummak istemem. Çalışmak istediğim için de direk buraya geldim eğer kampta olsaydım herhangi bir işim olmayacaktı ve sınırlı şeyler yapabilecektim onun için kampta yaşamayı düşünmedim hiç*” (21,E) şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Taştan (2014), sığınmacılar ve mültecilerin barınma kamplarına girmeme nedenlerini aşağıdaki gibi açıklamıştır:

İş bulup çalışma isteği: Mültecilerin büyük bir bölümü, barınma merkezlerinde iş ve çalışma olanaklılarının olmaması nedeniyle kamp dışında çalışabilecekleri ve daha refah bir yaşam sürdürebilecekleri inancını taşımaktadır.

Fiziki koşullar ve güvenlik: Bazı kamplar oldukça kalabalık olduğu için bir konteynerde çok sayıda birey yaşamak durumundadır. Ayrıca bazı kampların sınıra yakın bölgelerde olması yeterince güvenli olmadığı düşüncesini yaygın kılmaktadır.

İzolasyon ve hareket özgürlüğünün engellenmesi: Kamplardaki giriş çıkışların ve dışarıyla ilişkilerin özel kontrol altında olması kamp dışı yaşamın daha cazip olduğu düşüncesini hakim kılabilmektedir.

Etnik ve dini kökene dayalı ayrımcılık riski: Farklı etnik kökene ya da dini inanca (Hristiyan, Alevi, Kürt, Roman, Çerkez vb.) sahip mülteciler, kampların genellikle Arap veya Sünni kökenlilerin hakimiyeti altında olması nedeniyle ayrımcı muamele görebilecekleri inancına sahiptirler.

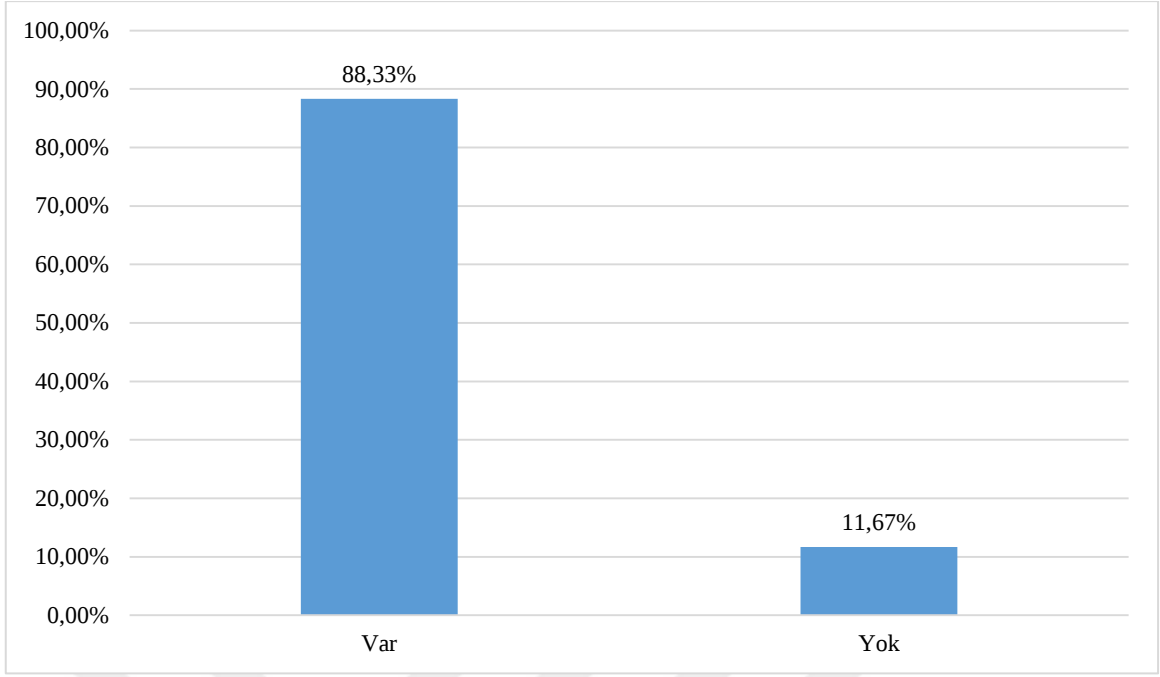
Cinsiyete yönelik ayrımcılık ve şiddet: Kamp ortamlarının kadınlar ve kız çocukları açısından cinsel istismar, taciz ve şiddete uğrama ihtimallerine açık olması, özellikle yalnız yaşayan kadınları kamplarda yaşama fikrinden uzaklaştırmaktadır.

Kampların tarafsızlığına dair çekinceler: Çoğu aile, çocuklarının kamplardaki siyasi grupların baskısı ve etkisi altına girme endişesi ve dolayısıyla çocuklarının kamp

ortamında siyasi olarak bir taraf seçme mecburiyetinde bırakılma kaygısı taşımaktadır (akt. Kultas,2017:24).

Yukarıda görüldüğü gibi Taştan'ın belirttiği nedenler araştırmamızın bulgularını desteklemesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca yine araştırma kapsamında karşıların bir durumu belirtmek gerekirse kamp dışında yaşamını idame ettirmekte zorlanan ve karşılaştıkları sorunların üstesinden gelemeyen görüşmeciler de bulunmaktadır. Bu görüşmeciler ise kampta yaşamayı tercih etmek istediklerini ancak imkânlarının olmamasından dolayı kamplara giriş yapamamışlardır. Bu durumu bir görüşmeci şu şekilde ifade etmiştir; *“Kaçak geçiş yaptığımız için kampa gitme imkânımız olmadı. Kamplarda yardımlar geliyor, yemekler ücretsiz, bütün kişisel ihtiyaçlarımız karşılanıyor ama burada böyle bir durum söz konusu değil ben 18 yıl boyunca okul okudum hayatım hep okulda geçti böyle şartlar halinde çalışmak benim için üzücü bir durum. Ayrıca kamplardaki durum ne olursa olsun şu an ki durumumuzdan iyi olacağı kesindir”*(33,E). Kamplarda yaşamının daha iyi olduğunu düşünen bu görüşmeci Suriye’de iken hemşireymiş ancak şu an burada günlük ücreti 20 TL ye hal pazarında hamallık yapıyormuş ve bakmakla yükümlü olduğu birden fazla aile olduğunu belirterek temel ihtiyaçlarını dahi karşılamada zorluk çektiğini ifade etmiştir. Araştırma kapsamında görüşülen bireylerin Elâzığ ilinde kamp dışında yaşamayı tercih etmelerinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların üstesinden gelinmesi, bakmakla yükümlü oldukları birey sayısı, herhangi bir işinin olması ve içinde bulundukları mevcut durumların etkisinin olduğu söylenilebilir.

Geride her şeyini bırakma zorunda kalan Suriyeli ailelerin yerleştikleri şehirlerde yaşayabilmeleri ve belirli hizmetlerden faydalanabilmeleri için o ilde kayıt durumlarının olması gerekmektedir. Araştırma kapsamında da sınırı geçip Elâzığ iline gelen ve görüşme yaptığımız sığınmacıların kayıt durumları sorulduğunda alınan cevapların dağılımı aşağıdaki grafikteki gibidir:

Grafik 13. Kayıtlılık Durumları

Grafiğe bakıldığında görüşülen katılımcıların büyük çoğunluğun (%88,33) kaydının ve geçici bir kimliğe sahip olduğu görülürken %11,67'sinin kaydının olmadığı belirlenmiştir. Görüşmeciler kayıt yaptırma nedenlerini; devletin sağladığı her türlü hizmetten faydalanmak, ülke içinde kaçak durumunda olmamak, bir kimliğe sahip olmak, çeşitli kurumlar tarafından yapılan yardımlardan faydalanmak ve resmi işlemlerini halledebilmek şeklinde açıklamıştır. Henüz kayıtlarının olmadığını ifade eden görüşmeciler ise Elâzığ iline kısa bir süre önce geldiklerini ve kayıt yaptırma imkânlarının olmadığını veya kayıt işlemleri için başvurduklarını ancak kimliği alabilmeleri gerekli işlemlerin tamamlanmasının beklediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Elâzığ ilinde bulunup kayıtları başka bir il ile ait olup Elâzığ ilindeki hizmetlerden faydalanamayan görüşmeciler de bulunmaktadır. Araştırma kapsamında kayıtlarının yapıp bir kimliğe sahip olan görüşmecilerin bazı hizmetler ve yardımlardan faydalanmaları ve ülke il içinde rahat gezip hareket edebilmeleri onların topluma adapte olabilmelerinde ve içinde bulundukları duruma alışabilmelerinde kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir.

3.2. Ekonomik Alanda Entegrasyon ve Karşılaşılan Sorunlar

3.2.1. Suriyeli Sığınmacıların Elâzığ'daki Yaşam Koşulları ve Deneyimleri

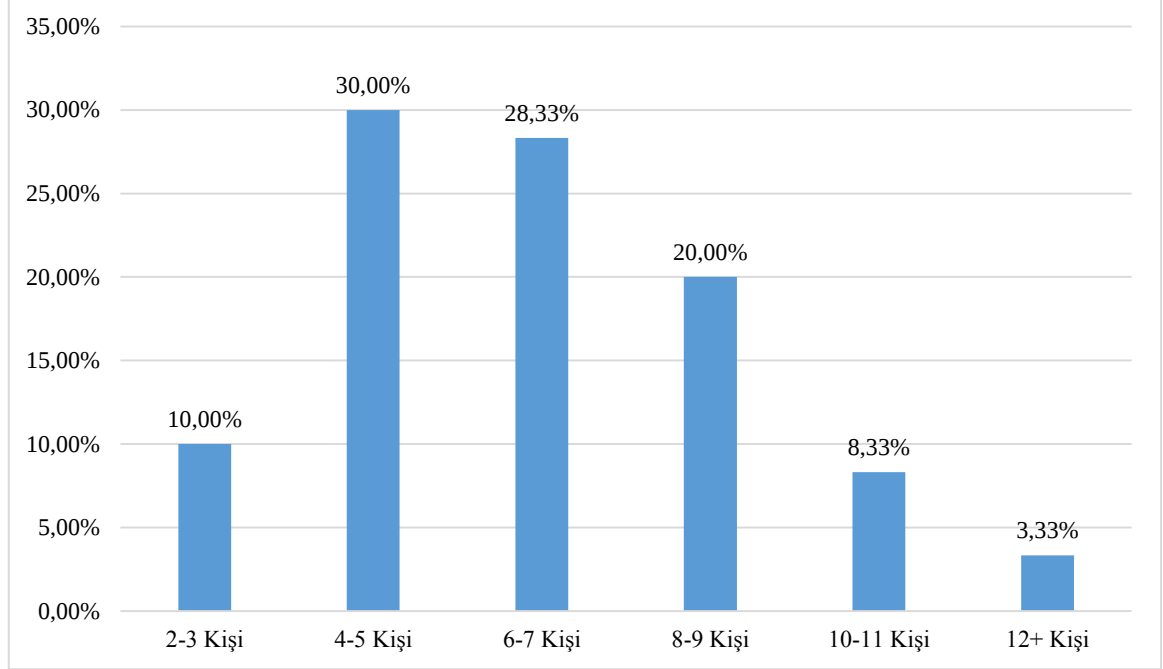
Elazığ ilinde kamplar dışında yaşamını sürdüren geçici koruma altındaki bireyler için devlet tarafından barınma yardımı söz konusu değildir. Araştırma kapsamında saha çalışması aşamasında Suriyeli görüşmecilerin yaşam şartları ve barınma koşulları hakkında katılımcılarla ev ortamlarında görüşülmüş ve içinde bulundukları durum gözlemlenmiştir. Barınma konusu, insanların en temel ve gerekli ihtiyaçlarından biridir ve entegrasyon sürecinin yaşanmasında önem taşımaktadır.

Araştırma kapsamında katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda görüşmecilere barınma konusunda herhangi bir yardımın olmadığı ve görüşmecilerin tamamen kendi kaderlerine terk edildikleri görülmüştür. Araştırma aşamasında görüşülen sığınmacıların Elâzığ'ın tercih edilmeyen mahalle ve sokaklarında yaşadıkları ve tamamının kiralık dairelerde barındıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların genellikle rutubetli bodrum katlarında veya eski yıllık apartman dairelerin giriş katlarında yaşadıkları görülmüştür. Barınılan evlerin büyük çoğunluğu sobalı ve kira fiyatları evin yapısal özelliklerine göre çok fazla olduğu saptanmıştır. Buna karşın birikimleri olan veya Elâzığ ilinde iyi bir geliri olan aileler daha iyi apartman dairelerinde ve doğalgazlı evlerde oturdukları tespit edilmiştir. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu evin yapısal özelliklerinden dolayı bir takım sorun yaşadıklarını özellikle su, elektrik tesisatlarında sorun yaşadıklarını ve kış aylarında evin içindeki rutubetin arttığı, kapı ve pencerelerin eski olmasından dolayı ısınma sorunu yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bazı görüşmeciler ise evlerinde fare, böceklerin olduğunu belirterek evlerinin yaşanılacak durumda olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca evin yapısından kaynaklanan bir sorunla karşılaştıkların da sorunları kendi maddi imkânlarıyla giderdiklerini hiçbir şekilde ev sahibinin masrafı karşılamadığını ifade etmişlerdir. Bununla beraber hemen hemen bütün görüşmecilerin hepsi ev eşyalarında eksikliklerin olduğunu ve ikinci el eşya kullandıklarını ifade etmişlerdir.

2017 yılında Açıkgöz ve arkadaşlarının Elazığ ilinde yapmış oldukları çalışmada da Elâzığ'daki Suriyelilerin büyük çoğunluğunun kenar mahallelerdeki gecekondu-lardan ziyade daha önce yoksulların oturmuş oldukları eski binalarda oturdukları tespit edilmiş ve oturulan dairelerin birtakım sorunları (yalıtımın olmaması,

rutubetli olmaları kapı ve pencerelerinin eski olması) olmakla beraber fiziki açıdan oturmaya müsait oldukları belirlenmiştir (Açıkgöz vd., 2017:91)

Yine araştırma kapsamında bireylerin bir hanede birden fazla aile ile beraber yaşamak zorunda oldukları belirlenmiştir.

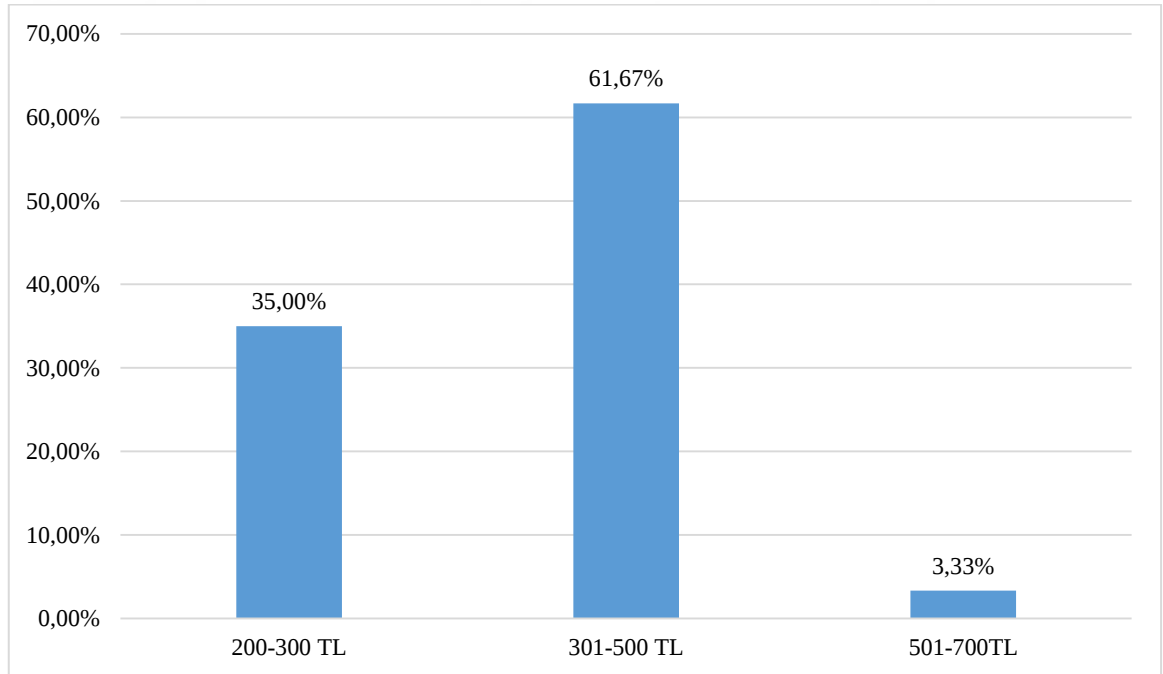

Grafik 14. Elazığ İlinde Hane İçindeki Kişi Sayısı

Yukarıdaki grafiğe göre katılımcıların %30'u 4-5 kişilik bir ailede bu orana yakın bir durumda %28,33 oranı ile 6-7 kişilik ailede yaşadıklarını belirtmektedir. 8-9 kişilik ailede yaşayan katılımcıların oranı %20 iken, 2-3 kişilik ailede yaşayanların oranı %10'dur. Katılımcıların %8,33'ü 10-11 kişiden oluşan bir aileyle yaşarken %3,33'ü 12 ve üzeri kişiden oluşan aile ile beraber yaşamaktadır. Bu grafiği 11 numaralı grafik ile kıyasladığımızda Suriye'deki yaşantılarıyla farklılıkların olduğu görülmektedir. En büyük farklılık 12 ve üzeri bireyden oluşan hane halkına sahip olunan oran Suriye'deyken %20 iken Elâzığ'da %3,33 'düşmüştür. Ayrıca Suriye'de 10-11 kişilik bir ailede yaşayanların oranı %16,67 iken bu oran Elâzığ'da yarıya düşmüş ve %8,33 olmuştur. 4-5 kişilik ailede yaşayanların oranı Suriye'deyken %13,33 iken bu durum Elâzığ'da %30' a yükselmiştir. Bu durumu şöyle yorumlayabiliriz Suriye'deyken kalabalık bir ortamda yaşayan sığınmacıların Elâzığ iline yerleştiklerinde bazı aile fertlerini geride bıraktıklarını görüyoruz. Bu durum Suriye'de alışılan ortamdan farklılıklar barındırdığı Suriye'deyken yanında olan aile desteğini maddi ve manevi

şekilde burada aradıkları söylenebilir. Ayrıca Suriye'deyken kalabalık bir aile ortamında yaşamayan görüşmecilerin göç sonrasında Elâzığ iline yerleştiklerinde birden fazla aile ile beraber yaşamaları ve sorumluluklarını almaları kendileri için sorun oluşturmakta içinde bulunduğu topluma rahat bir şekilde adapte olmalarını engellemektedir.

Yine araştırma kapsamında barındıkları ev için ödedikleri kiralarda yüksek olması maddi açıdan görüşmecilerin zorladığını ve diğer alanlarda da sorun yaşamalarına neden olduklarını göstermiştir. Sığınmacıların Elâzığ ilinde barındıkları ortalama 3 odadan oluşan ve çoğunluğu sobalı ve giriş kattan oluşan dairelere ödedikleri kiralar aşağıdaki gibidir:

Grafik 15. Ödenen Kira Bedelleri

Grafikte görüldüğü üzere Suriyeli görüşmecilerin yarısından fazlası (%61,67) Elâzığ ilinde barındıkları evlerine aylık 301-500 TL arasında bir ücret ödediklerini belirtirken %35'i 200-300 TL arası kira ödediklerini belirtmiştir. Kiralık evde oturan katılımcıların %3,33'ü sadece 501-700 TL arasında bir kira ödemektedir. Suriye'deyken hemen hepsinin bir veya birden fazla evi ve başka mal varlıkları varken Elâzığ ilinde barındıkları ev için ödedikleri kira bedelleri kendileri için sorun teşkil etmektedir ve

Suriye'deki yaşantılarıyla Elâzığ ilindeki yaşantı durumlarının birbirinden farklı olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında yaşam deneyimleri ve tecrübeleri başlığı altında araştırılan diğer bir konu da katılımcıların Elâzığ ilinde karşılaştıkları sorunlardır. Sığınmacılar Elâzığ ilinde yaşadıkları süreçte çeşitli bir takım sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların başında iş bulma sorunu gelmektedir. Görüşmeciler iş bulma konusunda zorluk çektiklerini özellikle alanlarına yönelik iş bulmakta zorlandıklarını ifade etmektedirler. Bununla beraber çalıştıkları işlerin çalışma şartlarının zorluğundan ve çalışma sürelerinin uzunluğundan bahsetmektedirler. Ayrıca iş ortamlarında ayrımcılıkların olduğunu belirterek yerli halk ile aynı çalışma şartlarına sahip olmadıklarını dile getirmişlerdir. Ayrımcılığın ücret konusunda da yaşandığını dile getirmekte iş ortamlarında yaptıkları işin tam karşılığını alamadıklarını ifade etmektedirler. Bir görüşmeci Elâzığ ilinde karşılaştıkları sorunları *“İş bulma konusunda sorun yaşıyoruz çalışmadığımız içinde ihtiyaçlarımızı karşılamakta zorlanıyoruz, iş yeri açmak istesek bize imkân vermiyorlar ruhsat alamıyoruz, oturma izni verilmiyor, hani ruhsatsız bir yer açtığımızda ise belediye gelip hemen kapatıyor ceza kesiyor sıkıntılar bunlar”* (35,E) şeklinde ifade etmektedir.

Görüşmeciler Elâzığ ilinde iyi bir iş bulamadıklarında veya ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde bir gelire sahip olamadıklarında geçim sıkıntısı sorunu ortaya çıkmaktadır. Görüşmecilerin büyük bir kısmı elde ettikleri gelirin kendilerine yetmediğini belirterek temel ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşadıklarını ve yardım beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu durumu bir görüşmeci *“Ben diyaliz hastasıyım maddi sıkıntı çekiyoruz, mutfak ihtiyaçlarımızı karşılayamıyoruz, 13 yaşında oğlum var oto lastikçide günlüğü 20 TL'ye çalışıyor evin kirası 500 TL zaten kazandığı parayı direkt kiraya veriyor geriye bir şey kalmıyor, büyük oğlum da 10 gündür iş arıyor bulamıyor, yardım için resmi kurumlara başvuru yaptığımızda adres Üniversite Mahallesi görüldüğünden zannediliyor ki durumumuz iyi onun için hiçbir şekilde bize yardım yapılmıyor hâlbuki bu mahallede oturma nedenimiz rahatsızlığımızdan dolayı hastaneye yakın olmak* (58,E) şeklinde ifade etmiştir.

Görüşmeciler tarafından ifade edilen sorunlardan biri de dil problemidir. Görüşmeciler resmi kurumlarındaki işlerini halletmek, ev bulmak veya günlük alanlardaki işlerini halletmek için dil bilmek ve iletişim kurmak zorundadır. Dolayısıyla görüşmeciler sürekli bir tercüman arayışı içinde ve tercüman ücreti ödemektedirler bu

durumda kendileri için sorun teşkil etmektedir. Ayrıca herhangi bir sorunla karşılaştıklarında sorunlarını dil bilmediklerinden dolayı anlatamadıklarını ve dolayısıyla çözemediklerini, hiçbir şey yapmadan sustuklarını ifade etmektedirler. Bu durumdan rahatsız olan bir görüşmeci *“Genel itibariyle resmi kurumlardaki işlerimizi halletmekte sorun yaşıyoruz. Buralara giderken tercüman aracılığıyla işimizi yapıyoruz. En basitinden bir ev kiralayacağız evi tutma aşamasında bir tercüman bulmamız gerekiyor. Evin kontratı imzalandığında bir tercüman bulmamız gerekiyor. Hastaneye gittiğiniz zaman bir tercüman bulmamız gerekiyor (32,E)* şeklinde ifade etmiştir.

Araştırma kapsamında Suriyeli ailelere SYDV’nin yılda bir veya iki kere gıda ve kömür yardımı yapıldığını, İHH’nın soba, battaniye gibi yardımlarının olduğunu bunların dışında yerel yardım kuruluşu olan Mamuret’ül Aziz Vakfının ve Ab-ı Hayat Vakfının maddi ve gıda yardımlarının mevcut olduğu belirlenmiştir. Görüşmecilerden bazıları yardımların yetersiz olduğunu, verilen yardımların kendilerine bir yarar sağlamadıklarını ifade etmişlerdir. Düzenli yapılan bir yardımın söz konusu olmaması, yapılan yardımların miktarlarının az olması dolayısıyla kalabalık yaşayan ailelere yardımların yetmemesi ve yapılan yardımların adaletli bir şekilde dağıtılmaması görüşmecilerin dile getirdiği sorunlar arasındadır. Belli kişilerin her seferinde belli ailelere yardım etmesi yardımların eşit bir şekilde yapılmadığını bunun da kendileri için sorun teşkil ettiğini açıklamışlardır. Ayrıca ilerleyen zamanlarda Elâzığ ilinde yaşayan Suriyeli bireylerin sayılarının artmasıyla yardımların eskiye oranla daha da azaldığını ifade etmişlerdir. Bu durumu bir görüşmeci, *yaşam şartlarının zor daha da zorlaşmakta olduğunu söyleyerek, buradaki Suriyelilerin sayısının arttığını ve eskisi gibi yardımların yapılmadığını ifade ediyor. Ayrıca bir önceki valinin kendilerine çok yardım yaptıklarını kirayı ödediklerini ve her ay SYDV’den yardım yapıldığını söylüyor ama şu anda durumun zorlaştığını hiçbir şekilde yardım yapılmadığını ifade ediyor, kendisinin üçüzleri var ve aylık masraflarının fazla olduğunu söylüyor (42, E)*

Bununla beraber ilk geldiklerinde ev bulmada çok sorun yaşadıklarını kendileri Suriyeli olduğu için kimsenin kendilerine ev vermek istemediklerini ve verilen evlerin kendilerine daha yüksek bir ücret ile kiraya verdiklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli insanlara olan ön yargılardan ve ortalıkta dolaşan yalan yanlış söylentilerden rahatsız olduğunu ifade eden görüşmeciler de bulunmaktadır. Elazığ ilinde karşılaştığı sorunları bir görüşmeci *“İlk geldiğimde dil sorun oldu sonra iş bulmak daha sonra ise ev bulmak zor oldu Suriyeli olduğumuz için kimse ev vermek istemedi zamanla duruma alıştık ev iş*

bulabildik yavaş yavaş Türkçe de öğrendik ancak yine de iş sorun çünkü yazın iş oluyor kışın olmuyor evde oturmak zorunda kalıyoruz” (26,E) ifade ederken başka bir görüşmeci “Sen ilk önce yabancı bir memlekettesin her şeyi zor olarak kabul edebilirsin örneğin; dil konusu, iş bulma konusu, çalışma şartları, çalışma süresi, okul konusu bunların hepsi ayrı bir zorluk ayrıca Suriyelilerin sayısı çoğaldı artık eskisi gibi yardımlar söz konusu değil bir de milletin bakış açısı ve davranışları değişmeye başladı bu da farklı bir sorun” (18,E) şeklinde ifade ederek her alanda birden fazla sorunla karşılaştıkları görülmektedir.

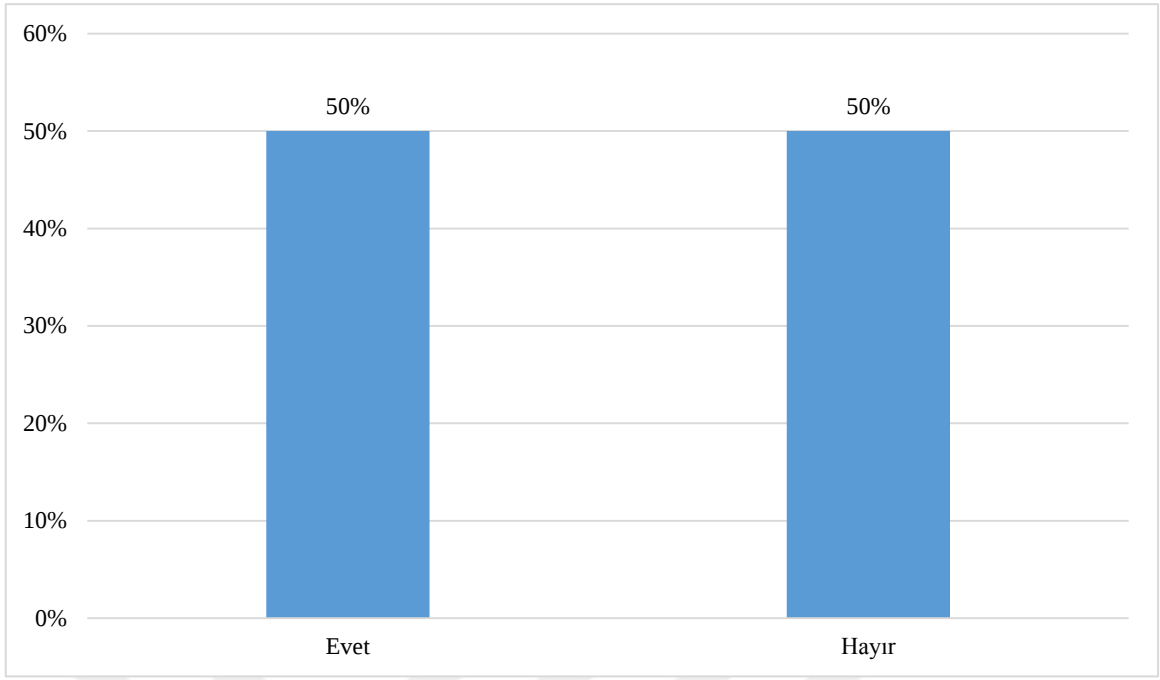
Araştırma kapsamında katılımcılara kendilerini en çok zorlayan sorun sorulduğunda dil bilmemek, sürekli olan bir iş bulmak, kirayı ödemek, elektrik ve su faturalarını ödemek şeklinde görüşmeciler cevap vermişlerdir. Yukarıda dile getirilen ifadeler katılımcıların yaşam şartlarının zorluklarını ve Suriyeli bireylerin yaşama uyum sağlarken karşılaştıkları sorunları göstermektedir.

3.2.2. Suriyeli Sığınmacıların Elazığ’daki Çalışma ve İstihdam Alanları

Suriye’de yaşanan iş savaş ve acı yıkımlardan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler sığındıkları ülkelerde zor şartlar altında hayatlarını idame ettirmektedirler. Elâzığ ilinde yaşayan sığınmacılar da yaşamlarını sürdürürken, temel ihtiyaçlarını karşılarken çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır.

Araştırmamızın bu kısmında Suriyeli sığınmacıların Elâzığ ilinde istihdam alanları, çalıştıkları iş ortamlarındaki durumları ve iş bulma, meslek edinme durumu, çalışma koşulları, kazancın temel ihtiyaçları karşılamaya yetip yetmediği, emeklerinin karşılığını alıp almadıkları, ve iş bulma sürecine nasıl dahil oldukları gibi konularda sorulmuştur. Bu sorular neticesinde araştırma kapsamında Elâzığ ilinde görüşülen görüşmecilerin dile getirdiği ifadelerle istihdam ve çalışma alanında karşılaştığı sorunlar belirlenmiştir.

İlk olarak araştırmamızın örneklem grubuna “Elazığ’da herhangi bir işte çalışıyor musunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve görüşmecilerin cevapları aşağıda görülen grafikteki gibi olmuştur.

Grafik 16. Çalışma Durumları

Suriyeli görüşmeciler grafikte de görüldüğü gibi sorulan soruya eşit bir şekilde %50 evet, %50 hayır) cevap vermişlerdir. Hayır, cevabını veren 30 görüşmeciden 18'i kadındır.

Hayır, cevabını veren erkek ve kadın görüşmecilere neden çalışmadıkları sorulduğunda 58 yaşındaki erkek görüşmeci şunları ifade etmiştir:

“Ben rahatsız olduğum için çalışamıyorum, büyük oğlum iş arıyor, küçük oğlum ise bir oto lastikçide günlük 20 tl ye çalışıyor sabah 8 akşam 8 arası çalışıyor, eve geldiği zaman ne elleri ne de sırtı tutuyor kendini yatağa atıyor yorgunluktan, iş şartları çok zor oğluma çok üzülüyorum, ayrıca kazandığı yetmiyor bizim için 250 kiraya veriyoruz, sonra internet doğal gaz, elektrik faturaları geriye bir şey kalmıyor mutfak malzemelerimiz çok eksik.”

Başka bir görüşmeci ise şunları ifade ediyor:

“Kendi alanımda çalışacak bir iş yok başka işlerde çalışmak gücüme gidiyor onun için çalışmıyorum, 3 tane çocuğum var üçü de pazarda günlüğü 15 ile 25 tl arası çalışıyor çocukların kazandığı para ile geçinmeye çalışıyoruz.” (43,E)

Verilen başka diğer bir cevap ise şu şekildedir;

“Suriye’deki yaşanan bir olay sırasında yaralandım, kolumda platin var ve sol yanımda kurşun yaraları var dolayısıyla çalışamıyorum, ihtiyaçlarımı ailem karşılıyor.”(31,E)

Yukarıdaki ifadelere bakıldığında erkek görüşmecilerin çalışmama nedenleri; rahatsız olduklarından, Suriye’de yaşanan olaylardan dolayı çalışamaz durumda olduklarından ve statü olarak daha düşük bir işte çalışmaktan gücendiklerinden dolayı çalışmadıklarındandır.

Kadın görüşmecilerin çalışmama nedenlerine baktığımızda 19 yaşındaki kadın görüşmeci şunları ifade etmiştir:

“Ev hanımıyım kültürümüzde yok hem kocam da çalışmama müsaade etmez, eşim sıhhiye işinde çalışıyor kışın gelir olmuyor ama yazın 1000 1200 TL kazanıyor, kocam da işinden memnun sadece çok çalışıyor”

Başka bir görüşmeci ise;

“Ev hanımıyım burada herhangi bir işte çalışmıyorum hem bu yaşta ne iş yapabilirim ki 2 bekar oğlum var, biri fabrikada çalışıyor diğeri mobilya işinde çalışıyor, asgari ücret alıyorlar, sigortaları yok ve çok çalıştırıyorlar”(53,K)

Başka bir cevap veren görüşmeci ise şunları dile getirmiştir:

“Suriye’deyken de çalışmıyordum burada da çalışmıyorum, ev hanımıyım, hem çocuklarım var onlara bakıyorum, eşim mobilyacıda 1000 TL ye çalışıyor.”(22,K)

Kadın görüşmecilerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere çalışmama nedenleri, eşlerinin çalışmaya müsaade etmemesi, küçük çocuğu sahibi olan görüşmecilerin çocuklarına bakmakla yükümlü olması, yaşı büyük olan görüşmecilerin çocuklarının çalışıp eve gelir getirmesi yer almaktadır.

Çalışmayan görüşmecilere yöneltilen ‘geçiminizi nasıl sağlamaktasınız?’ sorusuna görüşmecilerin bazıları Suriye’deki birikimlerinden faydalandıklarını, bazı görüşmeciler aile ve akrabalarının yardımıyla geçindiklerini ifade ederken bazı görüşmeciler de eşlerinin veya çocuklarının çalışıp kazandığı gelir ile ihtiyaçlarını karşıladıklarını dile getirmişlerdir. Çalışma kapsamında görüşülen 35 yaşındaki bekar erkek *“burada bir işte çalışmıyorum, iş aradım bulamadım, abim de ziraat mühendisi iş bulamadı, şimdiye kadar birikimlerimizle idare ettik, Almanya’da mülteci statüsünde bir abim var her ay para gönderiyor ilerde ne olur bilemiyorum.”* şeklinde ifade de bulunmuştur.

Suriyeli birey ve aileler, göç ettikleri yerlerde çalışabilecek yeterli vasya sahip değillerse istihdam olanaklarının dışında kalmakta veya sosyal güvencesi olmayan, günöbirlik düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar (Çoban-İçağasıoğlu,

2011: 115). Genellikle Suriyeli mülteciler ağır işlerde, düşük ücretli ve devamlılığı olmayan işlerde çalışmaktadırlar.

Suriyeli sığınmacıların önemli bir kısmı iş/çalışma konusunda büyük sıkıntı çekmektedirler. Sıkıntıların başında iş bulamama, ücret düşüklüğü, ücretlerin ödenmemesi, vasıflı işlerin azlığı vb. gelmektedir (Açıkgöz vd., 2017:94)

Araştırma kapsamında bir işte çalıştığını ifade eden görüşmecilerin çalıştıkları meslek alanlarına bakıldığında yoğun olarak inşaat sektöründe ve su tesisatı, kaynak demir işlerinde, doğalgaz ve cam balkon yapımı gibi işlerde günlük 60 ile 70 TL karşılığında çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu meslekleri takiben Suriyeli mülteciler tarafından tercih edilen diğer iş alanı mobilya sektörüdür. Görüşme yaptığımız Suriyeli bireyler aylık 700 TL ile 1000 TL arasında mobilya işinde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca görüşmecilerin bazılarının kaçak yollarla açtıkları dükkânlarda söz konusudur. Görüşmecilerin bazıları bu dükkânları işletirken bazı görüşmeciler ise bu dükkân ve lokantalarda işçi olarak 600 ile 750 TL arası bir kazanç sağlayarak çalışmaktadır. Araştırma kapsamındaki Suriyeli görüşmeciler tarafından tercih edilen diğer meslekler arasında şoförlük, kuran kursunda eğitim verme, oto yıkama ve tamir işinde çalışma, hal pazarında hamallık yapma, tercümanlık yapma gibi işlerde mevcuttur. Araştırma kapsamında görüşülen kadın görüşmecilerin büyük çoğunluğu ise ev hanımı iken Suriye'deyken öğrenci olup Elazığ ilinde okulunu bitirip tercümanlık yapan ve kuran kursunda çocuklara kuran dersi veren kadın görüşmeciler de vardır.

Suriyeli sığınmacıların; inşaat, boyacılık, su tesisat ve doğalgaz tesisatı gibi vasıf ve yüksek eğitim düzeyi gerektirmeyen işlerde çalışma nedeni bu işlerin yaygınlığı, dönemsel işlerden olması ve bu sektörlerde iş bulmanın daha kolay olmasıdır. Birkaç aylık çalışmayla elde ettiği kazançları harcayan Suriyeliler tekrar iş çıktığında çalışmaya devam etmektedirler. Ayrıca inşaat sektöründe çalışan görüştüğümüz Suriyeli sığınmacılar özellikle kış aylarında inşaat sektöründe iş olmadığından dolayı kışın çalışmadıklarını evde boş oturduklarını dile getirmişlerdir.

Suriyeli sığınmacıların çalıştıkları işlerin sürelerinin kısa olması erkek görüşmecilerin birden fazla meslek alanında çalıştıklarını göstermektedir. Örneğin araştırma kapsamında görüşülen 29 yaşındaki erkek görüşmeci “*Mobilyacıda, oto yıkamama işinde, inşaat ve lokantada çalıştım, çalıştığım işlerden en fazla aldığım ücret 1000 TL'dir. Şu an 1 aydır çalışmıyorum kışın iş bulmak çok zor.*” birden fazla iş alanında çalıştığını ifade etmiştir.

Yine başka bir görüşmecinin ifadesine bakıldığında; *“10 gündür işsizim çalışmıyorum daha önceleri mermer işinde, kaynak işinde, elektrikçide çimento taşıma işinde çalıştım ve Mersin’e limon toplamaya gittim, boş durmamak için elimden ne geliyorsa yapıyorum.”* (45,E) görüşmecinin çeşitli işlerde çalıştığı görülmektedir.

Araştırmamız kapsamında Suriyeli mültecilerin genellikle vasıfsız ve yüksek eğitim seviyesi gerektirmeyen zor işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir. Ancak Suriyeli bireylerin bu işleri yapmaları, onların eğitimlerinin ve vasıflarının düşük olduğu anlamına gelmemektedir. Örneğin Suriye’de mesleği hemşirelik olan 33 yaşındaki evli bir erkek görüşmeci Elazığ ilinde hal pazarında günlük 20 TL’ye hamallık yapmaktadır. Bu durum Elâzığ ilinde yasal çalışma hakkı bulunmayan ancak çalışmak zorunda olan bir sığınmacının, vasıflarının çok altında bir meslekte çalışmak zorunda kalabileceğini göstermektedir.

Ayrıca Suriye’deki mesleği çok iyi olup Elâzığ ilinde vasfının çok altında bir meslekte çalışmayı reddeden görüşmeciler de bulunmaktadır. Bu bireyler vasfının altında bir işte çalışmak yerine eğitim çağındaki çocuklarını çok düşük ücretlerle hal pazarlarında, lokantalarda, dükkânlarda günlük 15 ile 25 TL arası ücretlerle çalıştırmakta ve çocuklarının evine getireceği geliri beklemektedir. Böylece çocuk işçi kavramı ortaya çıkmaktadır. Çocuk işçiler yetiştikten daha da düşük ücretlerle çalıştığı için çok fazla tercih edilmekte ve çocuk işçilere hak ettiği ücretten daha düşük bir ücret verilerek çalıştırılmaktadır. Aile gelirinin düşük olması, yetişkinlerin iş bulamamış olması çocukların çalıştırılmasına neden olmaktadır. Örneğin araştırma kapsamında görüştüğümüz *43 yaşındaki evli 5 çocuk sahibi olan erkek görüşmeci Suriye’deyken herkes tarafından tanınan bir eczacı iken burada statüsü altında bir işte çalışmayı reddedip 3 tane çocuğunu hal pazarında 15 TL ile 25 TL arasında çalıştırmaktadır.*

Göçmenler, kendilerinden önce göç etmiş olan tanıdıkları vasıtasıyla onların deneyimlerinden gerekli bilgileri elde ederek gittikleri yerlerde kalacakları yaşam alanları ve çalışma ortamları hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler. Ayrıca çalışanlar yeni bir iş bulmak için genellikle sosyal ağlara başvurumaktadırlar. Akrabalık veya komşuluk ilişkileri gibi sosyal ağları kullanarak iş bulma oldukça yaygın kullanılan bir yöntem olmaktadır. Sosyal ağlardan yararlanarak iş bulma, Suriyeli göçmenlerin kullandığı bir yöntemdir. Suriyeliler birbirleriyle kurdukları ağlar sayesinde iş bulmakta, işverenler ise ucuz emek transferi yaparak Suriye’den gelen tanıdıklarını çalıştırmaktadırlar (Özkarlı, 2014:46).

Araştırma kapsamında örneklem grubunu oluşturan bireylere yöneltilen “Çalıştığınız işi nasıl buldunuz?” sorusuna görüşmeciler;

“arkadaşım orada çalışıyordu o işten çıkınca ben başladım” (39,E)

“ abim buldu oda orada çalışıyordu beni yanına aldı” (18,E)

“ amcam buldu” (28,E)

” Suriyeli bir arkadaşın vasıtasıyla çocuklarıma iş bulduk” (61,E)

“ arabam olduğu için kendi iş imkânımı oluşturdum” (27,E)

“sürekli alışveriş yaptığımız market sahibinin yardımıyla iş bulduk” (43,E)

“birikmiş param vardı Türk arkadaşın vasıtasıyla kendi dükkânımı açtım” (36,E)

“ kendim sorarak buldum” (45,E) şeklinde cevap vermişlerdir.

Yukardaki ifadeler de bakıldığında ve diğer görüşmecilerin cevapları da değerlendirildiğinde araştırma kapsamında görüşülen Suriyeli görüşmecilerin genel olarak çalıştıkları işi, sorarak kendilerinin veya akraba, arkadaş ve çevredeki tanıdıklarının yardımıyla, imkânı olanların ise işlerini kendilerinin kurduğunu söyleyebiliriz.

Suriyeli sığınmacılar sosyal güvenceden, devlet korumasından ve örgütlü yaşamdan yoksun şekilde, çok düşük ücretler karşılığında sadece karın tokluğuna çeşitli işlerde çalışmaktadırlar. Çalışma sürecinde sözleşme yapma, iş ve ücret güvencesi gibi konular, çoğunlukla işverenlerin insafına bırakılmaktadır. Ayrıca sigortasız çalıştırma, fazla mesai, ücretlerin ödenmemesi, ağır işlerin yaptırıldığı gibi durumlar söz konusu olduğunda Suriyeli mülteciler açısından bir hak talep etmek neredeyse imkânsızdır (Özkarslı, 2014:44-47).

Araştırma kapsamında örneklem grubunun çalışma şartları hakkındaki düşünceleri sorulduğunda görüşmeciler Özkarslı’nın ifadelerine benzer cevaplar vermiştir. Araştırma kapsamında dikkat çeken bazı görüşmecilerin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“ Çocuklarımin çalışma süreleri çok fazla ancak yapabilecekleri bir şey yok, kazandıkları yeterli değil, patronlarıyla araları iyi onun için bir şey söylemiyorlar” (53,E)

“Ne zaman çağırırsalar o zaman gidiyoruz belli bir süresi yok memnun değilim ancak çalışmak zorundayım.” (42,E)

“Türkiye’de çalışmak Suriye’ye göre çok zor, çalışma süreleri çok uzun Suriye’de çalışma süreleri daha kısa.” (45,E)

“Burada çok fazla yoruluyoruz çalışma süreleri çok fazla ama yapabilecek bir şey yok geçinmek için çalışmam gerek.” (40,E)

“Şartlar zor hamallık yapıyorum, 1. Kattan 5. Kata eşya çıkarıyorum, çalışma süresi uzun ve verilen yemekler az ve iyi değil bir nevi ölmek için yiyorsun”(39,E)

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında görüşmeciler çalışma şartlarının çok zor, çalışılan işin ağır ve çalışma sürelerinin çok fazla olduğunu dile getirmektedirler. Görüşmecilerin çalışma koşulları hakkında dile getirdiği diğer bir ifade ise sigortasız olarak çalışıyor olmalarıdır. 53 yaşındaki kadın görüşmeci *“çocuklarım mobilya fabrikasında sigortasız olarak çalışıyorlar, çok çalıştırıyorlar, asgari ücret alıyorlar ama sigortaları yok”* şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Suriyeli görüşmecilerin dile getirdiği ifadelerden biri de çalıştıkları ortamlarda kendilerine daha fazla iş yükü yüklendiği ve yaptıkları işin karşılığını vermedikleridir. 45 yaşındaki erkek görüşmeci *değişik işlerde çalıştığını ve farklı insanlarla karşılaşmış olduğunu söyleyerek bazılarının iyi bazılarının ise kendilerine kötü davrandıklarını ifade etmiştir. İş ortamında kendilerine sürekli sorun çıkardıklarını, Suriyeli olduğu için kendisine fazla iş yükleyip hızlı olması gerektiğini söylüyorlarmış. Mesai saatleri dışında çalıştırıp paralarını vermiyorlarmış mesela iş 6 da bitiyormuş ancak kendisini 8’e kadar çalıştırıp 2 saatin parasını vermediklerini* ifade etmiştir.

Yukarıdaki düşüncelerden farklı olarak ifade edilen bazı görüşler de bulunmaktadır. Örneğin; 31 yaşındaki erkek görüşmeci *“Arabam bana ait işimin şartlarını kendim belirliyorum”* şeklinde görüşlerini dile getirirken, 37 yaşındaki erkek görüşmeci *“cam balkon işinde çalışıyorum aylık 800 TL alıyorum işimden ve çalışma şartlarından memnunum”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Yine başka bir görüşmecinin ifadesine bakılırsa *“Çalışma şartları açısından pek bir fark yok sadece oradayken koca bir binayı boyarken burada birkaç odayı boyalıyoruz”* şeklinde ifadelerde bulunarak çalışma şartlarından memnun olduklarını veya Suriye’deki çalışma şartlarına benzer oradaki yaptığı işten farklı bir iş yapmadığını dile getirmektedirler.

Çalışma kapsamında örneklem grubuna *“ Emeğinizin karşılığını aldığınızı düşünüyor musunuz?”* şeklinde yöneltilen soruya herhangi bir işte çalışan görüşmecilerin %10’u evet şeklinde cevap verirken %40’ı hayır şeklinde cevap vererek emeklerinin karşılığını almadıklarını ifade etmişlerdir.

Emeğinin karşılığını aldığını ifade eden görüşmecilerin gerekçelerine bakıldığında çalıştıkları yerlerden ücretlerini tam olarak alması, yerli çalışanlar ile

kendilerinin arasında herhangi bir ayrımın olmaması ve bazı görüşmecilerin çalışma şartlarını kendi belirlediği işlerde çalışması ifadeler arasında dikkat çekmektedir. Bu durumu 37 yaşındaki erkek görüşmeci “*çalıştığımı aldığım sürece sorun yok*” şeklinde ifade ederken, 21 yaşındaki erkek görüşmeci ise “*çalışanlar arasında ayrım yapılmadığı ve çalışanların haklarının verildiği sürece sorun yok*” şeklinde ifade etmiştir.

Çalışma ortamında emeğinin karşılığını alamadıklarını ifade eden görüşmeciler neden olarak genellikle çalıştıkları işe ve çalışma süresine göre aldıkları ücreti düşük bulmakta ve aynı işi yapan yerli halktan daha düşük ücret aldıklarını savunmaktadırlar. Hatta bazı görüşmeciler çalıştıkları yerlerde bu düşük ücreti bile tam alamadıklarını ifade etmektedirler. “*Çalıştığım iş alışkın olduğum iş onun için bir sıkıntı yok sadece paramızı almakta zorluk çekiyoruz, 5 bin lira alacağım var ancak alamadım, araya birilerinin girmesiyle bir kısmını verdiler ancak tamamını vermediler.*” şeklinde ifade ederken yine 18 yaşındaki erkek görüşmeci *ben parke döşemede günlük 40 liraya çalıştım ve paramın çoğunu alamadım*” (22,E) şeklinde ifade etmiştir.

Araştırma kapsamında görüşmecilerin dile getirdiği sorunlardan biri de aynı iş ortamlarında Suriyeli çalışanlar ile yerli çalışanlar arasında yapılan ayrımcılıktır. Bu durumu 26 yaşındaki erkek görüşmeci “*ben usta olarak çalıştığım yerlerde Türk ustalarla aynı işi yapmama, aynı bilgiye sahip olmama rağmen bana 70 TL verirken Türk ustalara 100 TL veriyorlar bu da hakkımın verilmediğini gösteriyor.*” şeklinde ifade etmiştir. Başka bir görüşmeci ise “*eczanede Suriyeliler için tercümanlık yaparken sadece ayak işlerine bakan biri 800 TL alırken ben çok düşük ücretler aldım anlatmak istediğim ortada bir tarafsızlık var, işverenler ne kadar faydalanabilirsem kar şeklinde düşünüyorlar bu da büyük sıkıntı tabii ki*” (18,E) şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Ayrıca yine aynı görüşmeci organize sanayide demir işinde çalışırken *orada çalışan işçiler hiçbir şekilde kendileriyle beraber yemek yemediklerini ifade etmiştir ilk önce Suriyeliler yemeklerini yiyecek sonra yerli işçiler oturup yemek yiyormuş, hepimiz Müslümanız ve insanız bu durum neden böyle diye sorduklarında cevap bile vermiyorlarmış.* İfadeler Suriyeli işçilerin çalışma ortamlarında çeşitli ayrımcılığa maruz kaldığını göstermektedir.

Çalışma kapsamında görüşülen sığınmacılar kazanılan gelirin her ne kadar düşük olsa da ihtiyaçları karşılamaya yettiğini dile getirmişlerdir. Ancak durumun ifade edilen şekilden farklı olduğu söylenebilir çünkü görüşmeciler zor zamanlarda ihtiyaçların

karşılanmasında sadece elde edilen gelirler değil yardım kuruluşları, akraba ağı, geniş aile ortamı, çevre yardımları gibi kaynaklarında etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Görüşmeler esnasında Suriyeli sığınmacıların dile getirdiği ifadelerden biri de Suriye'deki statüleri ile Elâzığ ilindeki statüleri arasında fark olduğudur. Bu durumu bir görüşmeci *“Babam orada generaldi, mülkiyet olarak çok varlıklıldık buna bağlı olarak nefsi olarak ta çok rahattık hani hizmetçilerimiz vardı babamın emrimde çalışan bir sürü asker vardı evimiz bulunduğumuz yerin en büyük eviydi ayrıca herkese saygı duyuyordu bize buda nefsi olarak hoşumuza gidiyordu ancak o anki durumumuzdan hiçbir şey yok havadan yere düşmüş gibi olduk çok fark var kimseye gidip gelemiyoruz burada”*(35,E) şeklinde ifade etmiştir.

Genel olarak Suriye'deki savaştan etkilenmiş, zarar görmüş olan sığınmacılar sığındıkları illerde sosyal güvenceden ve devlet korumasından yoksun, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerde, günlük ödeme karşılığı vasıfsız işçi olarak çalışmaktadır. Emeklerinin çok altında ücret karşılığında çalışmakta çoğu zaman o ücreti bile alamamaktadırlar. Ancak bu duruma razı olmaktadırlar bu da bir çaresizlik göstergesidir.

3.3. Sosyo-Kültürel Alanda Entegrasyon ve Karşılaşılan Sorunlar

Suriyeli sığınmacıların entegrasyonunun bütünüyle gerçekleşebilmesi için, geçici koruma altındaki bireylerin sosyal ve kültürel anlamda kendilerini içinde yaşadığı topluma dahil etmeleri ve toplumda yaşayan diğer bireyler tarafından kabul görmeleri gerekmektedir.

Yaşanılan herhangi bir yerde entegrasyon kavramının ortaya çıkış ve sürecinde önemli göstergeler ortaya çıkaran sosyo-kültürel alan, kişilerin dil öğrenimlerini, toplumsal uyumlarını, Suriyeli sığınmacılar ve yerel halkın komşuluk ilişkilerini, akrabalarla olan diyaloglarını, toplum içinde dışlanmadan, ayrımcılığa uğramadan toplumda görünürlük kazanmaları ve mekânsal olarak özgürleşmesi gibi temel bazı şartları ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırma kapsamında, Suriyeli bireylerin dil öğrenimleri ve sosyal uyumları, yerli veya Suriyeli bireylerle olan komşuluk ilişkiler, akrabalık bağları, dini ritüellerini yerine getirme koşulları, sorumluluklarında meydana gelen değişimlerin neler olduğu gibi konularda sosyo-kültürel alandaki faaliyetleri incelenmiştir.

Bireylerin bir robot olmadığı, tarihi, kültürü, tecrübeleri, alışkanlıkları olduğu kabul edilirse, geçici koruma statüsü altındaki bu bireylerin barındıkları ülkelerdeki sığınma süresi boyunca uyumlarının sağlanmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Bir bireyin evinden, yurdundan geride her şeyi bırakarak ayrılmak zorunda kalması başka bir ülkeye sığınması, yanında birikimlerini getirememesi, yurdunda sahip olduğu statü kadar sosyal destek sistemleri denen aile, akraba, komşuluk gibi ilişki ağlarının yok olması bireyin içinde yaşadığı toplumda gündelik ilişkilerde Suriyeli bireyler için bir takım zorluklar yaşaması uyum sürecinin zor gerçekleşeceğini göstermektedir.

3.3.1. Kültür Dil İlişkisi

Suriyeli sığınmacıların gündelik yaşamlarının genişletebilmelerinin ve toplumda varlık gösterebilmelerinin birinci koşulu içinde yaşadıkları toplumun dilini konuşabilmeleridir. Travmatik ve acı tecrübeler sonucu ülkelerini terk ederek dilini ve kültürünü bilmedikleri bir başka ülkede yeni bir yaşam kurmak zorunda olan bu kimseler için dil, en az barınma, gıdaya erişim ve hukuki haklar kadar önemli bir temel ihtiyaç ve toplumsal kabul kapılarını açabilen en temel enstrümandır. Dil öğrenimi ve sosyal uyum konusu, “uyum” temalı ilgili YUKK maddesinde “... sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini

kolaylaştıracak bilgi ve becerileri kazandırmak” kelimeleriyle ifade edilmektedir (YUKK madde 96. Akt. IGAM, 2017:58).

Araştırma kapsamında katılımcıların önemli bir kısmının %31,67’sinin hiç Türkçe bilmediği, %30’unun birkaç kelime bildiği (birkaç kelimeden kastedilen şey günlük yaşantıda kullanılan selamlaşma, nasılsın, iyi misin şeklindeki ifadelerdir) tespit edilmiştir (bkz. Grafik 6). “Türkçe biliyor musunuz?” sorusuna bir görüşmeci *“Bildiğim tek kelime nasılsın? Türkçe bilmiyorum. Evde ki ufak çocuklar az da olsa Türkçe biliyor. Keşke öğrenebilsem, öğrenmeyi çok istiyoruz ama Türk olan eşimiz dostumuz yok, Türkçe bilen akrabamız yok bundan dolayı öğrenemiyoruz, iki tane çalışan oğlum var 16, 14 yasındalar Türk insanların yanında çalıştıklarından dolayı çokta iyi olmazsa biraz Türkçe biliyorlar ve anlaşıyorlar ama biz Türk insanlarla gidip gelmediğimiz ve konuşmadığımız için Türkçe bilmiyoruz ve öğrenemiyoruz”* (43,E) şeklinde cevap vermiştir.

Araştırmaya katılan Suriyeli görüşmeciler dil bilmeme sorununu kendilerinin karşılarına her alanda çıktığını belirterek Türkçe öğrenmek istediklerini dile getirmişlerdir. Ancak dil öğrenebilecekleri herhangi bir kursun olmadığını ifade etmektedirler. Katılımcıların hangi amaçla dil öğrenmek istediklerine bakılacak olursa;

“Türkçe öğrenmeyi istiyorum ama hem imkânımız yok hem de bunu resmiyete dökebileceğimiz gidebileceğimiz bir kurs yok. İnsanlarla iletişim sağlayabilmek için, işlerimizi görebilmek için, günlük ihtiyaçlarımızı giderebilmek için Türkçe öğrenmek isteriz. Ancak Türkçe bilmediğimiz için kendimizi toplumdaki soyutlamak zorunda kalıyoruz” (32,E)

“Müslüman kardeşlerimizle ilişkilerimizi geliştirmek için öğrenmek istiyorum”(53,E)

“Sosyal hayatımızı idame ettirebilmemiz için, resmi kurumlarda kendi işimizi halletmek için öğrenmek istiyoruz”(42,E)

“Türkçe bilmiyoruz farklı bir devlette yaşıyoruz onlara uyum sağlayabilmemiz için dil bilmek gerekiyor”(48,E)

“Dil öğrenmeye ihtiyacımız var ne zaman döneceğimiz belli değil ne öğrensek bizim faydamıza”(38,E)

“Türkçe öğrenmek isterim, çünkü burada yaşamayı düşünüyorum, üniversiteye gitmek için uğraşıyorum bunun için de bir Türk arkadaştan Türkçe öğreniyorum”(29,E)

“Belki kendi alanımda iş bulurum diye öğrenmek istiyorum”(33,E)

“Birkaç kelime dışında bir şey bilmiyorum. Öğrenmek istiyorum çünkü dili farklı olan bir ülkede yaşıyorum ve insanlarla iletişim kurmak istiyorum, hastanede ve ya herhangi bir kurumda işlerimi kendim halletmek isterim”(37,K) gibi ifadelerin olduğu görülmektedir. Genel anlamda Suriyeli sığınmacılar toplumda soyutlanmadan yaşamak, yerli halk ile olan ilişkilerini geliştirmek, işlerini ve ihtiyaçlarını giderebilmek ve hayatlarına sorunsuz devam edebilmek için Türkçe öğrenmek istediklerini ifade etmişlerdir.

Yine araştırma kapsamında katılımcılar Türkçeyi çok öğrenmek istediklerini ancak kendilerine öğretebilecek herhangi bir resmi kurum veya kursların olmadığını ifade etmektedirler. Kendi çabalarıyla, Türk dost ve akrabalarının yardımlarıyla veya okula giden çocukların yardımlarıyla Türkçe öğrendiklerini ifade etmektedirler. Buna karşın çalıştıklarından ve sorumluluklarının fazla olmasından dolayı dil öğrenmeye zaman olmadığını ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır.

Genel itibariyle dil bir ulusun vazgeçilmez öğelerinden biridir. Dil anlamın kurulduğu kültürel unsurdur. Yaşamın her alanında gerekli olan dil Suriyeli sığınmacıların içinde yaşadığı sosyal hayata uyum sürecini etkilemektedir. Suriyeli sığınmacılar en basitinden bir ihtiyacını dile getirirken bile iletişime ihtiyacı vardır dolayısıyla günlük hayattaki ihtiyaçların karşılanmasından, resmi kurumdaki işlerin halledilmesinde, sağlık, çalışma, eğitim alanlarında ihtiyaçların giderilmesinde, komşuluk ilişkilerin gelişmesinde içinde yaşanılan toplumun dilinin öğrenilmesi gerekmektedir. Ayrıca araştırma kapsamında yapılan gözlemler sonucu biraz Türkçe bilen ve Türkmen kökenli olan katılımcıların sosyal hayata daha kolay uyum sağladıklarını ve karşılaşılan sorunlarının daha az olduğu gözlemlenmiştir.

Sosyal kültürel hayata uyum sürecinde göç eden birey ya da grupların kültürü kadar gidilen ülkenin kültürünün bilinmesi ve kültürlerin benzer özellikler taşıması da önemlidir ve uyum sürecini kolaylaştıran bir etkidir. Bu açıdan araştırma kapsamında görüşülen sığınmacılara göç etmeden önce Türk kültürü hakkında bilgi sahibi olup olmadığı sorulmuş ve şu ifadeler ortaya çıkmıştır;

“Suriye’deki savaştan önce rejim bize Osmanlı işgalci bir devlet bunlarda onların torunları bunlara hiçbir şekilde güvenmeyin bize ait olan Hatay ve İskenderun’u işgal ettiler şeklinde bir dayatma vardı, bizim gözümüzde özellikle öğrencilerin gözünde bu durum böyleydi. Savaş sırasında ben sınırdan 3 kamyon Türk yardım malzemesini Suriye’ye götürdüm. Dolayısıyla düşüncelerim yüzde yüz hatta

yüzde iki yüz değişti. Türkiye’den başka kimse bize destek çıkmadı kimse bize yardım etmedi. Çadır kentler olsun, milletin yardımları olsun, şehirlerine geldik şehirlerinde ve evlerinde bize ağırladılar az da olsa iş imkânı sundular şu an ki durum eskiye göre çok çok farklı. Suriye’deyken savaşıyordum savaşta yaralananları Türkiye ye getiriyor tedavi ettiriyorduk bu açıdan da çok fazla yardımlarını gördük. Şu an Türkiye bizden ne isterse yapmaya hazırız ki yapılan yardımlar gözümüzde o derece büyük çünkü kimse bize sahip çıkmadı bir tek Türkiye sahip çıktı” (43,E)

“Bildiğimiz Müslüman bir ülkeydi, diğer Müslüman ülkelerle arası iyi, milleti de merhametli bir millet, kendi arasında sorunu sıkıntısı olmayan bir ülke Müslümanlara iyi yaklaşan bir ülke zaten geldiğimizde de bizzat şahit olduk bu duruma, kimse bizi farklı karşılamadı. Ayrıca bizim oradaki eğitimimizde Türkiye bize çok çok farklı anlatılıyordu, Osmanlının bizim ülkeyi işgal ettiğini savaş sırasında da Türkiye bize düşmanmış gibi gösterildi biz buraya geldiğimizde ise apayrı bir dünyayla karşılaştık durum çok farklı bize anlatılan farklı, kitaplardan öğrenmeye kalksaydık durum çok kötü olurdu kimse bu tarafa gelmeyecekti zaten” (32,E)

“Savaştan önce pek bir bilgimiz yoktu açıkçası çokta araştırmadık ama savaştan sonra insanların çok iyi olduğunu yardım ettiklerini misafirperver oldukları duyumunu aldık hatta Türkiye hükümetine çok teşekkür ediyoruz hiçbir Arap ülkesinin yapmadığını yaptılar bizim için dolayısıyla minnettarız kendilerine” (34,K)

“Sadece adetlerinin bizim adetlerinden pek de farklı olmadığı yönündeydi sonuçta iki ülke de Müslüman ülkeler ve beklediğimiz gibi de oldu” (48,E)

“Daha önce Türkiye ye geldiğim için bilğim vardı dolayısıyla Türkiye’ye gelişimde en büyük etken daha önce gelip görmüş olmam” (38,E)

“Savaş esnasında gidip geliyordum az da olsa kültürü hakkında bilğim vardı” (31,E)

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında katılımcıların Türkiye hakkındaki düşünceleri okul çağında ders kitaplarında anlatılan şekliyle var olduğudur. Ancak savaş sırasında ve sonrasında yapılan yardımlar Suriyeli katılımcıların Türkiye hakkındaki görüşlerin değişmesinde etkili olmuştur. Özellikle Türk devletinin ve Türk insanının yardımları Suriye halkını mutlu etmiş ve Türkiye ilişkin iyi söylentiler yayılmaya başlamıştır. Bu durumda katılımcıların Türkiye’ye gelmelerine neden olmuştur. Türk halkının yardımseverliği ve misafirperverliği Suriye insanının yüreğinde önemli bir yer edinmiştir. Türkiye’nin verdiği maddi ve manevi destek Suriye halkının diğer

lkelerden görmediği desteği görmelerini ve Türkiye'nin diğer ülkelerden daha koruyucu ve sığınılacak bir ülke olduğunu düşünmelerini sağlamıştır.

Ayrıca Türkiye'nin bir İslam devleti olması Suriyelilerin hiç düşünmeden ülkemizi seçmelerindeki diğer önemli bir husustur. Suriyeli katılımcıların Türk kültürü hakkındaki düşünceleri sorulduğunda verilen cevapların en başında Müslüman bir ülke olması, inanışımızın aynı olması şeklinde ifadelerin olduğudur. Bu durum katılımcılar dini açıdan bir kültürel ilişki kurduklarını göstermektedir.

Yine bazı katılımcılar Türkiye kültür hakkında bilgi sahibi olduklarını bunun ise savaştan önce Türkiye gelip gitmesiyle ilişkilendirdikleri belirlenmiştir. *48 yaşındaki bir erkek görüşmeci 2005 yılından bu yana Türkiye'ye düzenli olarak gelip gittiğini akraba, eş dostlarının olduğunu belirterek Türkiye'yi sevdiğini dile getirmiştir.* Buna karşın Türkiye hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadan mecbur kalındığı için Türkiye'yi tercih eden katılımcılar da bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında gözlemlenen başka bir durum ise Elazığ ilinde kalınan sürecin sosyal hayata ve kültüre uyum üzerinde etkisinin olduğudur. Elazığ ilinde bir veya bir yıldan daha fazla süredir bulunan katılımcıların topluma daha fazla uyum sağladığını ve gündelik yaşamını belli standartlar çevresinde sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Elazığ ilinde kısa süredir bulunan veya yeni gelen katılımcıların daha kaygılı oldukları ve temel ihtiyaçlarını karşılama gibi sorunlarla mücadele ettikleri belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında Suriyeli katılımcıların Türkiye ile dini açıdan bir kültürel ilişki kurduğu belirlenmişti. Din Suriyeli sığınmacıların toplumsal veya kültürel hayata uyumunda önemli bir etkiye sahiptir. Katılımcıların din ile ilişkileri g ettikleri toplum içindeki yaşamlarına yön vermektedir. Bu kapsamda görüşülen sığınmacılar Elazığ ilinde dini yaşam açısından herhangi bir sorunla karşılaşıp karşılaşmadığı ve g sonrası dini yaşamlarında bir farklılığın olup olmadığı sorgulanmıştır. Katılımcıların büyük bir kısmı dini ibadetlerini rahat bir şekilde yerine getirebildiklerini, dini vecibelerini yerine getirirken hiçbir sorunla karşılaşmadıklarını, gayet memnun olduklarını ifade ederken bazı katılımcılar gündüz çalıştıklarından iş ortamlarında ibadetlerini yerine getiremediklerini söylemişlerdir.

Yine araştırma kapsamında katılımcılar Suriye'de savaşın başlamasından dolayı artık ibadetlerini yerine getiremediklerini camilere gitmekten korktuklarını, sakal uzatmaktan korktuklarını, dini açıdan baskıların olduğunu ifade etmektedirler. Bir

görüşmeci onlar nasıl istiyorsa öyle yapıyorduk, onların dediği doğru demediği yanlıştı nasıl söylemişlerse o şekilde ibadet ediyorduk, dini açıdan özgürlüğümüzü elimizden aldılar (48,E) şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Genel anlamda araştırma kapsamında görüşülen sığınmacıların Elazığ ilinde dini açıdan bir sorunla karşılaşmadığını, rahat bir şekilde camilere gidip geldiklerini, çocuklarını kuran kurslarına gönderebildiklerini, Suriyeli bayanlarında Cuma günleri camilerde toplanıp sohbet ettiklerini, bazı Suriyeli erkek ve kadın katılımcıların cami veya kuran kurslarında görev aldıklarını belirledik. Bu durum Elazığ ilinde dini açıdan entegrasyonun gerçekleştiğini gösterir. Buradaki ana etken dini inanın aynı olmasından kaynaklanmaktadır.

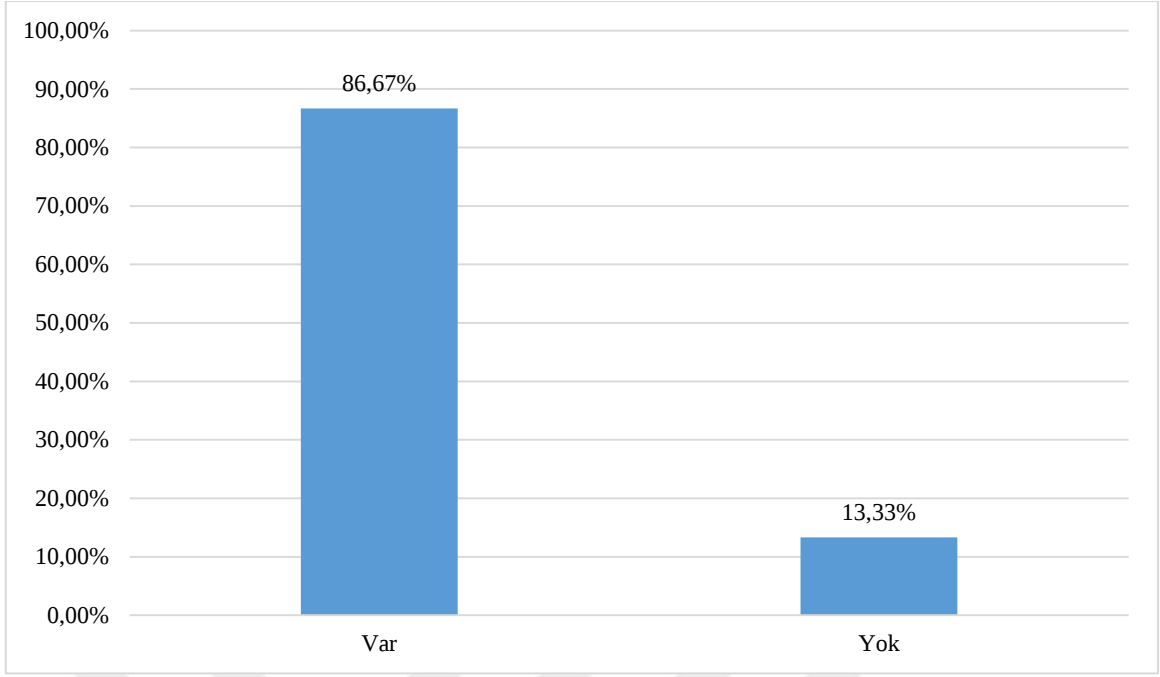
3.3.2. Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri

Suriyeli sığınmacıların aile ve çevrelerinden uzak kalmaları, ayrı bir kültürün içinde olmaları, kendilerini içinde bulunduğu topluluğa ait hissetmemeleri sosyal ve kültürel alanda yaşadıkları diğer sorunlar arasındadır.

Araştırma kapsamında katılımcıların Elazığ ilini tercih etme nedenine baktığımızda akraba veya tanıdıkların olması ifade edilen en büyük faktördür. Bu durum göç edilen yerin tercih edilmesinde, benimsenmesinde içinde bulunduğu toplumla ilişkiler kurmasında büyük etkiye sahiptir. Suriyeli bireylerin sığındıkları kentlerde özellikle, akrabalık ve sosyal bağlarının olması kentin kabullenilmesinde ve kentteki yerlilerle ilişki kurulmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Aynı şekilde Suriyeli sığınmacıların sığınmaya karar verdikleri ülke veya kentlerde kendilerine yardım edecek akraba ve tanıdıklar olduğunu bilmesi ile gideceği ülkede kendisine yardım edecek kimsesi olmayan başka bir göçmen arasında dramatik farklar vardır (Yalçın, 2004: 52).

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen “Elâzığ’da yaşayan akrabalarınız var mı?” sorusuna verilen cevaplar aşağıda grafikteki gibidir:

Grafik 17. Elâzığ’da Akraba Varlığı

Yukarıdaki grafiğe bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun %86,67’sinin akrabalarının Elâzığ’da oldukları belirlenirken %13,33’ünün akrabalarından hiç kimsenin Elâzığ’da olmadığı belirlenmiştir.

Elâzığ ilinde yaşayan akrabalarının olduğunu ifade eden katılımcılar akrabalarıyla birbirlerine gidip geldiklerini maddi manevi açıdan birbirlerine destek olduklarını ifade etmektedirler. Aşağıdaki ifadeler bu durumu ifade eden katılımcıların düşünceleridir;

“Akrabalarla gidip geliyoruz sıkıntı olduğu zaman birbirimize yardımcı olmaya çalışıyoruz elimizden ne gelirse artık yapıyoruz” (38,E)

“akrabalarla birbirimize elimizden geldiği kadar destek oluyoruz; para konusunda, iş bulma konusunda, evlerinin eşyalarını tamamlama konusunda yardımlaşıyoruz” (26,E)

“Akrabalar gidip geliyorlar biri çalışmadığında ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz evinde bir şey eksikse alırız fazla ise veririz paylaşıyoruz” (45,E) bu ifadelere bakıldığında var olan akrabaların kendilerine her konuda yardımcı olduklarını, maddi (para yardımı, ev ihtiyaçların karşılanması, gıda ihtiyaçların karşılanması) manevi (karşılaşılan bir sorun olduğunda bir araya gelmeleri ev ziyaretlerinin olması gibi) ihtiyaçların karşılanmasında birbirlerine destek oldukları görülmektedir.

Yine araştırma kapsamında Elazığ ilinde akrabalarının var olduğunu ifade eden bazı katılımcılar akrabalarla ilişkilerin iyi olduğu, birbirlerine ev ziyaretleri yaptıklarını ifade ederek sadece manevi açıdan bir destek durumunun olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla beraber bu durumu olağan karşıladıklarını çünkü birbirlerinin durumlarını bildiklerini ifade ederek “onların da maddi desteğe ihtiyacı var önemli olan nefsi olarak birbirimizin yanında olmak” şeklinde söylemleri olduğu görülmektedir. Bu durumu bir görüşmeci şöyle ifade etmektedir; *“Çok fazla akrabam var, birbirimize gidip gelmekteyiz maddi olarak birbirimize pek yardım edemiyoruz çünkü herkesin durumu belli ancak birbirimize gidip gelmek manevi olarak iyi geliyor”* (36,E)

Yine başka bir görüşmeci *“Nefsi olarak (psikolojik) yardımları söz konusu pazar günleri hepimiz bir araya oturuyoruz kimin ne sıkıntısı varsa konuşup halletmeye çalışıyoruz, maddi açıdan pek bir yardım olmuyor dolayısıyla maddi açıdan pek bir beklentimiz yok. Çünkü herkesin durumunun aynı olduğunu pek te yardım edecek durumda olmadığını biliyoruz”* (45,E) şeklinde ifade etmiştir. Bu ifadeler Suriyeli ailelerin akrabalarından maddi açıdan bir beklentilerinin olmadığını, akrabalarının var olmaları ve durumlarının iyi olmaları kendileri için yeterli olduğu göstermektedir

Yine araştırma kapsamında görüşülen Suriyeli sığınmacıların Elâzığ’da yaşayan akrabalarının olmaması kendileri için bir sorun teşkil etmektedir. Bu durumu katılımcılar aşağıdaki ifadelerle açıklamaktadırlar;

“Akrabalarımızın yanımızda olmalarını çok isteriz çok özledik onları, seslerine hasret kaldık, onlar için endişe ediyoruz. Suriye de durum iyi değil gelmeleri için de para olması gerekiyor çünkü insan kaçakçıları arttı çok fazla para istiyorlar artık sınırdan geçişte” (34, K)

“Buraya olmalarını şu açıdan isterdim burası emniyetli bir yer burada güvendedeyiz hem benim içinde bir motivasyon kaynağı olurdu. Onları bu kadar çok düşünmek zorunda kalmazdım burada olsalardı emin ellerde olduğu kanaatinde olurdum” (48,E)

Yukarıdaki ifadelere bakıldığında katılımcıların geride kalan akrabaları için kaygılandıkları görülmekte, onların sağlık ve hayatları için endişe içinde oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca akrabalarının burada olmamaları kendilerini manevi açıdan yalnız hissetmelerine neden olmuştur.

Genel anlamda katılımcıların Elâzığ ilindeki akrabalarının olma oranlarının fazla olması içinde bulundukları topluma uyum sağlama konusunda ve kendilerini yalnız hissetmemeleri konusunda olumlu bir etki yaratmaktadır.

Araştırma kapsamında sosyal kültürel entegrasyon açısından Suriyeli sığınmacıların topluma entegrasyon sürecini etkileyecek olan unsurlardan biri de komşularla olan ilişkilerdir. Araştırma kapsamındaki katılımcıların yaşadıkları mahalleden memnuniyetleri, güvende olup olmadıkları, komşularla olan ilişki ve iletişimleri, komşular tarafında yardımların olup olmadığı incelenmiştir. Sığınmacıların genel itibariyle yaşadıkları mahalleden memnun oldukları özellikle savaşın ve havadan atılan bombaların olmaması bile kendilerini güvende hissetmelerine yettiğini ifade etmişlerdir. Yine araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların çeşitli nedenlerle birden fazla ev değiştirdiklerini ve her seferinde yaşayacakları mahalleye yeniden alışmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların komşularla olan ilişkilerine bakıldığında bazı katılımcıların Suriye kökenli ailelerle komşu olmayı tercih ettikleri görülürken bazı katılımcıların yerli ailelerle komşu oldukları görülmektedir. Komşularla olan ilişkiler sorulduğunda gayet iyi olduklarını herhangi bir açıdan sorun yaşamadıklarını ifade etmelerine rağmen birbirlerine gidip gelmelerin olmadığı tespit edilmiştir. Bunda en büyük etken dil bilmemeleridir. Dil bilmeden “gidip te ne konuşacağız” şeklinde düşünmektedirler.

Araştırma kapsamında katılımcıların doğrudan komşulardan yardım istemediklerini ve genel olarak komşulardan yardım almadıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Bunun gerekçelerine bakıldığında komşularla iletişimin olmadığı, komşulardan iletişime dair bir yaklaşım olmayınca kendilerinin de iletişim kurmak için bir çaba içinde olmadıkları belirlenmiştir. Ayrıca kendilerine komşu olan ailelerin genellikle Suriyeli ve yaşam şartları iyi olmayan yerli aileler olduğundan yardım istenecek durumda olmadıklarını ifade etmişlerdir. Komşulardan yardım aldıklarını belirten katılımcılar ise genellikle eşya, gıda, giyim, yakacak yardımı aldıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma kapsamında komşularla olan ilişkilere bakıldığında genel anlamda bireylerin toplumdan soyutlanmasına neden olacak bir durumun olmadığını, yerli Suriyeli olsun ailelerle bir takım ilişkilerin kurulduğunu söyleyebiliriz. Dil her alanda olduğu gibi bu alanda da bir engel olmasına rağmen iletişim kurmak isteyen

katılımcıların el kol işaretleriyle veya öğrendikleri birkaç kelime ile iletişim kurmaya çalıştıkları söylenebilmektedir.

Suriyeli sığınmacıların sosyal hayata olan uyumunu etkileyen faktörlerden bir kaçı da savaş sonrası değişen hayat, üstlenmek zorunda oldukları sorumluluklar ve sahip olduğu roller olmuştur. Suriye’de yaşanan acı kayıplar ve o kayıplardan geriye kalan aile bireylerin olması Suriyeli ailelerin hayata uyum sağlamasını psikolojik açıdan etkilemektedir. Görüşülen bireyler yaşadıkları kayıpları hiçbir zaman unutmayacaklarını içinde bulundukları durumu atlatmak için birbirlerine çok daha fazla destek olduklarını dile getirmişlerdir. Özellikle çocuklarının savaş sırasında birçok acı olaylara şahit olduklarını ve olaylardan etkilenip psikolojik açıdan sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bazı bireylerin Elâzığ ilinde bakma yükümlü olunan aile sayısındaki artış bireyin daha fazla sorumluluk almasına, maddi ve manevi açıdan sosyal hayata olan uyumunu güçleştirmiştir.

Araştırma kapsamından tespit edilen bir diğer durum ise katılımcıların Elazığ ilinde kendilerine dair olumsuz söylentiler olmasına rağmen kendilerini toplumdan dışlanmış ve ayrımcılığa uğramış durumda hissetmiyor olmalarıdır. Ancak bu durumun çalışma alanı konusunda geçerli olmadığını Suriyeli bireylerin en çok çalıştıkları ortamlarda, yaptıkları iş ve aldıkları düşük ücretler nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıkları belirlenmiştir.

Son olarak Suriyeli sığınmacıların Elazığ ilindeki toplumsal yaşantıları ve karşılaştıkları sorunlar göz önünde bulundurularak Elazığ ilinde kalıcı olup olmadıkları sorulduğunda araştırmaya katılan görüşmecilerin büyük çoğunluğu (42 kişi) savaş biter bitmez ülkelere döneceklerini belirtmişlerdir. Elâzığ’da kalıcı olarak yaşamayı düşünmeyen görüşmeciler ülkelerinde barınabilecekleri bir ev ve çalışabilecekleri bir işin olmayacağını düşündükleri halde vatan sevgisinin farklı olduğunu dile getirerek her şeye yeni baştan başlayacaklarını söylemişlerdir. Buna karşın Elâzığ ilinde 2 yıldan fazla süredir bulunan, düzenli bir geliri olan, devlet tarafından sunulan hizmetlerden sorunsuz olarak faydalanan, çocukları eğitime devam eden ve yaşam şartları iyi olan görüşmeciler (12 kişi) hallerinden memnun olduklarını ve Elazığ ilinde kalıcı olarak yaşamayı düşündüklerini söylemişlerdir.

3.4. Eğitim Alanında Entegrasyon ve Karşılaşılan Sorunlar

Suriye’de yaşanan olaylardan etkilenen bir diğer konuda çocuk ve gençlerin eğitim süreçleridir. 2011 Mart ayında başlayan iç karışıklığın normal hayatı büyük oranda etkilemiş eğitim kurumlarının kapanmaya başlamasına ve çocukların okula devam edememesine neden olmuştur. Dolayısıyla ortada eğitimsiz geçen bir süreç söz konusudur. Okul çağındaki olan sığınmacı çocuk ve gençlerin sayılarının fazla olması eğitim ihtiyacının önemini artırmıştır.

Ayrıca sığınmacı çocuklar için eğitimin erişilebilir olması, eğitim kurum ve kaynaklarının ulaşılabilir olması, bu çocukların yaşadığı diğer sorunlarının etkisini azaltabilir. Zira göç ettikleri ülkede tutunabilmeleri amacıyla okul, çocuklar için en önemli sosyalleşme kaynağı olarak destek görevi görecektir. Bu, ait olduğu değerlerden kopup gelen çocuk için bir iyileştirme ve bulunduğu yere bağlılığını sağlayacak süreci başlatacaktır. Çocuklar için göç ettiği yerde eğitim hakkından yoksun olan olma durumu, yetişkinlik yıllarında yaşanacak sosyal problemlere kaynaklık edebilmektedir. Çünkü çocukluk yıllarında eğitim ortamında yaşanabilecek bir dışlanma olgusu yetişkinlik yıllarında da sosyal yönden dışlanmalara yol açmaktadır (Sürüel, 2008 akt. Kultas, 2017:19).

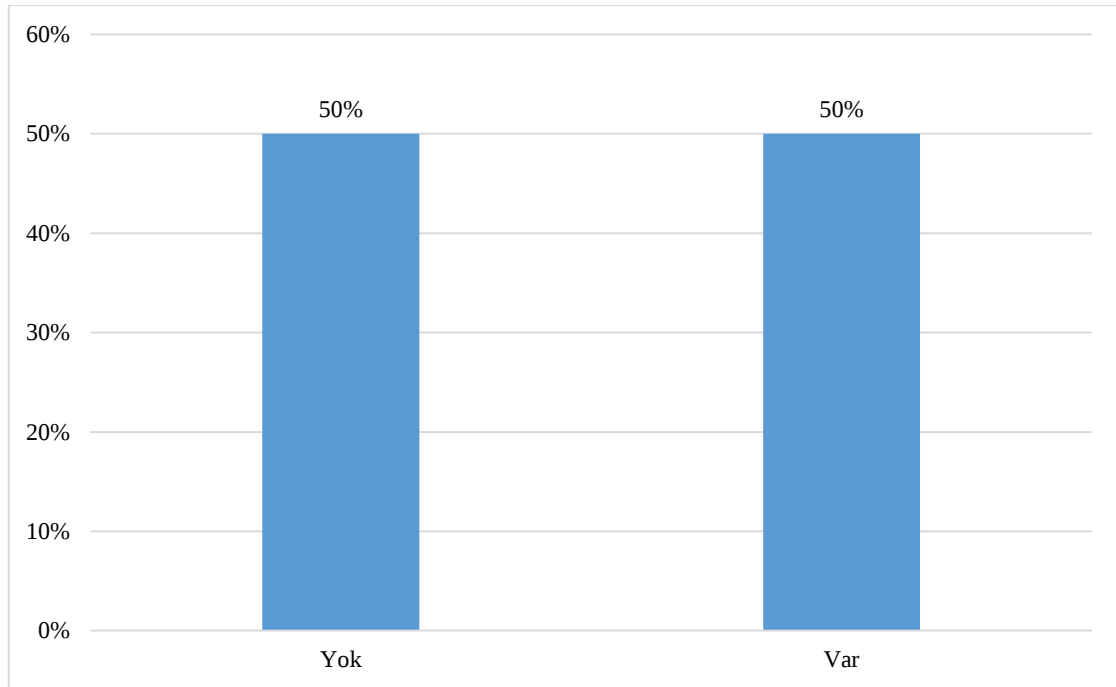
Sığınmacı çocuk ve gençlerin geleceğini de etkileyecek olan eğitim hakkı konusunda ülkemizde yerel yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının katkılarıyla birçok imkan sağlanmaktadır. Diğer taraftan, başvuru sahipleri, sığınmacılar ve sığınmacıların eğitimiyle ilgili olarak, Valiliklerin koordinasyonunda, Emniyet Müdürlüğü, Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı, Belediye, İş-Kur, Sosyal Hizmetler, Milli Eğitim, Sağlık İl Müdürlükleri ve varsa Bölge Çalışma Müdürlüğü ve ilgili diğer kuruluşlar ile yılda en az bir defa toplantı düzenlenmesi belirtilmektedir (İçişleri Bakanlığı 22 Eylül 2006 Tarih, 2003/3 Sayılı Genelgesi).

Milli eğitim Bakanlığının yabancılara yönelik eğitim-öğretim hizmetleri adlı mevzuatında Suriyeli öğrencilerin eğitim gördüğü Geçici Eğitim Merkezlerinin yanı sıra Türkiye’deki tüm devlet okullarında da yasal olarak öğrenim görme hakkına sahip olduğu dile getirilmiştir. Böylece devlet okullarında öğrenim görmek isteyen Suriyeli çocukların “ikamet izni” olmasa da “yabancı tanıtma belgesi” nin yeterli olacağı karara bağlanmıştır. (MEB, 2014) Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığının 2015-2019 Stratejik Planında yine mültecilerin eğitim konusu ele alınmış ve bu kapsamda mülteci

öğrencilerin eğitim sistemine uyum sağlayabilmeleri için gerekli çalışmaların yapılacağı belirtilmiştir (MEB 2015).

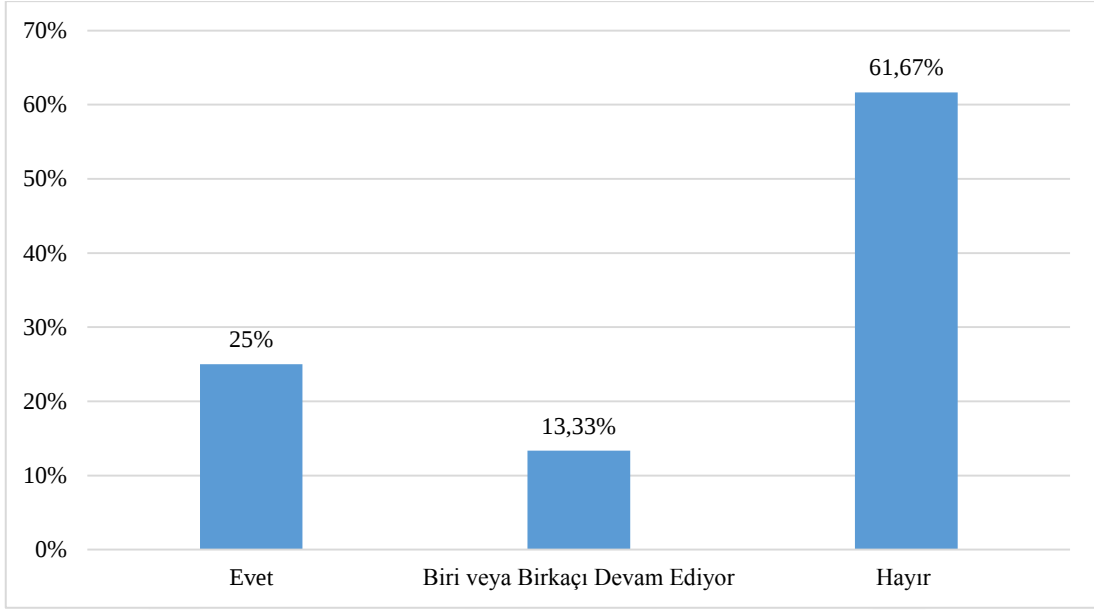
Çalışmamızın bu kısmında görüşülen sığınmacıların ve çocuklarının Elazığ ilinde eğitim imkânlarından faydalanma durumu incelenmiş, eğitim sürecine uyumu ve bu süreçte karşılaştıkları sorunlara değinilmiştir.

Araştırmamızda görüşmecilere yöneltilen “Eğitim Çağında Çocuklarınız Var mı?” sorusuna verilen cevaplar grafikteki gibi %50 yok, %50 var şeklinde cevaplanmıştır.

Grafik 18. Okul Çağında Çocuk Sahipliği

Ardından görüşmecilere yöneltilen “Çocuklarınız Herhangi Bir Okul veya Kursu Devam Etmekte midir?” sorusuna verilen cevaplar ise şu şekildedir; eğitim çağında çocuğu olan %50’lilik kesimin %25’i herhangi bir okula veya kursa devam etmekte %13,33’ü biri veya bir kaçı devam etmekte geriye kalan 11,67’si ise herhangi bir okula veya kursa devam edememektedir.

Grafik 19. Çocukların Eğitim Alma Durumu

Grafikte de görüldüğü gibi eğitim çağındaki çocuklarının tümünü okula gönderemeyen ve hiç gönderemeyen aileler vardır. Okul çağındaki çocuklarının tamamını okula gönderemeyen ailelerin ifadeleri aşağıdaki gibidir;

“Çocuğumdan sadece biri okula gidiyor diğer ikisi çalışmak durumunda eşim ve ben şu anki durumumuza çok üzülüyoruz özellikle çocuklarımızı okula gönderemeyişimiz onların bu yaşta çalışmak zorunda olması çok kötü. Ancak yapabileceğimiz bir şey yok. Bana yarım zamanlı çalışabileceğim bir iş imkânı sağlansa güzel bir ücreti olsa ben çocuklarımızı okula gönderirim çalıştırmam. Ancak şu anda böyle bir durum söz konusu değil.” (43, E)

“Okula gitmesi gereken 2 çocuğum ancak sadece kızım okula gidiyor oğlum iş arıyor ki çalışsın.” (53,E)

“Okula 1 kızım gidiyor diğerleri de gittiler ancak bir şey anlamadıkları için okulu bıraktılar bu giden kızım da komşunun kızı var diye gidip geliyor o gitmese kızım da gitmeyecek.” (42,E)

“5 tane çocuğum var sadece 3 tanesi okula devam ediyor diğer 2 si çalışıyor burada 3. Sınıfa gidiyorlar.” (47,E)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere çocuklarının tamamını okula gönderememe nedenleri onların çalışmak zorunda olmalarıdır.

“Çocuklarım okula gitmiyor, ilk olarak çocuklar gitmek istemiyor çünkü dil problemi var kendi dillerinden olan bir okul değil bir de çocuklar okula giderse çalışan kimse olmayacak bu da sıkıntı.”(43,E)

“2 oğlum da eğitim çağında ancak çalışmak zorundalar okula gitmiyorlar küçük oğlumu bazen odasında ağlarken görüyorum okula gidemediği için.”(58,E)

“Hayır devam etmiyorlar, çünkü kayıt yapacakları okul uzakta ayrıca dil problem ve maddi durumumuz yok onun için çalışmak durumundalar.”(en büyük sorunları okulun uzakta olması yakın okula başvurmuşlar kayıt için ancak kabul etmemişler)(45,E)

“Hayır devam etmiyor, çünkü kızımın psikolojisi bozuk okula gitmek istemedi burada bir mescit var oraya gönderiyoruz Arapça dersler alıyor, kızımın durumu için hastaneye gidemedik çünkü hastanenin psikiyatri bölümleri paralı, yapacağımız bir şey yok dışarıya da bırakmıyoruz herhangi biriyle tartışır diye sadece evde ve arada mescide gönderiyoruz öyle.” (37,E)

Yukarıdaki görüşmecilerin ifadelerine bakıldığında ailelerin çocuklarını okula gönderememe nedenleri çeşitlidir. Bu nedenlerin başında dil sorunu gelmekte bunu takiben çocukların çalışıyor olmaları, okulun uzakta olması ve Suriye’de yaşanan olaylardan dolayı bazı çocukların psikolojik sorunlar yaşaması okula gitmelerini engellemektedir.

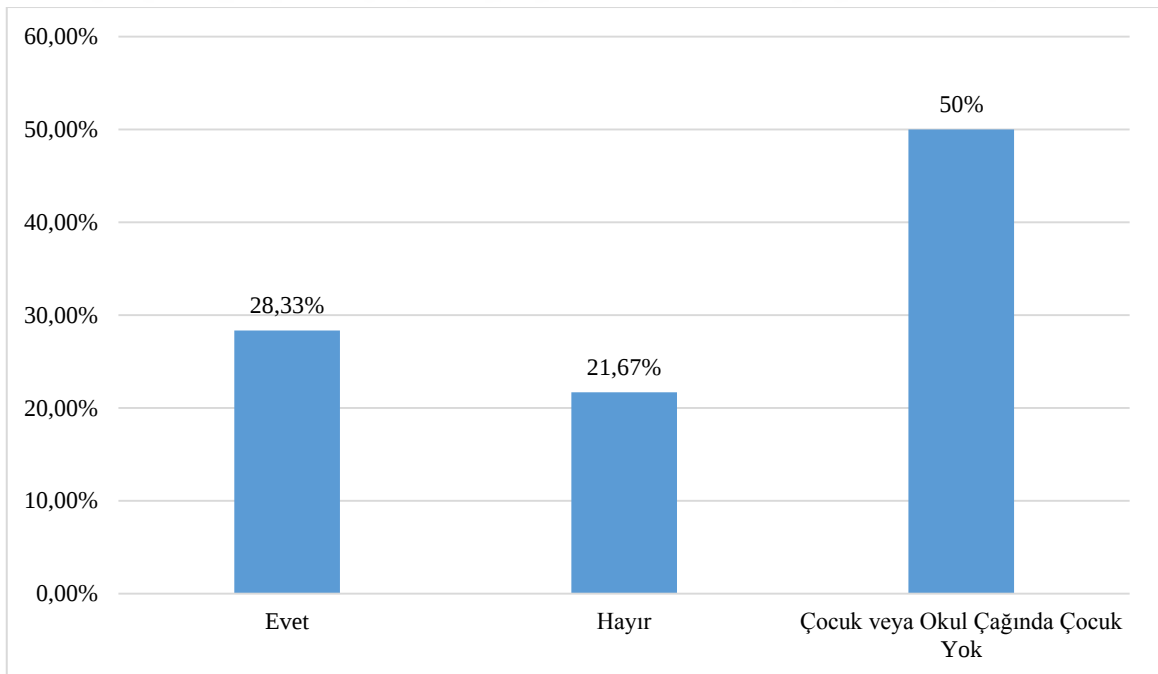
Göç eden görüşmeciler sığındıkları yerlerde sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik açıdan birçok sıkıntı yaşamaktadır ve bu sıkıntılar okul çağındaki çocukların eğitimini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle çalışan veya çalışmak zorunda olan eğitim çağındaki çocuklar eğitime devam edememektedirler. Yukardaki ailelerin ifadelerinden de anlaşılacağı gibi çocuklarının okula devam edememelerinin en temel nedeni çalışmak zorunda olmalarıdır.

Okul çağındaki çocukların eğitim sürecini etkileyen nedenlerden biride dil sorunudur. Aileler çocuklarının dil bilmedikleri için dersleri ve çevresindeki konuşulanları anlamadıklarını ve okula gitmek istemediklerini dile getirmiştir. Ayrıca kayıt yaptıracakları okulun uzak olması ve Suriye’den yaşanan olayların çocukların psikolojisini olumsuz etkilemesi okula ve eğitim sürecine devam etmelerini engellemektedir.

Nar’a (2008) göre çocuklar, göç sürecinden en fazla etkilenen kişilerdir. Göç, çocukların ve ergenlerin ruh sağlığında çeşitli tahribatlara neden olduğundan göç eden

çocuk ve ergenlerde uyum problemleri oluşabilmektedir. Bu durum, çocukların eğitimlerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Göç yaşamış öğrencilerin, yeni bir çevreye uyum sağlamaları zaman aldığı için disiplinsiz davranışlar göstermeleri, derslerinde başarısız olmaları (Uluocak, 2009), ekonomik gelirlerinin düşük olması nedeniyle göçün etkisiyle bir kısmının okula devamlarının aksaması veya eğitimlerini yarıda bırakmaları (Sevim, 2001), aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurmada sıkıntılar yaşamaları göçün olumsuz etkilerinden bazılarıdır (akt. Kultas,2017:10). Bu ifadelerle bakıldığında Elâzığ ilinde eğitime devam eden Suriyeli çocukların benzer sorunlar yaşadıkları söylenebilir.

Araştırmada özellikle genç sığınmacıların Elazığ'da eğitime devam edememelerinin bir nedeni de Suriye'deki eğitime dair belge ve evraklarının Suriye'de kalmış olmalarıdır. Dolayısıyla burada herhangi bir kuruma özellikle üniversite hayatına devam edebilmek için bu belgelerine ihtiyaçları vardır. Ayrıca okula devam edebilmeleri için nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini, nerelere başvuracaklarını bilememektedirler. Kısacası mültecilerin yeni yerleştikleri yerlerde eğitimlerine kaldıkları yerden devam edebilmeleri için yasal işlemler hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Grafik 20. Çocukların Okulda Sorun Yaşama Durumu

Çalışma kapsamında görüşmecilere yöneltilen “Çocuklarınız Okulda Herhangi Bir Sorunla Karşılaşmakta mıdır?” sorusuna %50’lik dilimin %28,33 okulda sorun yaşadıklarını dile getirirken, %21,67 si ise okulda herhangi bir sorun yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Görüşmeciler okullarla ilgili memnuniyetlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

“Çocuklarımın hiçbir sıkıntısı yok okula gitmekten bir şey öğrenmekten çok memnunar. Öğretmenleri çocuklarımı çok seviyor sağ olsunlar çocuklarımın kıyafet ihtiyaçlarını da karşılıyorlar.”(34,K)

“Çocuklarım okula gidiyor biri 6. sınıfa biri 4. sınıfa gidiyor ve çok memnunuz. Türkçe biliyorlar. Öğretmenlerinden çok memnunuz çocuklarıma çok iyi davranıyorlar çok iyi bakıyorlar arada maddi açıdan da yardımcı oluyorlar çocuklarım güvenli ellerde. Oğlum sınıfında birinci oldu Türk bayrağı hediye ettiler çok mutlu oldum gurur duydum bu bana yeter.”(45,K)

Çocuklarının okulda sorun yaşadıklarını dile getiren görüşmeciler en büyük sorunun dil bilmemek yani iletişim sorunu olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuklar dil bilmedikleri için kendini anlatamamakta ve karşıdakini anlayamamaktadırlar bu durum iletişim sorununu ortaya çıkarmakta ve çevresiyle ilişki kurmak isteyen fakat iletişim kuramayan çocuğun ortama uyumu sağlamasını zorlaştırmakta ve engellemektedir.

Dolayısıyla dil problemini takiben karşılaşılan önemli bir sorun ortama uyum sağlama sorunudur. Karşılaşılan diğer sorunlar ise yerli çocukların tutum ve davranışları, Suriyelilere bakış açılarından rahatsızlardır. Ayrıca zaman zaman öğretmenin ilgisizliği ve verilen ödevlerin zorluğu da karşılaşılan sorunlar arasındadır.

Görüşmecilere yöneltilen “Çocuklarınız okullarda ne gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar?” sorusuna aileler şöyle cevap vermektedirler:

“En büyük sorunu anlaşıyorlar kendini anlatamıyor ve karşıdakini anlamıyor” (53,E)

“Okuldan memnun değiller kendileri dil bilmediği için bir şey öğrenemiyorlar sadece gidip geliyorlar bir şey öğrenmediği içinde gitmek istemiyorlar çoğunlukla, bu konu için müdürle konuştuk Türkçe ve Arapça bilen birilerini getireceklerini söylediler ancak böyle bir durum olmadı.” (42,E)

“Evet, gidiyorlar okuldan ve öğretmenlerden çok memnunuz. Ancak herhangi bir uyum süreci geçirmeden direk çocukların eğitime başlaması sorun yaşıtmaktadır.”

Çocuklar üzülüyor tabi ki biz de üzülüyoruz, çocuklarımın okula alışmasına sorun yaşadık.”(36,E)

“Okuldaki çocukların bakış açısından şikâyetçiyiz hani bunlar Suriyeli uzak duralım gibi düşünceleri var bu durum sıkıntı.”(48,E)

“Okullarını seviyorlar öğretmenlerinden memnunlar genel itibariyle ancak arkadaşları kendisiyle bir arkadaşlık yapmıyorlar Arap Suriyeli şeklinde ifadeleri söz konusu bunun için okula gittim konuştum öğretmenler tedbir alacağını söyledi ancak yapılan bir şey olmadı sonuçta çocuklar her ne kadar ikazda bulunursan bulun değişen bir durum olmaz.” (39,E)

“Evet, çocuklarım okula devam ediyor, öğretmeni fazla ilgilenmiyor ve arkadaşları kendisine soğuk davranıyor yazma ve okumada zorluk çekiyor dil bilmiyorlar sonuçta öğretmenleri daha fazla ilgilenmeliler.”(26,K)

“Okuldan genel olarak memnun ancak ev ödevlerini yapmakta zorluk çekiyor, öğretmenine bu durumu dile getirdik ödevlerini tek başına yapamadığını en azından yerli bir arkadaşıyla oturmasını rica ettik ama değişen bir şey olmadı.”(33,K)

Ayrıca araştırma kapsamında yapılan gözlemlerde yaşı küçük olan çocukların okula ve eğitim hayatına daha kolay uyum sağladığı gözlemlenmiştir. Bundaki temel nedeninin daha kolay dil öğrenmelerine ve dil bilmeleriyle ilişkilendirmek mümkündür. Dil bilen çocukların okulda öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyla iletişim kurabildikleri verilen ödevleri yapabildikleri ve okula isteyerek severek gittiği gözlemlenmiştir. Ayrıca yaşı biraz ilerlemiş çocukların eğitimlerine kaldıkları yerden değil de en baştan başlamaları bir sorun teşkil etmektedir.

3.5. Sağlık Alanında Entegrasyon ve Karşılaşılan Sorunlar

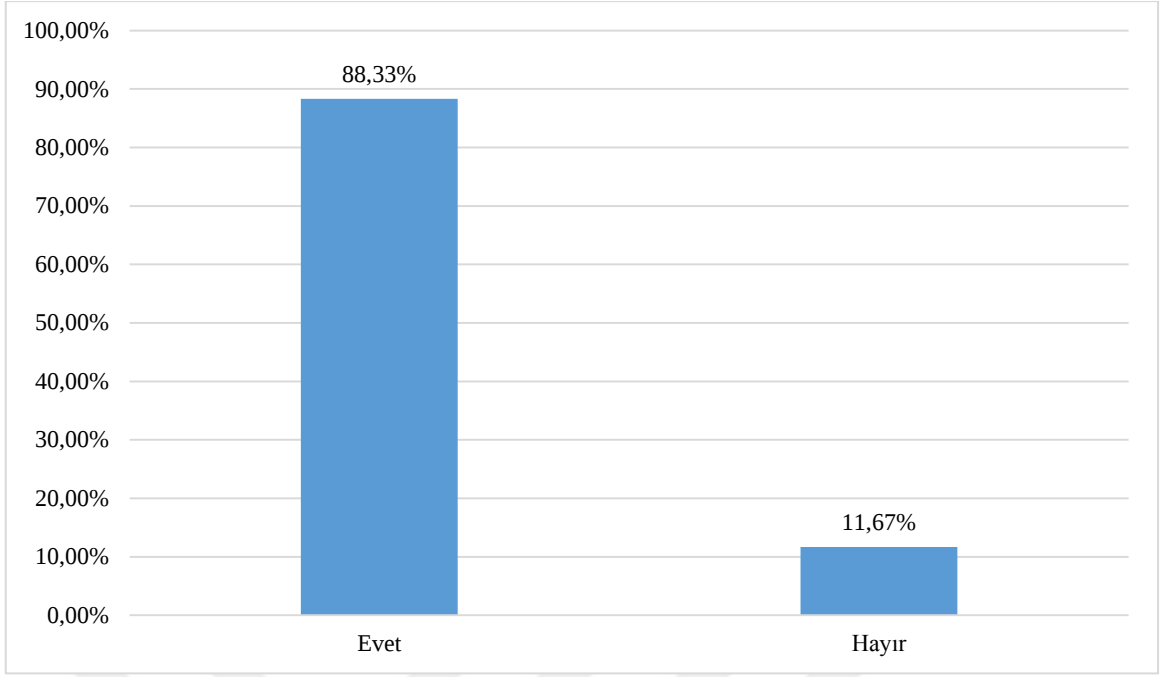
Sağlık hakkı, BM İnsan Hakları Sözleşmesi’nde de “yaşam hakkı” çerçevesinde kabul görmüş evrensel bir haktır. Günümüzde bireyin sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerin kaynağı yaşama hakkından gelmektedir. Bireyin diğer hak ve özgürlüklerini kullanabilmesi yaşama hakkının yerine getirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda bireyin hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesini teminat altına alan sağlık hakkı, yaşama hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Sağlık hakkı, herkesin mümkün olan en yüksek seviyede fiziksel ve ruhsal standartlara sahip olması olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla insanlığın ve devletlerin ortak amacı, insan ve

toplum sağlığını korumak, sağlık düzeyini yükseltmek ve daha sağlıklı bir dünyada yaşamaktır. Bu nedenle sağlık hakkı, bir insanın insan onuruna yaraşır şekilde yaşayabilmesi için sosyal devlet anlayışının en yaygın hizmetlerindendir (Görmüş, 2014:451 akt. Yavuz, 2015:270).

Mülteci ve sığınmacıların sosyal güvenlik hakları içinde de belirtilebilen “Sağlık Yardımından Yararlanma Hakkı” mülteci ve sığınmacılara verilmesi gereken en insani haklardan biridir. Çünkü sağlık, her türlü insani yardımın en önemlisidir. Sağlıksız insanların diğer hak ve hizmetlerden istenilen şekilde faydalanamayacağı da kesindir (Önal, 2015:53).

Çalışmamızın bu kısmında Suriyeli sığınmacıların sağlık durumlarını öğrenmek, sağlık hizmetlerinden faydalanabilme imkânlarını değerlendirmek ve sağlık hizmetlerine ulaşırken karşılaştıkları sorunları tespit etmek için bir takım sorular sorulmuştur.

İlk olarak görüşmecilerin herhangi bir rahatsızlığının olup olmadığı sorulduğunda, sığınmacıların büyük bir çoğunluğunun sağlık durumlarının gayet iyi olduğu herhangi bir rahatsızlıklarının olmadıkları dile getirilmiş bununla beraber kalp rahatsızlığı, diyaliz hastası ve nefes darlığı gibi rahatsızlıklardan mustarip görüşmecilerin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ayağına isabet eden şarapnel parçalarından dolayı koltuk değnekleriyle yürümekte olan, ayağında ve omzunda kurşun bulunan, atılan bombada yaralanmış ve yanan parmaklarından dolayı ellerini kullanmakta zorlanan ve Suriye’den yaşanan olayda yaralanıp Elâzığ ilinde hayatını devam ettirmekte olan görüşmeciler de bulunmaktadır.

Grafik 21. Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma Durumu

Çalışma kapsamında örneklem grubundaki bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanma grafiğine bakıldığında çoğunluğunun (%88,33) sağlık hizmetlerinden faydalandığı görülmektedir. Sağlık hizmetlerinden faydalanan görüşmeciler sağlık hizmetlerinden memnun olduklarını ücretsiz bir şekilde hastaneye gidip muayene olup gerekli olan ilaçları anlaşmalı eczanelerden ücretsiz temin edebildiklerini dile getirmişlerdir.

“Dil biliyoruz ihtiyaçlarımızda devlet tarafından karşılanıyorlar onun için bir sorunumuz yok hatta gelir gelmez oğlum apandisitten rahatsızlandı ve bir ameliyat geçirdi Allah doktorlardan ve hemşirelerden razı olsun bizi çok iyi karşıladılar.”(35,K)

“Sağlık ihtiyaçlarımızı rahat bir şekilde karşılayabiliyoruz doktorlardan çok memnunuz doktorlar Suriye deki doktorlardan daha iyi, ilaçlarımı ücretsiz bir şekilde temin edebiliyorum”(61,E)

Yukardaki iki görüşmecilerin ifadelerinden Suriyeli mültecilere sunulan sağlık hizmetlerinden gayet memnun olduklarını söyleyebiliriz.

(58,E) sağlık ihtiyaçlarınızı nasıl sağlıyorsunuz şeklindeki soruyu şöyle cevaplamıştır; *“Hastane ücretsiz tedavimi karşılıyor ve böbrek ilaçlarımı raporum var ücretsiz alıyorum, kalp ilaçlarımın bazılarını ise kendimi para ile alıyorum, aylık 100 tl bir masrafları oluyor sağlık masraflarım, hastaneye giderken de tercüman vasıtasıyla*

iletişim sağlıyorum ”görüşmecinin ifadesinden de anlaşılacağı gibi devlet hastanelerinden ücretsiz hizmet görmektedirler ayrıca belirli ilaçlar devlet tarafından ücretsiz verilmektedir, devletin karşılamadığı ilaç masraflarını görüşmeciler kendi ceplerinden ödemektedirler.

Başka bir görüşmeciye yöneltilen sağlık hizmetlerinizi nasıl sağlıyorsunuz sorusuna görüşmeci bir önceki görüşmeciyle benzer cevaplar vermektedir. Hastanelerden ücretsiz faydalandıklarını, ilaçların ücretsiz olduğunu, iletişimi tercümanlar aracılığıyla sağladıklarını ek olarak ise sağlık hizmetlerinden faydalanabilmek için kayıtlarının olması gerektiğini ve kimlik numarasıyla hastaneye giriş yaptıklarını dile getiriyor. *“Sağlık hizmetlerinden faydalanabiliyoruz ancak bir tercüman vasıtasıyla sorunlarımızı anlatabiliyoruz. Sağlık hizmetlerinden kaydımız olduğu için bize verilen kimlik numarasıyla hastanede giriş yapıp tedavi olabiliyoruz. Ayrıca her ilin farklı bir kimlik numarası var Elâzığ’ın 99 ile başlıyor sonra ilaçlar ücretsiz.”* (36,E)

Sığınmacıların sağlık hizmetlerinden faydalanma grafiğine bakıldığında görüşmecilerin %11,67 si sağlık hizmetlerinden faydalanmadıklarını dile getirmişlerdir. Bunların gerekçelerine bakıldığında Elâzığ iline yeni giriş yaptıklarını ve kayıtlarının olmadıklarını, ayrıca kayıt yaptırmak için nasıl bir yol izleyeceklerini bilmediklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca sağlık hizmetlerinden faydalanamamalarının bir nedeni de kayıtlarının başka bir ilde olmasıdır. Bulunduğun ilde sağlık, eğitim, yardım gibi herhangi bir hizmetten faydalanabilmek için o ilde kaydının olması gerekmektedir. Bu durumu görüşmeci aşağıdaki gibi ifade etmektedir;

Bir görüşmeci sağlık hizmetlerinden faydalanamadığını ve bunun nedenini şöyle açıklamaktadır; *“benim kaydım Kilis te orada bana kimlik numarası verildi, Elâzığ’a geldiğimde hastaneye giriş yapamadım kaydımı Kilis te yaptığım için. Hastaneye giriş çıkışlarda büyük zorluklar yaşıyorum Kilis’e gidiyorum nakil almak için fakat bir türlü izin vermiyorlar buruya geliyorum ancak buradakilerde bir şey yapamıyor nakil alamadığım için, hastaneye gidemiyoruz küçük kızım var aşılarının yapılması gerek hanım rahatsız onu götüremiyorum hep bir sıkıntı”* (27,E)

Ülkelerinden ayrılıp başka bir ülkede yaşam mücadelesi veren sığınmacılar ülkelerindeki sisteme alıştıkları için göç ettikleri ülkelerde sağlık sistemine uyum sağlamada güçlük yaşayabilirler (Uğurlu ve ark., 2006:64).

Sığınmacılar sağlık hizmetlerine erişirken birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır özellikle kamp dışında yaşamak zorunda olan mülteciler. Koyuncu bu durumu şöyle ifade etmektedir; Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin en önemli sorunlarından bir tanesi Türkçe bilmemeleridir. Türkmen kökenli olanlar bu sorunu yaşamazken çok büyük bir bölümü dil problemi nedeniyle iletişim kurmakta güçlük çekmektedir. Resmi işlerini halledememekte, sağlık sorunları yaşadıklarında ne yapacağını bilmemektedirler (Koyuncu, 2014:23).

Araştırmamızın örneklemini oluşturan görüşmecilerin %95'i Arap kökenli olup anadilleri Arapçadır. Dolayısıyla görüşmeciler dil bilmemeleri nedeniyle iletişim sıkıntısı yaşamakta ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çekmektedir. Bunun aksine %5'lik Türkmen kesim sağlık hizmetlerinden oldukça memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Çalışma kapsamında örneklem grubuna yönelttiğimiz sağlık konusu ile ilgili ne tür sorunlarla karşılaşıyorsunuz sorusuna görüşmecilerin büyük çoğunluğu en temel sorun olarak dil sorununu ifade etmişlerdir. Dil bilmedikleri için tercümanlar aracılığıyla doktorla iletişim kurmaya çalışmışlardır. Ancak bu seferde tercüman ücretini karşılama kendileri için bir sorun teşkil etmiştir. Görüşmecilerden bazıları tanıdıkları bir tercümanları varsa kendilerini çok şanslı hissettiklerini, tanıdıkları tercümanını olmaması durumunda ise hastaneye gitmeyi ertelediklerini dile getirmişlerdir.

Bu açıdan Suriyeli sığınmacılara yardım eden tercümanların tercüme konusunda destek oldukları hastanın yaşadığı kültürel yapıdan haberdar olması, sağlık ile ilgili kavramları biliyor olmaları, etik davranmasını bilen ve insanlarla iyi ilişkiler kurabilen kişiler olması önemlidir. Böylece verilen hizmetin kalitesi artacak, sığınmacı kendisini daha rahat ve güvende hissedecektir (İldem Çalım ve ark., 2012:15).

Diğer bir sıkıntı, görüşmecilerin hemcinsi olmayan birinin muayene etmesi nedeniyle sıkıntılarını tam anlamıyla ifade etmekten çekinmesi hem de tercümanın hem cinsi olmaması sağlık durumunu ifade etmesinde sorun oluşturmaktadır. Özellikle kadın görüşmeciler bu durumu daha sık yaşamaktadırlar, kadınsal hastalıklarını erkek tercümanlar aracılığıyla güçlükle anlatmaktadırlar.

Bir görüşmeci sağlık konusu ile ilgili sorunlarını şöyle ifade etmektedir; *“Sorun olarak sadece dil sorun ve bayanlar için bayan tercümanların olmaması sorun ben 2 buçuk senedir evliyim çocuğumuz olmuyor eşimi hastaneye götürürken tercüman bulmakta zorlanıyorum”*(40, E)

Sağlık hizmetlerine ulaşmada yaşanan temel sorunlarından biride; sağlık çalışanlarının sığınmacı ve mültecilerin ihtiyaçları konusunda bilgi yetersizliği ve deneyimlerinin az olması etkilidir. Sağlık hizmetlerine erişimde diğer boyut, sağlık çalışanlarının göçmenlere karşı tutumlarıdır. Hekimlerin ve sağlık çalışanlarının ilgisizliği, duyarsızlığı hatta bazı sağlık çalışanlarının göçmenlere özgü olumsuz yaklaşımları söz konusudur. Sağlık çalışanlarının olumsuz tavırları nedeniyle hizmetin daha az kullanıldığı ya da hiç kullanılmadığı da görülmektedir (Önal, 2015:61).

Bir görüşmecinin ifadelerine bakıldığında *“Hemşireler ve orda çalışan personelden şikayetçiyiz bazıları hiç yardımcı olmuyor olmak dahi istemiyorlar, görevli olduklarında mecburiyetten yardım ediyorlar, hastanelerde bize karşı bir ikiliğin olduğunu düşünüyorum.”* (39,E) sağlık personellerinin tutum ve davranışlarından memnun olmadıkları belirtilmiştir.

Başka bir görüşmecinin ifadelerine bakıldığında da aynı durumu görmek mümkün. *“Doktora gittik ancak doktor bizi odadan kovdu anlamıyorum sizi odadan çıkın dedi, tercümanla gittiğimizde tercümanı odadan kovdular sen bu odaya giremezsin dedi. Kızım da Hepatit çıktı doktor kızınızı bir odaya kapatın yoksa size de bulaşır dedi ancak biz kızımızı Urfa'daki Suriyeli bir doktorun yanına götürdükten sonra rahatladık buradaki doktorun tavır ve davranışlarından memnun değiliz.”*(47, E)

Dile getirilen sorunlardan biride geçici koruma belgesi olmayanların sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda yaşadığı sıkıntılardır. Yapılan görüşmelerde değişik nedenlerle kayıt yaptırmayan sığınmacıların hala var olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bunların sağlık hizmetlerinde faydalanma gibi durumları söz konusu değildir kendi imkânlarıyla özel hastanelerde tedavi olabilmektedirler ancak bu durum maddi açıdan kendilerine sorun yaşatmaktadır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılar geçici koruma başlığı altında sadece devlet hastanelerinden faydalanabilmektedirler üniversite hastanelerinden faydalanamamaktadırlar. Halen kimliği olmayan sığınmacılar hasta olmamak için dua ettiklerini ciddi bir durum olduğunda da acil hizmetlerinden faydalanıyoruz şeklinde ifade ediyorlar. Aynı durumu kimliği başka bir ile ait olan sığınmacılar da ifade etmektedir.

“Kimliğimizden dolayı hastaneye alınmıyoruz ya özel hastaneye gideceğiz ya da hiçbir şekilde gidemeyeceğiz. Acile gitsek dahi var olan görevlilerin inisiyatifine bağlı, özel hastanelerde pasaport la ya da var olan kimlikleri ile giriş yapabiliyoruz ama para gerekli masraflar için.”(27, E)

Genel itibariyle yapılan görüşmeler sonucunda Suriyeli sığınmacıların sağlık alanındaki uyumunu engelleyen ve ortaya çıkan sorunları şu şekilde sıralayabiliriz; dil-tercüman sorunu, sağlık personellerinin olumsuz tutum ve davranışları, görüşmecilerin kimlikleri olmadığı veya başka bir ile kayıtlı olduğu için devlet hastanelerinden faydalanamama durumları, ayrıca devlet tarafından karşılanamayan bazı ilaçların masrafları maddi açıdan sıkıntı yaşatmaktadır. Bunun aksine sağlık hizmetlerinden memnun olan ve rahat bir şekilde bu hizmetten faydalanan ailelerinin olması Türkçe bilmelerine bağlıdır.

3.6. Hukusal Alanda Entegrasyon ve Haklar Sorunu

Evrensel olarak insan hak ve özgürlüklerinin belirlendiği belge olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. Maddesine göre sığınma bir insan hakkıdır. Sığınmacıların ve mültecilerin sahip oldukları haklar ise Cenevre Sözleşmesi'yle somutlaşmıştır. Sözleşme; insanların özgürlüklerinden ve haklarından fark gözetmeksizin yararlanmalarını temel edinmiş ve sözleşmenin birçok maddesinde mülteci olarak kabul edilen bir kişinin haklar konusunda içinde bulunduğu ülkenin vatandaşları ile eşit muamele göreceği belirtilmiştir. Bu sözleşmeye göre taraf devletler mülteci kişiye çalışma hakkı, iş yeri açma hakkı, menkul ve gayrimenkul mülkiyet edinme hakkı, kar amacı taşımayan dernek ve meslek sendikası kurma hakkı, sosyal yardım hakkı, konut edinme hakkı, eğitim hakkı, seyahat hakkı ve sosyal güvenlik hakkı gibi hakları tanıyacaktır. Ülkeler mültecilere bu hakları mümkün olan en iyi koşullarda sağlamakla sorumludurlar. Ancak Türkiye'nin yakın zamanda çıkardığı Uluslararası Koruma Kanunu'nun 89. Maddesine göre sığınmacı ve mültecilerin hakları oldukça kısıtlanmıştır. Örneğin; Çalışma hakkı iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler ile istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik şartların gerekli kıldığı hâllerde, belirli bir süre için, tarım, sanayi veya hizmet sektörleri, belirli bir meslek, iş kolu veya mülki ve coğrafi alan itibarıyla sınırlandırılabilir bir hak olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesi'ne taraf ülkelerden biri olarak mülteci ve sığınmacıların haklarını oldukça sınırlı bir biçimde tanımladığı görülmektedir (Kahya ve Sallan Gül, 2013:150)

Araştırmamızın bu bölümünde Elâzığ ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların hangi hak ve hizmetlerden faydalandığını tespit etmek, sunulan hizmetlerle ilgili memnuniyetleri ve karşılaştıkları sorunları belirlemek, görüşmecilerin Elâzığ ili

yöneticilerinden ve halkından beklentilerini dile getirmek için bir takım sorular sorularak belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında görüşülen bireyler sağlık, eğitim ve yardım hizmetlerinden faydalandıklarını dile getirerek bu haklardan memnun olduklarını söylemişlerdir. Ancak kendilerine sunulan hakların yeterli olmadıklarını belirterek özellikle çalışma haklarının olmadığını ifade etmişlerdir. Diğer illerde Suriyeli bireylerin iş yeri açma haklarının olduğunu söyleyerek kendilerinin Elâzığ ilinde kaçak yollarla dükkân işletebildiklerini, açtıkları dükkânların yerli bir vatandaşın ruhsatı üzerine açabildiklerini ve aylık olarak yerli vatandaşın sigortasını yatırdıklarını ifade etmektedirler. Dolayısıyla görüşülen sığınmacılar karşılaştıkları bu sorunlar sebebiyle yerel yöneticilerden ve halktan farklı alanlarda hak talebinde bulunmuşlardır.

Araştırma örneklemini oluşturan grubun dile getirdiği ilk talep çalışma ve iş imkânı konusunda olmuştur. Görüşmeciler Elâzığ ilinde “Çalışma Hakkına” sahip olmayı talep ederek iş yeri, dükkân ve çeşitli işletme mekânları açmayı istemektedirler. Ayrıca sığınmacılar çalıştıkları ortamlarda karşılaştıkları haksızlıkları ortadan kaldıracak yasaların olması gerektiğini ifade etmektedirler ve çalıştıkları işlerin ağır işler olduğunu, çalışma şartlarının ve çalışma sürelerinin uzun olduğunu dile getirerek çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerektiğini talep etmektedirler. Sonra iş alanı konusunda dile getirdikleri taleplerden biride kendi eğitim ve meslek alanlarına dair istihdam alanlarının oluşturulmasıdır. Bu konudaki düşüncelerini 60 yaşındaki erkek görüşmeci; *“Elâzığ yöneticilerinden çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve çalışma imkânının verilmesini istiyoruz çünkü burada ruhsat almak bir iş yeri açmak sıkıntı diğer şehirlere baktığımızda Urfa’da Hatay’da Antep’te Mersin’de ve daha birçok şehirde Suriyeliler iş yeri açabiliyorlar ancak biz burada açamıyoruz. Belediye ruhsat vermiyor, valilik izin vermiyor. Sonra çalıştığımız iş yerlerinde haklarımız yeniliyor ve bu konuda hiçbir şey yapılmıyor. Ayrıca burada yardım konusunda da sorun var örneğin Kızılay’ın dağıttığı kartlar burada yok (görüşme yapıldığı sırada diğer illerde Kızılay maddi olarak yardım yapıyorken Elâzığ ilinde bu yardım söz konusu değildi ancak sonraki zamanlarda Elâzığ ilinde de bu yardım yer aldı.), birde burada hayır çarşısı var ancak oradan sadece yerli halk faydalanabiliyor, bu durumda seviyeli değil de taraflı bir yardımın söz konusu olduğunu düşünüyoruz sıkıntı bizim için”* şeklinde ifade etmiştir.

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi görüşülen Suriyeli sığınmacılar çalışma hakkı istemektedirler ancak Suriyeli sığınmacıların zaten çalışma hakkı mevcuttur sadece bunun için bazı şartlar gerekmektedir. Bu konuya bakılacak olunursa 2013 tarihli 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun gereğince ülkemizde bulunan Suriyelilerin işçi olarak çalışması ya da iş açabilmesi için çalışma izni çıkarmaları gerekmektedir (Koyuncu, 2014). En az 6 ay süre ile ikamet izni bulunan Suriye vatandaşını istihdam etmek isteyen işverenler çalışma izni için başvuru yapabilmektedir. 22 Ekim 2014'te yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'nde "İş Piyasasına Erişim Hizmetleri" başlığı altında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın İçişleri Bakanlığı'nın görüşünü alarak hazırlayacağı yönetmeliğin Bakanlar Kurulu tarafından belirleneceği ifade edilmiştir. Bakanlar Kurulu'nun belirlediği sektörde, belirleyeceği bölgede çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvuru yapabilecektir. Geçici koruma sona erdiğinde çalışma izni de sona erecektir (Erdoğan, 2015). Görülüyor ki Suriyeli sığınmacılar sahip oldukları haklar konusunda bilgi sahibi değillerdir. Çünkü çalışma haklarının olduğunu bilmemekte bilse dahi nasıl bir işlem yapılması gerektiğini bilememektedir. Dolayısıyla çalıştıkları ortamlarda karşılaştıkları haksızlıklara ve verilen düşük ücretlere razı gelmektedirler. Bu durumu bir görüşmeci "*iş konusu hakkında bir hakkımız yok olsa dahi bizi bu haklardan haberdar edecek kimseler ve kurumlar yok*" (48,E) şeklinde ifade etmiştir. Dolayısıyla görüşmeler sonucunda Suriyeli sığınmacıları sahip olduğu haklar ve kendilerini ilgilendiren konular hakkında bilgilendirecek bir kurumun olması gerektiği görülmektedir.

Elazığ ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacılar her geçen gün birikimlerini tüketmekte ve zamanla temel ihtiyaçlarını karşılama, faturalar ve kiralari ödemeler de sorun yaşamaktadır. Bu durum Suriyeli ailelerin yerel yöneticilerden, yardım kuruluşları ve çevrelerinden doğrudan yardım beklemelerine neden olmaktadır. Ayrıca görüşülen sığınmacılar içinde bulundukları durumu ve taleplerini yöneticilere kendileri ifade etmek istiyor. Ancak hiçbir şekilde yöneticilere ve kurumlardaki yetkili kişilere ulaşamadıklarını ifade ediyorlar. Bu durumu 35 yaşındaki erkek görüşmeci "*En büyük beklentimiz vali ile görüşüp sorunlarımızı dile getirmek özellikle babam konuşmayı çok istiyor, Suriye'deyken generaldi en azından bazı ihtiyaçlarımızın karşılanması gerektiğini düşünüyoruz, bizim oradaki durumumuz çok iyiydi şimdilik ise çok kötü durumdayız, yardım bekliyoruz yöneticilerden*" şeklinde dile getirmiştir.

Suriyeli sığınmacılar resmi kurumlarda kendilerini ve ihtiyaçlarını anlatamadıklarından karşılaştıkları sorunları da çözememektedirler. Dolayısıyla resmi kurumlarda Arapça bilen personellerin olması ve tercüman ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini dile getirmektedir. Ayrıca bazı Suriyeli sığınmacılar vize ve yurt dışı işlemlerini yapabilmek için Elâzığ ilinde müracaat edebilecekleri bir kurumun olması gerektiğini de ifade etmektedir. 43 yaşındaki erkek görüşmeci beklenti ve taleplerini şu sözlerle “Yöneticilere ulaşamıyoruz irtibata geçip iletişim kuramıyoruz. Ama iletişim sağlayabilseydim savaşta yaralanıp yürüyemeyen, elini ayağını kullanamayan bir sürü insanımız var en azından bunlar için bir kira yardımı, para ve gıda yardımı yapılmasını isterdim. Şahsen ben kalp hastasıyım ameliyat oldum ve başka ciddi rahatsızlıklarım var ayakta duramıyorum ve aileme de bu durumda hiçbir şekilde yardımcı olamıyorum en azından bize bir kira yardımı yapılsa, ailede hastası olanlara ayrıcalık tanınsa ekstra bir şeyler yapılsa bu durum bizim için çok iyi olur. Elazığ halkından genel itibariyle memnunuz. Ama çok azda olsa karşılaştığımız zorluklar var. Bizleri seven olduğu gibi sevmeyen yardım etmeyen yerlilerde var ve tüm Suriyelileri aynı kefeye koyuyorlar hepsine hakaretler yağıdırıyorlar, bu bizim alışmamızı engelleyen bir durum üzülmüyoruz. Bu sıkıntı tabii ki sadece yerli halktan değil bizim kendi insanımızda da bazen hoş olmayan hareketler ve davranışlar var bu bizim için dezavantaj. Milletin bize bakış açısı değişiyor herkesi aynı kefeye koyuyorlar” ifade etmektedir.

Yine başka bir görüşmeci “Elazığ küçük bir yer ve burada bir haber çabuk yayılıyor burada şu algı var herkesi kötü gibi görüyorlar ve her Suriyelinin dilencilik yaptığını düşünüyorlar ancak dilencilerin çoğunluğu yerli halk onlar Suriyelilerin bu durumunda faydalananlar kendilerini Suriyeli olarak tanıtıyorlar bu durumun düzeltilmesini istiyoruz en azından camiler bu duruma ön ayak olabilirler orada bir hutbede bu konuya değiniline bilinir, sonra genel olarak ev ararken kimse Suriyelilere ev vermiyorlar bu konuda bir çalışma yapılırsa bizim için iyi olur birde okullarda öğrencilere biraz Türkçe biraz Arapça öğretildikten sonra Türk okullarına alınmalı ancak buradaki uygulama farklı direkt Türk okullarında eğitime başlatılıyor taleplerimiz bunlar. Temennimiz şu andaki durumun bir an önce düzelmesi Suriye’deki katliamın son bulması inşallah bu süreçte Türkiye fazla zarar görmez çünkü Türkiye üzerinde de farklı oyunlar oynanıyor inşallah bu süreçte Türkiye’ye bir şey olmaz öncelikle cumhurbaşkanı Türkiye üzerinde oynanan oyunları bozuyor umarım Türkiye cumhurbaşkanını kaybetmez yani biz onu duacıyız sadece yaşam şartlarının

iyileştirilmesi konusunda talebimiz var onun dışında şükran borçluyuz kendilerine”(53,E) şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Yukarıdaki görüşlerden anlaşılacağı gibi başka bir sorun da Suriyeli görüşmeciler yerli halkın bakış açılarından ve ön yargılarından rahatsız ve bu durumun uyum sağlama sürecini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Dile getirilen taleplerden biride resmi evrak işlemlerinin (kimlik işlemleri, kayıt işlemleri) daha kısa bir sürede yapılmasını 3 ay gibi bir sürenin kendileri için uzun bir süre olduğunu dile getirmektedirler. Bu süreçte karşılaştıkları bir sorun olursa kimlikleri olmadıklarından kendilerini daha zor bir sürecin beklediğini dile getirmektedirler.

Ayrıca araştırma kapsamında nerdeyse her bir görüşmecinin dile getirdiği önemli bir talepte eğitim alanındadır. Suriyeli çocuklar için okul talebinde bulunmaktadırlar. Kendi kültürlerini ve kendi dillerini unutmadan aynı zamanda Türkçe öğrenebilecekleri Türkçe Arapça eğitim veren bir okulun olmasını istemektedirler. Bu durumu 18 yaşındaki erkek görüşmeci *“Tek talebimiz çocuklara yönelik bir okulun olması çünkü amcamın çocuğu sadece Türkçe biliyor Suriye ye geri döndüğümüzde Arapça konuşamayacak bu nedenle kendi dilimizi unutmak istemiyoruz hem Arapça hem de Türkçe dersler verilmeli okullarda Türkçe öğrenmek istiyoruz ama kendi dilimizi unutmadan istiyoruz”* şeklinde ifade etmiştir.

Araştırma sürecinde görüşmecilerin dile getirdiği taleplerden biride yerli vatandaşlar ile aynı hak ve hukuka tabii olmak istemeleridir. Kendilerine Türk vatandaşı olma hakkının verilmesini talep etmektedirler. Bu durumu 35 yaşındaki kadın görüşmeci *“Eğer bize vatandaşlık verirlerse her şeyin daha iyi olacağını düşünüyorum, burada yaşarız geri dönmeyiz zaten Suriye deki durumun iyi olacağını düşünmüyorum en azından çocuklarım için iyi bir gelecek olur burada, eğitimlerini tamamlarlarsa iyi yerlere geleceğine inanıyorum ancak vatandaşlık verilmediği takdirde tüm her şey boşa gider, Elâzığ halkından memnunuz Allah razı olsun bizi kabul ettiler ben Almanya’daki veya farklı ülkelere gidenlere üzüliyorum çünkü buradaki insanlar Müslümanlar Allah korkusunu biliyorlar ve iyi davranıyorlar”* şeklinde ifade etmiştir. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Suriyeliler gelecek kaygısı yaşamaktadırlar dolayısıyla yetkililer ve yöneticilerden talep ve beklentileri bu yöndedir.

Suriyeli sığınmacılara tanınan hak ve yükümlülükler ve çerçevesinde toplumsal hayata ve toplumun her alanına uyum ve sosyalleşme süreci gerçekleşebilir. Fakat bu süreç ifade edildiği kolay olan bir süreç değil sorunlu bir süreçtir ve Suriyeli

sığınmacılar bu zor süreçle baş etmek zorunda kalmışlardır. Bu doğrultuda her ne kadar çeşitli hizmetler sunulsa da sorunlar göz ardı edilmemelidir. Çünkü sığınmacılar birçok sorunla karşılaştıklarını ve çalışma/iş imkânı, temel ihtiyaçlarda doğrudan yardım/kira yardımı, Suriyeli çocuklar için okul, resmi kurumlarda tercüman, kendilerini her konuda bilgilendirecek resmi bir kurumun olması yönünde taleplerde bulunmaktadır. Ayrıca yerli halktan bazı şikâyetleri olsa da genel olarak memnun oldukları ve herhangi bir taleplerinin olmadığı belirlenmiştir.

SONUÇ

Suriye’de Mart 2011 yılında ortaya çıkan iç savaş Suriyeli ailelerin yaralanmalarına ve sayısız şekilde acı ölümlere neden olmuştur. Yaşanan iç savaştan dolayı içinde bulundukları yerler yaşanılmaz duruma gelmiş, evler, iş yerler, hastaneler, okullar, alışveriş yapacakları dükkânlar yıkılmış ve insanlar temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmiştir. Bu durum bazı Suriyeli sığınmacıların sahip olduğu bir takım birikimleri alıp bazılarının ise sadece can güvenliği korkusuyla hiç bir şeylerini alamadan her şeyi geride bırakarak daha önce gitmedikleri, hakkında hiçbir şey bilmedikleri komşu ülkelere sığınmalarına sebep olmuştur. Aradan yıllar geçmesine rağmen Suriye’den Türkiye’ye giriş çıkışlar halen devam etmektedir. Elazığ ilinde de Suriyeli bireylerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla Elazığ iline sığınan sığınmacıların Suriye’deki yaşam şartları, Elâzığ iline göç süreçleri ve Elazığ ilinde yaşamaya başladıkları andan itibaren ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim, sağlık ve hukuk gibi yaşamın her alanına olan uyumları ve karşılaştıkları sorunlar belirlenmiştir.

Suriyeli sığınmacıların topluma olan entegrasyonlarını incelerken entegrasyon olgusunun tüm boyutlarıyla ele alınması gerektiği düşünüldüğü hareket edilmiştir. Araştırma kapsamında entegrasyon olgusunun ekonomik, sosyo-kültürel, hukuksal, sağlık ve eğitim boyutları göz önünde bulundurularak inceleme yapılmıştır. Çünkü ekonomik veya hukuksal boyutlarına odaklanıldığında göç olgusunun insani, toplumsal boyutu göz ardı edilmiş olmaktadır.

Entegrasyon birey veya grupların toplum içindeki kendilerine ait kimliklerinin oluşturulmasında sahip olduğu kültürel değerleri sürdürmesinde ve sığındıkları ülkelerde toplumla uyumlu ilişkiler içerisinde olmaları için gerekli olan bir olgudur. Entegrasyon olgusunu toplum içerisinde olumlu bir şekilde uygulanabilmesi için tüm boyutlarıyla bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda sığınmacıların yaşadıkları sorunlar ve entegrasyon süreçleri mümkün olduğunca bütün boyutlarıyla incelenmiştir.

Suriyeli sığınmacılar göç etmeye başladığı andan itibaren ilk güçlüğü sınır kapılarında yaşamaktadır. Suriye’den gelen sığınmacılar genellikle kaçak yollarla sınır kapılarından geçmeye çalışmakta insan kaçakçılarının para tuzaklarına düşmekte ve sınırda çeşitli şiddet olaylarına maruz kalmaktadırlar. Sınırı geçtikten sonra ise sığındıkları yerlerde kendilerini karşılayan ilk sorun barınma sorunudur. Elâzığ iline

gelen Suriyeli sığınmacılar, ülkelerindeyken ev, araba, tarla, dükkân sahipleri iken Elâzığ ilinde aylık 300-500 TL arasında bir kira ödeyerek eski, rutubetli apartman dairelerin bodrum ve giriş katlarında yaşamaya çalışmaktadırlar.

Araştırma kapsamında katılımcılar temel ihtiyaçlardan biri olan barınma sorunun giderdikten sonra geriye kalan beslenme, giyinme vb. ihtiyaçları gidermek için iş aramaya başlamaktadırlar. Suriyeli bireyler Elazığ ilinde inşaat sektöründe, mobilya, demir kaynak işlerinde, su veya doğalgaz tesisatı gibi vasıflı olmayan ve yüksek bir eğitim gerektirmeyen iş alanlarında çalışmaktadırlar. Çalışılan işlerin çalışma koşulları zor ve çalışılan sürenin oldukça fazla olduğu belirtilmiştir. Bu duruma rağmen katılımcıların yaptıkları işler karşısında aldıkları ücretler oldukça düşük ve hak edilen emeğin karşılığı olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca Elazığ ilinde çalışılan alanlarda yerli işçiler ile Suriyeli işçiler arasında ücretlerin ödenmesi, yapılan işin niteliği ve verilen ücret konusunda ayrımcılıkların olduğu belirlenmiştir. Bu durum ekonomik anlamda uyum sürecinde bir entegrasyondan ziyade bir ayrımcılığın söz konusu olduğunu göstermektedir. Ancak sığınmacılar bu ayrımcılığa rağmen ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaya devam etmekte ve karşılaştıkları sorunlara boyun eğdikleri belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcıların sosyo-kültürel hayata olan entegrasyonları incelendiğinde karşılaşılan temel sorun dil bilmeme sorunudur. Dil bilmek, içinde yaşanılan toplumun her alanında entegrasyonun gerçekleşmesi için gerekli olan bir unsurdur. Katılımcıların dil bilmemeleri karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmelerini zorlaştırmasına rağmen Suriyeli bireyler tercümanlar vasıtasıyla ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadırlar. Yine araştırma kapsamında katılımcılardan dil bilenlerin ve Türkmen kökenli olanların topluma daha kolay uyum sağladıkları, resmi kurumlardaki işlerini halletmede, devlet tarafından sunulan hizmetlerden faydalanmada sorun yaşamadıkları gözlemlenmiştir. Araştırmamızda ele alınan dil bilmeme entegrasyon sürecinde her alanda karşılaşılan bir sorundur hipotezinin desteklendiği görülmektedir. Ancak bu unsurun entegrasyonu engellediği söylenemez. Çünkü Suriyeli sığınmacılar dil sorunun üstesinden gelmek için Türkçe öğrenmeye çalışmakta, dil öğrenene kadar resmi kurumlardaki işlerini ve ihtiyaçlarını halletmede tercümanlardan, Türkçe bilen tanıdıklarından yardım almaktadır.

Yaşanan iç savaştan dolayı farklı aile üyelerini ve akrabalarını kaybeden katılımcılar sığındıkları illerde tanıdık, akraba, eş dost arayışı içerisine girmektedir. Dolayısıyla toplumda sığınmacıların kendilerine maddi ve manevi açıdan destek veren

akrabalarının olması sosyal kültürel anlamda uyumu kolaylaştırmaktadır. Buna karşın gelinen yerde akrabaları bulunmayan sığınmacılar geride kalan aile ve akrabaları için kaygı yaşamakta ve topluma adapte olmakta zorlanarak kendilerini yalnız hissetmektedir.

Sosyal-kültürel anlamda entegrasyon sürecini etkileyen aynı dini inanişe sahip olunması toplumsal hayata uyumu olumlu yönde etkilemektedir. Elazığ ilinde yaşayan ve görüşme yaptığımız sığınmacıların dini açıdan topluma başarılı bir şekilde entegre olduğu gözlemlenmiş bundaki temel nedenin ise iki ülkenin İslam ülkesi olmasından kaynaklanmaktadır. Araştırmamızda kadınların ev dışı sosyal ilişkilerinde ve kamusal alana dahil olmalarında etkili olan camiiler kadınların sosyal ilişkiler kurmasında ve entegrasyon sürecinin gerçekleşmesinde önemli ve tek bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine araştırma kapsamında sosyo-kültürel entegrasyonu kolaylaştıracak unsurlardan biri de sığınmacıların komşularıyla olan ilişkileridir. Suriyeli sığınmacılar ne kadar fazla komşularla ilişki kurarsa o kadar çok kendini topluma ait hissettirecektir. Ancak araştırma kapsamında komşuluk ilişkilerinin kurulmasında dil bir engel olarak ortaya çıkmakta ve entegrasyon sürecini zorlaştırmaktadır.

Araştırma kapsamında topluma uyum sürecini etkileyen unsurlardan biride bireylerin sahip olduğu sorumluluklarındaki artış ve değişimlerdir. Katılımcılar yaşanan savaştan dolayı mal varlıklarını geride bıraktıkları gibi sahip oldukları konumlarını da kaybetmişlerdir. Elazığ iline geldiklerinde herhangi bir statülerinin olmaması, savaştan dolayı yaşanan kayıp ve acıların olması, tanımadıkları bir ilde nasıl hayatlarını devam ettireceklerine dair kaygılarının olması ve Suriye'deki sorumluluklarından daha fazla sorumluluğa sahip olması, bakma yükümlü olduğu ailedeki birey sayılarının artması entegrasyon sürecini zorlaştırmakta ve engellemektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen bireylerin sağlık alanındaki entegrasyon süreçlerine karşılaştıkları sorunlara bakıldığında en temel sorunun dil bilmemek olduğu bunu takiben tercüman ücretlerinin ödenmesinde zorluklar yaşanması, bazı sağlık personellerin tavır ve davranışlarından rahatsızlıklar duyulması ve devlet tarafından karşılanmayan ilaçların maliyetli olması kendilerine sorun teşkil etmektedir. Ayrıca Elazığ ilinde kayıtlı olmayan bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanmak istemeleri ancak faydalanamamaları ve kimliği olmayan bireylerin sağlık hizmetlerine ulaşmada karşılaştığı sorunlar arasında olmasına rağmen devlet tarafından sunulan hizmetlerde en

çok memnun olunan ve sığınmacıların çoğunluğunun faydalandığı hizmet alanı sağlıklıdır.

Sığınmacıların ve aile üyelerinin eğitim alanının da karşılaştıkları bir takım zorluklar bulunmaktadır. Her alanda olduğu gibi dil bilmeme okul çağındaki çocukların okula devam etmesinde engel oluşturmaktadır. Ayrıca sığınmacıların maddi yetersizliklerden dolayı geçim sıkıntısı çekmeleri ve sahip oldukları rahatsızlıklardan dolayı çalışmamaları okul çağındaki çocukların ve gençlerin çalışmasına neden olmuş ve bu bireylerin okula devam etmesinde engel oluşturmaktadır. Sığınmacı çocukların okula devam edememesinde etkili olan maddi imkansızlıklar ve çalışmak zorunda olmaları sığınmacı çocukların sosyalleşmesini sağlayacak ortama dahil olmasında engel oluşturmaktadır. Ayrıca okulların eve uzak olması, Arapça bilen öğretmenlerin olmaması, bazı Suriyeli bireylerin eğitime devam etmesi için gerekli olan belgelerin Suriye’de olması Elazığ ilinde eğitime devam etmede sorun teşkil etmektedir. Bununla beraber yaşı küçük olan çocukların okullarda daha kolay ve daha iyi şekilde Türkçe öğrendikleri belirlenmiş bu durum çocuğun okula entegre olmasına katkı sağlamıştır.

Araştırma kapsamında görüşülen bireylerin sahip oldukları hukuksal ve haklardan çok ta haberdar olmadıkları gözlemlenmiştir. Sağlık, eğitim hakları katılımcılar tarafından yaygın olarak bilinen ve katılımcılar tarafından faydalanılan haklar olduğu gözlemlenmiştir. Bunun dışında katılımcıların dile getirdiği ve olmasını istediği hak çalışma hakkıdır. Katılımcılar en büyük ayrımcılıkları ve sorunları çalışma alanında yaşadıklarını dile getirerek kendilerini güvence altına alabilecekleri, emeklerini ve kendilerini savunabilecekleri haklardan faydalanmak istediklerini dile getirmişlerdir. Bununla beraber resmi kurumlarda işlerini halledebilmek için kendilerine yardımcı olacak ücretsiz tercümanların olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca Suriyeli sığınmacılar dil öğrenebilmeleri için gerekli imkânların oluşturulması gerektiğini dile getirmekte Türkçe öğreten kursların yaygın bir şekilde açılmasını istemektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulguları göç teorileri kapsamında değerlendirdiğimizde ağ teorisi ve sosyal öğrenme teorileri, göç edenlerin göç edilen yerlerde bulunan arkadaş, akraba ve diğer tanıdıklarından destek alarak göç edilen yerleri seçtikleri, bu kişilerin daha önce izledikleri yol ve yöntemlerden faydalandıkları ve iş bulma, herhangi bir ekonomik destek için kendilerine yardım edeceklerinin bilincinde oldukları görülmekte ve bu faktörlerin hepsi göçü kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir. İtme çekme teorisi bağlamında düşünülürse göç edenlerin göç etme nedenleri

kendi ülkelerinde, çeşitli nedenler sonucu yaşadıkları zulüm, baskılardır ve bu insanları kendi ülkelerin de bu baskı ve zulme karşı koruyacak herhangi bir kurum, otoritenin olmamasıdır. Bu itici nedenler insanları göçe zorlar ve bu insanların sığınacakları yerlerdeki yardımlar, korumalar, sığınılacak ülkeler için göç sürecinin kolaylığı vb. faktörler ise göçenler için çekici faktörlerdir. Ayrıca devlet tarafından sunulan hak ve hizmetler Suriyeli sığınmacıların yaşamlarını daha kolay sürdürebilmeleri için ve can güvenlikleri için bir fırsattır bu durumda kesişen fırsatlar teorisi açısından değerlendirilebilmektedir.

Sonuç olarak Suriyeli bireylerin Elazığ ilinde her alanda entegrasyon sürecini etkileyecek birtakım sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Ancak Suriyeli sığınmacıların bu sorunlardan dolayı toplumdan ayrıışmadığını, asimile olmadıklarını sahip oldukları kültür ve değerleri sürdürmeye çalıştıklarını, Türkçe öğrenmeye çalışarak günlük yaşamlarını devam ettirmeye ve yerli halk ile olan ilişkilerini güçlendirmeye ve geliştirmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu durumda araştırmanın odaklandığı “Suriyeli sığınmacıların sosyal-kültürel, sosyal ekonomik, sağlık, eğitim ve hukuk alanında karşılaştıkları sorunlar entegrasyonu engellemekte ve toplumda ayrıışmaya neden olmaktadır” şeklindeki hipotezi çürütmektedir. Çünkü araştırma sonucunda Elâzığ’da barınan sığınmacıların uyum sürecinde bir entegrasyonun gerçekleştiğini, yerli halk ile sığınmacılar arasında bir kültürleşme sürecinin olduğu belirlenmiştir. Yine araştırma kapsamında ele alınan “Suriyeli sığınmacıların Elazığ ilinde kalma süreleri arttıkça entegrasyon süreçleri artmaktadır” hipotezi kısmen desteklenmektedir. Bazı sığınmacıların Elâzığ iline kalıcı olarak yaşamayı düşünmesinde etkili olan 2 veya daha fazla yıl Elâzığ’da yaşıyor olmalarıdır. Buna karşın sığınmacıların büyük çoğunluğu savaş biter bitmez ülkelerine döneceklerini belirtmişlerdir.

Sığınmacıların entegrasyon sürecinin daha hızlı bir şekilde gerçekleşebilmesi için sığınmacılara kendi alanlarında çalışabilecekleri iş imkanları verilmeli veya mevcut duruma göre çalışma durumları artırılmalıdır, çalışma ortamlarında karşılaştıkları adaletsizlikler ortadan kaldıracak yasalar oluşturulmalıdır. Dil sorununu ortadan kaldırabilecek yaygın Türkçe kurslar açılmalı ve temel ihtiyaçlarını karşılamada daha düzenli ve daha kapsamlı yardımlar yapılmalıdır. Resmi kurumlarda sığınmacılara bilgi verecek birimler oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- ACAR, C. ve TORUN, P. (2015), “İstanbul’da Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler İhtiyaç Analizi Raporu” , Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- AÇIKGÖZ, R., ve diğerleri (2017), “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Yaşam Koşulları Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma: Elazığ Örneği”, *Route Educational and Social Science Journal*, Volume 4(4), s.84-99.
- AFAD. (2013), “ Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, Saha Araştırması Sonuçları” https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey_2013_baski_30.12.2013_tr.pdf. Erişim Tarihi:17.09.2015
- AKÇABAY, C.(2016), “Mülteciler ve Hukuk Politikası: Suriyeli Sığınmacılara Tanınan Geçici Koruma”.
- AKKAŞ, İ. (2015), “Suriyeliler: Sınırlar Ötesindeki Yaşam Mücadelesi”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, S.5, 92: 114, Nevşehir.
- APAK, H. (2014), “Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği”, *Mukaddime*, 5(2), Mardin.
- ATASOY, A. ve DEM, H. (2015), “Suriyeli Sığınmacıların Kırıkkale’ye (Hatay) Etkileri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 38, Ankara.
- BAŞAK, C. (2011), *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, *Sonsöz Gazetecilik Matbaacılık Reklamcılık LTD. ŞTİ.* 1, Ankara.
- BOYRAZ, Z. (2015), “Türkiye’de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler” *Zeitschrift für die Welt der TürkenJournal of World of Turks*, Vol. 7, No. 2, zboyraz@gmail.com.
- BUZ, S. (2008), “Türkiye’deki Sığınmacıların Sosyal Profili”, *Polis Bilimleri Dergisi* Cilt:10 (4), s.1-14, İstanbul.
- CENGİZ, D. (2015), “ Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri Ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/2, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7938> ISSN: 1308-2140, Ankara.
- ÇAĞLAR, A., Onay, A.(2015), “Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz”, Şeker,D., Sirkeci, İ., Yüceşahin, M. *Göç ve Uyum*, Bölüm:3,s.33-61.

- ÇAĞLAYAN, S.(2006), “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 17, s.67-91.
- ÇOBAN-İÇAĞASIOĞLU, A. (2011), “ Göçmen Ailelerin Uyum Süreci: Kaynaklar ve Engeller” *Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı*, Maya Akademi, s. 107-122.
- DEMİREL, S. (2013), “ Türkiye’de Geçici Koruma Statüsüyle Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Harcamaların Güvenlik Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi 4(1), s.95-128.
- DENİZ, O. (2008), “Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili”, Doğu Coğrafya Dergisi, S.22, s.187-204.
- DİNÇER, O. B. ve diğerleri (2013), “Suriyeli Mülteciler Krizi Ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik”, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü, Ankara.
- ELA ÖZCAN, D., “Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi, İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İş ve Hayat Dergisi, s.183-215.
- ERCOŞKUN, B.(2015), “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri”, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ERDOĞAN, M. M. (2014), “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul Ve Uyum”, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmalar Merkezi, <http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/>. Erişim Tarihi: 25.09.2015.
- GÜÇER, M. ve Karaca, S. (2013), “Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması”, USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi, USAK Yayınları, Ankara.
- GÜNEŞ, M. (2013), “Uluslararası Göçün Tetikleyicileri; Suriye’den Türkiye’ye Zorunlu Göç’ün Cilvegözü Örneği ile Yansımaları”, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- HAKSEVER, A.(2014), “Federal Almanya’da Göç Ve Entegrasyon Politikaları”, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış ilişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel müdürlüğü, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Uzmanlık Tezi, Ankara.

- IGAM (2017), “Sivil Toplum Diyaloğu Mültecilerin uyumu projesi, Krizden Çözüme Türkiye’de Mültecilerin Entegrasyonu: İhtimaller ve mevcut kapasite Ölçüm ve Değerlendirme Sonuçları”, www.multecilerinuyumu.org.
- IOM (2009), “Göç Terimler Sözlüğü”, Uluslararası Göç Hukuku, No:18 İçişleri Bakanlığı 22 Eylül 2006 Tarih, 2003/3 Sayılı Genelgesi.
- İLDAM ÇALIM S., Kavlak O., Sevil Ü., (2012), “ Evrensel Bir Sorun: Göç Eden Kadınların Sağlığı ve Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Dil Engeli”, Sağlık ve Toplum Dergisi, Sayı:2, s.11-19.
- KAHYA, Ö. Sallan Gül, S.(2013), “Bir Uydu Kent Örneği Olarak Isparta’dan Sığınmacılık Sorunun Görünümleri”, Uluslararası Katılımlı VII. Uluslararası Sosyoloji Kongresi, Bildiri Kitabı –II, Muğla, 2-5 Ekim, s. 141-157.
- KARATAŞTAN, N.(2017), “ Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Ulaşmada Yaşadıkları Zorluklar”, Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KESER, İ. (2011), *Göç ve Zor: Diyarbakır Örneğinde Göç ve Zorunlu Göç*, Ütopya Yay. 1, Ankara.
- KIRATLI, T. (2011), “Mülteci ve Sığınmacıların Toplumsal Görünümü (Türkiye Örneği)”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- KİRİŞCİ, K. (2014), “Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye’nin ‘Suriyeli Mülteciler’ Sınavı”, (Çev. Sema Karaca), Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü, Ankara.
- KORKUT, R.(2010), “Türkiye’de Sığınmacı ve Mülteciler”, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- KOYUNCU A. (2014), *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- KULTAS, E.(2017), “Türkiye’de Bulunan Eğitim Çağındaki Suriyeli Mültecilerin Eğitimi Sorunu (Van İli Örneği)”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- MARTIKAINEN, T.(2010), “Din, Göçmenler ve Entegrasyon”, (Çev. Nebile ÖZMEN), M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.38, İstanbul.
- MAZLUMDER Kadın Çalışmaları Grubu (2014), “Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu”, İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği, 24-51.

- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2013b). Ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik eğitim öğretim hizmetleri genelgesi. http://fethiye.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013. Erişim Tarihi: 18.07.2017.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2014). *Yabancılarla yönelik eğitim-öğretim hizmetleri*. <http://mevzuat.meb.gov.tr>. Erişim Tarihi: 18.07.2017.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2015). *MEB stratejik plan (2015-2019)*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar. 18.07.2017.
- ÖNAL, A.(2015), “Isparta’da Yaşayan Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- ORSAM (2015), “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”, No:195, Ankara.
- ÖNER, S., Öner, N.(2015), *Küreselleşme Çağında Göç*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ÖZKARSLI, F.(2014), “Suriye’den Türkiye’ye Göç ve Suriyelilerin Enformel İstihdamı (Mardin Örneği)”, Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mardin.
- ÖZKUL, O. ve VERMEZ, H.(2009), “Dağlık Karabağ Göçmenlerinin Sosyo-Ekonomik Sorunları”, Bilig, S.51, s.139-170.
- ÖZMEN, N.(2010), “Din, Göçmenler ve Entegrasyon”, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı:38 s.263-276.
- SİRKECİ, İ., Yüceşahin, M., Şeker,D.(2015), *Göç ve Uyum*, Transnational Press London, 2.Baskı.
- ŞAHİN, B.(2010), “Almanya’daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması: Kültürleşme”, Bilig, Sayı 55, s.103- 134.
- ŞEKER, D.(2015), “Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme” Sirkeci, İ., Yüceşahin, M., *Göç ve Uyum*, Bölüm 1, s.9-20.
- TUNÇ, A. Ş. (2015), “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, Tesam Akademi Dergisi, Temmuz(2), İstanbul.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (<http://www.goc.gov.tr/icerik6/paydaslar-istatistikler>) Veri güncelleme tarihi 20.01.2016, erişim tarihi 22.01.2016.
- TÜRKER, D., Yıldız, A. (2015),“Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi” Şeker,D., Sirkeci, İ., Yüceşahin, M., *Göç ve Uyum*, Bölüm 2, s.23-34.

- UĞURLU, F., Keskin, G., ve Karanisoğlu, H. (2006)“Yerel Yönetimler ve Üniversiteler İşbirliği İçinde Halk Sağlığında Hizmet İçin Bir Model “, 1.Ulusal Yerel Yönetimlerde Sağlık Hizmetleri Sempozyumu Kitabı, s. 63-67.
- URK, M. (2010), “Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları” Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- YALÇIN, C., *Göç Sosyolojisi*, Anı Yay. 1, Ankara, 2004.
- YAŞAR, M.R (2014), “Kilis’te Sığınmacı Algısı, Toplumsal Otizm ve Ötekileştirme Sürecinin İlk Görünümleri” Kilis.
- YAVUZ, Ö. (2015), “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:12, Sayı: 30, s.265-280.
- YILMAZ, H. (2013) “ Türkiye’de Suriyeli Mülteciler - İstanbul Örneği – Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler ”, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği, İstanbul.
- http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikincil-koruma_409_546_551
- http://www.goc.gov.tr/icerik3/sartli-multeci_409_546_550
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b3b34f7da8ec8.45189374
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b3b4e4095bc33.66201203
- <http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/09012015104258.pdf>. “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” , Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ocak 2015, Ankara. Erişim Tarihi: 17.09.2015
- https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/ulkemize_siginan_suriye_vatandaslarinin_barindiklari_cadirkentler_hakkinda_inceleme_raporu_3.pdf.
- “Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadır kentler Hakkında İnceleme Raporu” , 24. Dönem 3. Yasama Yılı 2013, Ankara. Erişim Tarihi: 19.09.2015

EKLER

EK-1 Etik Kurul Kararı

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

ETİK KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACININ ADI SOYADI
02.02.2016	03	03	Yrd. Doç. Dr. Ayşe MERMUTLU

KARAR

"Sarıyeli Mültreçlerin Entegrasyon Süreci ve Sorunları: Elazığ Örneği" konulu çalışma etik kurulümüzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa KAPLAN (Başkan)			
Prof. Dr. Engin ŞAHNA (Üye)	Bulunmadı	Prof. Dr. Neriman ÇOLAKOĞLU (Üye)	İmza
Prof. Dr. Süleyman Sencer KOCA (Üye)	İmza	Prof. Dr. Demet ÇİÇEK (Üye)	İmza
Prof. Dr. Sefa KAZANÇ (Üye)	İmza	Prof. Dr. Ertan EVİN (Üye)	Bulunmadı
Doç. Dr. Erdal TAŞKIN (Üye)	İmza	Doç. Dr. Fatih FİRDOLAŞ (Üye)	İmza
Doç. Dr. Yalın Kılıç TÜREL (Üye)	İmza	Doç. Dr. Alper Osman ÖĞRENMİŞ (Üye)	İmza
Doç. Dr. Murat SUNKAR (Üye)	İmza	Doç. Dr. Yüksel SAYGUCU (Üye)	İmza
Doç. Dr. Funda GÜLCÜ BULMUŞ (Üye)	İmza	Yrd. Doç. Dr. Nurban HALİSDEMİR (Üye)	Bulunmadı

EK-2 İzin Belgesi

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
Elazığ İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı : 91541139-000-E.3939
Konu : Gamze DAĞDEVİREN (Anket İzni)

19/04/2016

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Genel Sekreterliğine)

İlgi : 30.03.2016 tarihli ve 40129 sayılı yazı.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Gamze DAĞDEVİREN'in "Suriyeli Mültecilerin Entegrasyon Süreci ve Sorunlar Elazığ Örneği" konulu tez çalışmasının uygulamasını yapabilmesi için sınırlı kişi için bilgi verilmiş olup, İl Göç İdaresi Müdürlüğümüz personeli ile koordineli çalışması hususunda izin verilmiştir.

Gereğini arz/rica ederim.

Ramazan POLAT
İl Göç İdaresi Müdür V.

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (JTÖmL-E1uMFH-yml) dM+-B4VTrN7-u=AXdphs) kodunu yazınız.

Elazığ Valiliği Ek Hizmet Binası Garı Caddesi No:74
Telefon No: (424)237 45 92 Dışili: 1133 Faks No: (424)237 58 58
e-Posta: elazig@goc.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.elazig.gov.tr>

Bilgi için Çiğir ALBAYRAK
UZMAN YARDIMCISI
Telefon No

EK -3 Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Gamze DAĞDEVİREN
Öğrenci Numarası	132210102
Enstitü Anabilim Dalı	Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı
Programı	Yüksek Lisans
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MERMUTLU
Tez Başlığı (Türkçe)	Suriyeli Mültecilerin Entegrasyon Süreci ve Sorunları: Elazığ Örneği

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Özet, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 106 sayfalık kısmına ilişkin, 10/07/2018 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 22'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin yüksek lisans tezinin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksiyle tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MERMUTLU
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Öğr. Üyesi
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal programı raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'a geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

EK-4 Görüşme Formu

1.Demografik Özellikleri Hakkında Bilgiler:

1.a. Cinsiyetiniz?

1.b. Kaç yaşındasınız?

1.c. Evli misiniz?

() Evet

() Hayır

1.ç. Evliyseniz kaç çocuğunuz var? Cinsiyetleri nelerdir? Kaç yaşındalar?

1.d. Eğitim durumunuz nedir?

1.e. Mesleğiniz nedir?

1.f. Dini inanışınız nedir?

1.g. Ana diliniz nedir?

1.h. Türkçe biliyor musunuz? (Bilmeyenler için) öğrenmek istiyor musunuz? Neden?

1.ı. Herhangi bir engeliniz var mı?

() Var, belirtiniz

() Yok

1.i. Ailenizde engeli olan var mı?

() Varsa bu engel Suriye’de yaşanan olaylar sonucunda mı gerçekleşti?

2.Suriye’nin hangi kentinden gelmektesiniz?

2.a. Suriye’den ayrılma nedeniniz nedir?(savaş, güvenlik, ekonomik nedenler, siyasi nedenler, dini nedenler, sağlık sorunları vs.)

2.b. Türkiye’ye ne zaman geldiniz? Ne kadar süredir Elazığ’dasınız?

2.c. Elazığ’a gelmeden önce Türkiye’nin herhangi bir şehrinde kaldınız mı?

3.Suriyede yaşanan olaylar hakkında ne düşünüyorsunuz?

3.a. Suriye’deki hane halkı sayınız kaçtı?

(.....)

3.b. Suriye’deki hane halkı geliriniz ne kadardı bilgi verebilir misiniz?

(.....)

3.c. Bu gelir dışında herhangi bir mal varlığınız var mıydı, var ise ne kadardı?

(.....)

3.ç. Suriye’de iken yaşadığınız ev size mi aitti?

(.....)

3.d. Suriye’de herhangi bir işte çalışıyor muydunuz? Çalışıyorsa, nerede çalışıyordunuz?

(.....)

3.e. (Çalışmıyorsa) geçiminizi nasıl sağlıyordunuz?

(.....)

3.f. Suriye’deyken ailede sizden başka çalışan kimse var mıydı?

() Var, nerede çalışıyor belirtiniz.....

() Yok

3.g. Çocuklarınız Suriye’de eğitim görüyorlar mıydı bilgi verebilir misiniz?

(.....)

4. Türkiye sınırını kimlerle geçtiniz?

(.....)

4.a. Kayıt durumunuz var mı?

() Var, kayıt yaptırma nedenim.....

() Yok, kayıt yaptırmama nedenim.....

4.b. Sınırı geçiş sürecinde herhangi bir şiddete maruz kaldınız mı? Şiddete dair herhangi bir olaya şahit oldunuz mu?

Belirtiniz.....

5. Suriye de yaşanan olaylarda kaybolan, yaralanan veya ölen aile üyeleriniz oldu mu?

(.....)

5.a. Suriye’de geride kalan aile üyeleriniz oldu mu?

(.....)

5.b. Elazığ’a geldikten sonra Suriye’deki yakınlarınız ile görüşebiliyor musunuz?

Görüşebiliyorsanız ne sıklıkla ve ne şekilde görüşebiliyorsunuz?

Belirtiniz.....

6. Elazığ ilini seçme nedenleriniz nelerdir?

(.....)

7. Elazığ ilinde karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir?

(.....)

7.a. Karşılaştığınız sorunları nasıl çözmektesiniz?

Belirtiniz.....

7.b. Sorunlarınızı çözerken herhangi bir kurum/kuruluş/bireyden yardım almakta mısınız?

(.....)

7.c. Yardım alınıyorsa nasıl bir yardım almaktasınız? (gıda, para, eşya, kıyafet, yakacak yardımı)

Belirtiniz.....

7.ç Yapılan yardımları yeterli buluyor musunuz? Yapılan yardımlar hakkında düşünceleriniz nelerdir?

.....

8.Aile içi sorumluluklarınızda ve rollerinizde herhangi bir değişiklik meydana geldi mi (kadın ve çocukların çalışma durumu, ailede yaşanan bir kaybın etkileri), geldi ise bu hangi konularda oldu?

.....

8.a.Elazığ'da yaşayan akrabalarınız var mı?

() **Var**.....

() **Yok** ise, akrabalarınızın olmasını ister miydiniz, hangi gerekçelerle yanınızda olmalarını isterdiniz belirtiniz.

(.....)

8.b. Var olan akrabalarınız size destek oluyorlar mı, destek görüyorsanız hangi konularda destek görüyorsunuz?

Belirtiniz

.....

8.c. Buradaki akrabalarınızdan başka hangi konularda daha fazla destek beklersiniz?

(.....)

9. Kampları tercih **etmeme** nedeniniz nedir?

(.....)

9.a. Kamp dışında yaşamış olmanın zorlukları var mı sizce? Varsa bu zorluklar nelerdir?

(.....)

9.b. Kamp dışında yaşamış olmanın size herhangi bir faydası oldu mu? Nasıl bir faydası oldu?

(.....)

10. Elazığ' da yaşadığınız konutun türü nedir? (Apartman, gecekondü, beş odalı, tek odalı)

Belirtiniz.....

10.a. Şu an oturduğunuz konutta kaç aile veya kaç kişi yaşıyorsunuz?

(.....)

10.b. Oturduğunuz konut için ne kadar kira ödemektesiniz?

Belirtiniz.....

10.c. Yaşadığınız konutun eksiklikleri var mı, var ise nelerdir? (kapı pencere kırık, mutfak banyo tuvalet var yok gibi). Oturduğunuz konut kaç odadan oluşmaktadır?

(.....)

10.d. Söz konusu eksiklikleri ne şekilde gidermekte/telafi etmektesiniz?

(.....)

11.Elazığ'da herhangi bir işte çalışıyor musunuz? Çalışıyorsa, nerede çalışıyorsunuz?
Geliriniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

(.....)

11.a. (Çalışanlar için) Çalıştığınız işi nasıl buldunuz?

(.....)

11.b. Çalışma şartları hakkında düşünceleriniz nelerdir?

(.....)

11.c. Emeginizin karşılığını aldığınızı düşünüyor musunuz?

() **Evet**, çünkü.....

() **Hayır**, çünkü.....

11.ç. Elde ettiğiniz gelir ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?

() **Evet yetiyor**, çünkü.....

() **Hayır yetmiyor**, çünkü.....

11.d. Hanenizde sizden başka çalışan kimse var mı, var ise hangi işlerde çalışmaktalar?

Belirtiniz.....

11.e.Suriye'deki statünüz ile Elazığ'daki statünüz arasında bir fark var mı? Varsa bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Belirtiniz.....

11.f. (Çalışmayanlar için) çalışmama nedeniniz nedir?

(.....)

11.g. İş arama girişiminde bulundunuz mu, iş imkanı sağlanması halinde çalışmayı düşünür müsünüz?

(.....)

11.h. Hanenizde iş arayan kimseler var mı?

(.....)

12. Sağlık durumunuz hakkında bilgi verebilir misiniz? Herhangi bir rahatsızlığınız var mı?

Belirtiniz.....

12.a. Sağlık hizmetlerinden faydalanabiliyor musunuz?

() Evet faydalanabiliyoruz

() Hayır faydalanamıyoruz, çünkü.....

12.b. Sağlık ihtiyaçlarınızı nasıl sağlıyorsunuz?

(.....)

12.c. Elazığ'da sağlık konusu ile ilgili ne tür sorunlarla karşılaşıyorsunuz?

Belirtiniz.....

13. Eğitim çağında çocuklarınız var mı, var ise kaç tane?

Belirtiniz.....

13.a. Çocuklarınız herhangi bir okul veya kursa devam etmekte midir?

() Evet devam ediyorlar

() Hayır devam etmiyorlar, çünkü.....

13.b. Çocuklarınız okulda herhangi bir sorunla karşılaşmakta mıdır? Ne gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar?

.....

14. Türkiye'ye gelmeden önce kültürü konusunda bilginiz var mıydı?

Belirtiniz.....

14.a. Yaşadığınız mahalleden memnun musunuz? Kendinizi güvende hissediyor musunuz?

(.....)

14.b. Komşularınızla ilişkileriniz nasıl, birbirilerinizle iletişimi nasıl sağlamaktasınız?

(.....)

14.c. İletişim kurduğunuz komşularınız da sizin gibi Suriyeli mi?

(.....)

14.ç.Komşularınızdan hangi konularda yardım almaktasınız? Size yardımcı oluyorlar mı? Olmuyorsa neden, hangi konularda yardımcı olmuyorlar?

Belirtiniz.....

14.d.Komşularınızla anlaşmazlıklara düştüğünüz anlar oluyor mu? Anlaşmazlıklara düştüğünüz konular ve sorunlar nelerdir?

Belirtiniz.....

14.e.Elazığ'da etnik yapınızdan dolayı herhangi bir ayrımcılığa uğradınız mı? Kendinizi yabancı gibi hissediyor musunuz, neden?

(.....)

15.Dini ibadetlerinizi gerçekleştirebiliyor musunuz?

() **Evet, çünkü**.....

() **Hayır, çünkü**

15.a. Suriye'deki dini açıdan yaşama durumunuz ile Elazığ'daki yaşamınız arasında fark var mı?

Belirtiniz.....

16. Elazığ'a gelmeden önce en çok endişe ettiğiniz konu neydi, ne türden sorunlarla karşılaşmayı öngörmektediriniz?

Belirtiniz.....

16.a.Hâlihazırda sizi en çok zorlayan sorun/ güçlük nedir?

Belirtiniz.....

16.b. Türkiye'de size hangi konularda ne türden haklar tanınmıştır?

Belirtiniz.....

16.c. Size tanınan hakları yeterli buluyor musunuz? Neden?

Belirtiniz.....

16.ç.Elazığ yöneticilerinden ve halkından beklentileriniz nelerdir?

Belirtiniz.....

17. Elazığ'da kalıcı olarak yaşamayı düşünüyor musunuz, neden?

17.a.Suriye'de koşulların elvermesi durumunda dönmeyi düşünür müsünüz?

17.b. Suriye'ye döndüğünüzde, barınabileceğiniz bir yerler var mı?

17.c. Suriye'ye döndüğünüzde bir işinizin olacağını düşünüyor musunuz?

ÖZ GEÇMİŞ

1991 yılında Elazığ’da doğdum. İlk ve Ortaöğrenimimi Mehmet Zeki İlköğretim Okulu ve Balakgazi Lisesi’nde tamamladım. 2009 yılında Fırat Üniversitesi’nin İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesinin Sosyoloji Bölümünü okumaya hak kazandım. 2013 yılında aynı bölümden mezun oldum ve yine aynı yılda Sosyoloji Bölümü’nün Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı’nda yüksek lisans yapmaya hak kazandım.2014 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde Pedagojik Formasyon Eğitimi aldım. Şu anda Fırat Üniversitesi Sosyoloji bölümünde yüksek lisans yapmaktayım.

